12933 b 4

A SHORTE INTRODUCTION OF GRAMMAR,

generally to be vſed:

Compyled and ſet forth,

for the bringing vp of all
thoſe that intende to attayne the knowledge
of the Latine
tongue. K

IMPRINTED AT
London, by the aſſignes of
Francis Flower.

1577.

ELYZABETH BY THE GRACE of God Queene of Englande, Fraunce and Irelande, defender of the Faith. &c. to all and ſingular Schoolemayſters and Teachers of Grammar within this our Realme of England, and other Dominions, greeting. Wheras our moſt deere Father of famous memory, King Henry the eight, among ſundry and manifolde his great and waightie affayres, appertayning to his Regall authoritie and Office, dyd not forget, ne neglect, the good and vertuous education of the tender youth of this ſayde Realme, but hauing a feruent zeale, both towardes the Godlye bringing vp of the ſayde youth, and alſo a ſpeciall regarde that they might attayne the Rudiments of the Latine tongue, with more facilitye than aforetime. And for auoyding of diuerſitie and tedyouſneſſe of teaching, did cauſe one vniforme Grammar to be ſet forth, commaunding all Schoolemaiſters and teachers within this ſayde Realme, to teach, vſe, and exerciſe the ſame. Wee ſetting before our eyes this Godly acte and example of this our deere Father in this behalfe, not vnconfirmed by our deere Brother and Siſter, King Edwarde and Queene Mary: and alſo conſidering that by the learned youth of this ſayde Realme, infinite and ſingular commodities tendeth towardes the common wealth of the ſame, haue thought good, by our ſpeciall authoritie to approoue and ratifie that worthy acte of our ſaide deere Father, concerning the premiſſes. Willing therefore and ſtreyghtlye charging and commaunding all & ſingular Schoolemaiſters, to whome the charge and teaching of Grammar within this our Realme and Dominions doth appertayne, not to teache your youth & Schollers with any other Grammar, than with this Engliſh Introductiõ hereafter enſuing, and the Latine Grammar annexed to the ſame, being of the onelye printing of the aſsignes of our welbeloued ſubiect *Frauncis Flowar*, appointed by vs to the ſame Office, vpon paine of our Indignation, and as you will aunſwere to the contrarye. And thus endeuouring your ſelues towardes the fruitefull

your Schollers in good lyterature and ver-

Almightie God condigne

for the ſame.

ne.

Ames
p-173

To the Reader.

TO exhort euerye man to the learning of Grammar, that intendeth to attayne to the vnderſtanding of the tongues (wherein is contayned a great treaſury of wiſedome and knowledge) it woulde ſéeme much vayne and little néedefull: forſomuch as it is knowne, that nothing can ſurely be ended, whoſe beginning is eyther féeble or faultie: and no building bée perfite, when as the foundation and grounde worke is ready to fall, and vnable to vpholde the burthen of the frame. Wherfore it were better for the thing it ſelfe, and more profitable to the learner, to vnderſtande how he may beſt come to that, which he ought moſt neceſſarily to haue, and to learne the gayneſt way of obtayning that which muſt be his beſt and certayneſt guyde, both of reading and ſpeaking, than to fall in doubt of the goodneſſe and neceſſitie therof, Which I doubt, whether he ſhall more lament that he lacketh, or eſtéeme that he hath it: and whether he ſhall oftenner ſtumble in tryfles, & be deceyued in light matters, when he hath it not, or iudge truely and faythfully of diuers wayghtie thinges when he hath it. The which, hath ſéemed to many very harde to compaſſe aforetyme, bycauſe that they, who profeſſed this Arte of teaching Grammar, did teach diuers Grammars, and not one: and if by chaunce they taught one Grammar, yet they did it diuerſly, and ſo coulde not doe it all beſt, bycauſe there is but one beſtneſſe, not onelye in euery thing, but alſo in the maner of euery thing.

¶ As for the diuerſitie of Grammars, it is well and profitably taken away by the Kinges Maieſties wyſedome, who foreſéeing the inconuenience, and fauourably prouiding the remedy, cauſed one kinde of Grammar by ſundry learned men to be diligently drawne, and ſo to be ſet out, onely euery where to be taught for the vſe of learners, and for the hurt in chaunging of Schoolemaiſters.

¶ The variety of teaching is diuers yet, and alwayes will be, for that euery Schoolemayſter liketh that he knoweth, and ſéeth not the vſe of that he knoweth not, and therefore iudgeth that the moſt ſufficient way, which he ſéeth to be the readyeſt meane, and perfeteſt kinde to bring a learner to haue a through knowledge therein.

¶ Wherefore it is not amiſſe, if one ſeeing by tryall an eaſier and readyer way, than the common ſort of teachers doe, woulde ſaye what he hath prooued, and for the commoditie allowed, that other not knowing the ſame, might by experience prooue the like, and then by proofe reaſonable iudge the like, not hereby excluding the better way when it is founde, but in the meane ſeaſon forbidding the worſe.

1 ¶ The firſt and chiefeſt point is, that the diligent Mayſter make not the Scholer haſte to much, but that he in continuance and diligence of teaching make him to rehearſe ſo, that while he hath perfectly that that is behinde, he ſufferhim not to go forwarde. For this poſting haſte ouerthroweth & hurteth a great ſort of wittes, and caſteth them into an amazedneſſe, when they knowe not how they ſhall eyther go forwarde or backewarde, but ſticketh faſt as one plunged, that can not tell what to doe, or which way to tourne him: and then the Maiſter thinketh the Scholler to be a dullarde, and the Scholler thinketh the thing to be vneaſy, and to harde for his witte: and the one hath an euill opinion in the other, when oftentimes it is in neyther, but in the kinde of teaching. Wherefore the beſt and chiefeſt point throughlye to be kept, is, that the Scholler haue in minde ſo perfectly that that he hath learned, and vnderſtande it ſo, that not only it be not a ſtoppe for him, but alſo a light and a helpe vnto the reſidue that followeth. This ſhall be the Mayſters eaſe, and the childes encouraging, when the one ſhall ſee his labour take good effect, and thereby in teaching the leſſe tormented: and the other ſhall thinke the thing eaſyer, and ſo with more gladneſſe ready to go about the ſame.

¶ In going forward, let him haue of euery declination of Nounes and coniugation of Verbes, ſo manye ſeuerall examples as they paſſe them, that it may ſeeme to the Schoolemayſter no worde in the Latine tongue to be ſo harde for that part, that the Scholler ſhall not be able praiſably to enter into the forming thereof. And ſurely the multitude of examples, if the eaſieſt and commoneſt be taken firſt, and ſo come to the ſtraunger and harder, muſt needes bring this profit withall, that the Scholler ſhall beſt vnderſtande, and ſooneſt conceyue the reaſon of the rules, and beſt be acquainted with the faſhion of the tongue. Wherein it is profitable, not onely that he can orderly decline his Noune and his Verbe, but euery way, forwarde, backwarde, by caſes, by perſons: that neyther caſe of Noune, ne perſon of Verbe can be required, that he can not without ſtoppe or ſtudy tell. And vnto this tyme I counte not the Scholler perfect, nor readie to go any further, till he hath this already learned.

¶ This when he can perfectly doe, and hath learned euery part, not by rote but by reaſon, and is conninger in the vnderſtanding of the thing, than in rehearſing of the wordes, (which is not paſt a quarter of a yeares diligence, or very little more to a paynfull and diligent man, if the Scholler haue a meane witte) then let him paſſe to the Concordes, to knowe the agréement of partes among themſelues, with lyke way and diligence as is afore deſcribed.

¶ Wherein playne and ſundry examples, and continuall rehearſall of thinges learned, and ſpecially the daylye declyning of a Verbe, and tourning him into all faſhions, ſhall make the great and heauie labour ſo eaſie and ſo pleaſaunt for the framing of ſentences, that it will be rather a delight vnto them that they be able to doe well, than payne in ſearching of an vnvſed and vnacquainted thing.

¶ When theſe Concordes be well knowne vnto them, an eaſie and a pleaſaunt payne, if the foregroundes be well and throughly beaten in, let them not continue in learning of their rules orderly as they lye in their Syntaxe, but rather learne ſome preatie booke wherein is contayned not onely the eloquence of the tongue, but alſo a good playne leſſon of honeſty and godlineſſe, and therof take ſome little ſentence as it lyeth, and learne to make the ſame firſt out of Engliſhe into Latine, not ſéeing the booke, or conſtruing it thereupon. And if there fall any neceſſary rule of the Syntaxe to be knowne, than to learne it, as the occaſion of the ſentence geueth cauſe that day. Which ſentence once made well, and as nigh as may be with the wordes of the booke, than to take the booke and conſtrue it, and ſo ſhall he be leſſe troubled with the parſing of it, and eaſilyeſt carry his leſſon in minde.

¶ And although it was ſayde afore, that the Scholler ſhould learne but a little at once, it is not ment, that when the Mayſter hath hearde him a whyle, he ſhoulde let him alone, for that were more negligence for both partes, but I woulde all their tyme they be at Schoole, they ſhoulde neuer be ydle, but alwayes occupyed in a continuall rehearſing and looking backe agayne to thoſe thinges they had learned, and be more bounde to keepe well their olde, than to take forth any new.

¶ Thus if the Mayſter occupy them, he ſhall ſee a little leſſon take a great deale of tyme: and diligently enquiring and examining of the partes and the rules, not to be done ſo quickly and ſpeedily as it might be thought to be, within a while, by this vſe the Scholler ſhall be brought to a good kinde of readineſſe of making, to the which, if there be adioyned ſome vſe of ſpeaking, (which muſt neceſſarily be had) he ſhall be brought paſt the wearyſome bitterneſſe of his learning.

¶ A great helpe to further this readineſſe of making & ſpeaking ſhall be, if the mayſter giue him an Engliſh booke, and cauſe him ordinarily to tourne euery day ſome part into Latine. This exerciſe can not be done without his rules, and therfore doth eſtabliſh them and grounde them ſurely in his minde for readineſſe, and maketh him more able to ſpeake ſodeynly, whenſoeuer any preſent occaſion is offered for the ſame. And it doth helpe his learning more a great deale, to tourne out of Engliſhe into Latine, than contrarie.

¶ Furthermore, we ſee many can vnderſtande Latine, that can not ſpeake it, and when they reade the Latine worde in the booke, can tell you the Engliſh thereof at any time: but when they haue layde awaye their bookes, they can not contrariewyſe tell you for the Engliſhe the Latine agayne, whenſoeuer ye will aſke them. And therefore this exerciſe helpeth this ſore well, and maketh thoſe wordes which he vnderſtandeth, to be readyeſt by vſe vnto him, and ſo perfiteth him in the tongue handſomely.

¶ Theſe preceptes well kept, will bring a man cleane paſt the vſe of this Grammar booke, and make hym as readye as his booke, and ſo meete to further thinges, whereof it were out of ſeaſon to gyue preceptes here. And therefore this may be for this purpoſe ynough, which to good Schoolemayſters and ſkilfull are not ſo needefull, to other meaner and leſſe practiſed, it may be not onely worth the labour of reading, but alſo of the vſing.

The Latine letters are thus written.

Small. a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z &.
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t v u x y z &.
Capitals. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Letters are deuided into Vowels and Conſonants.

A vowell is à letter, which maketh à full and perfect ſounde of himſelfe: and there are fiue in number, namely, *a, e, i, o, u*: whereunto is added the Greeke vowell, Y.

A Conſonant is à letter, which needes muſt be ſounded with à vowell: as B with E. And all the letters, except the vowels, are Conſonants.

A Syllable is the pronouncing of one letter or mo, with one breath: as A,ue.

A Diphthonge, is the ſound of two vowels in one Syllable nd of them there be foure in number, namely, æ, œ, au, eu, whereunto is added ei. as *Aeneas, cœna, audio, euge, hei.*

In ſteede of *æ* and *œ*, we commonly doe pronounce E.

The Greeke letters are thus written.

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω.
Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

PRECATIO.

DOmine Pater cœli ac terræ effector, qui liberaliter tribuis ſapientiam omnibus eam cum fiducia abs te petentibus, exorna ingenij mei bonitatem, quam cum cæteris naturæ viribus mihi infudiſti, lumine diuinæ gratiæ tuæ, vt non modò quæ ad cognoſcendum te & ſeruatorem noſtrum dominum Ieſum valent intelligam, ſed etiam tota mente & voluntate perſequar, & indies benignitate tua, tum doctrina tum pietate proficiam, vt qui efficis omnia in omnibus, in me reſplendeſcere dona tua facias, ad gloriam ſempiternam immortalis Maieſtatis tuæ. Amen.

A PRAYER.

O Almightie Lord and mercifull Father, maker of Heauen and Earth, which of thy frée liberalitie giueſt wyſedome abundantlye to all that with fayth and full aſſuraunce aſke it of thée, beautifie by the light of thy heauenlye grace the towardeneſſe of my witte, the which with all powers of nature thou haſt poured into mée, that I may not only vnderſtand thoſe thinges, which may effectually bring mée to the knowledge of the Lorde Ieſu our Sauiour, but alſo with my whole heart and will conſtantly followe the ſame, and receyue dayly encreaſe through thy bountifull goodneſſe towards mée, aſwell in good life, as doctrine, ſo that thou, which workeſt all things in all creatures, mayeſt make thy gracious benefites ſhine in mée, to the endleſſe glory and honour of thine immortall Maieſtie. So be it.

AN INTRODVCTION OF THE EYGHT PARTES of Latine Speache.

IN Speach be theſe eyght partes folowing.

Noune, Pronoune, Verbe, Participle,	declined.	Aduerbe, Coniunction, Prepoſition, Interiection,	undeclined.

Of the Noune.

A Noune is the name of a thing, that may be ſeene felt, hearde, or underſtande: As the name of my hande in Latine is Manus: the name of an houſe is Domus: the name of goodneſſe is Bonitas.

Of Nounes, ſome be Subſtantiues, and ſome be Adiectiues.

A Noune Subſtantiue is that ſtandeth by himſelfe, and requireth not an other worde to be ioyned with him: as Homo, *a man.* And it is declined with one Article: as Hic magiſter, *a mayſter.* Or elſe with two at the moſt: as Hic & hæc parens, *a father or mother.*

A Noune Adiectiue is that can not ſtande by himſelfe, but requireth to be ioyned with an other worde: as Bonus, *Good.* Pulcher, *Fayre.* And it is declined eyther with three Terminations: as Bonus, bona, bonum: or elſe with three Articles: as Hic, hæc, & hoc Fœlix, *Happy.* Hic & hæc leuis, & hoc leue, *Light.*

A Noune Subſtantiue eyther is proper to the thing that it be-
okeneth: as Eduardus, is my proper name, or elſe is common to mo: as Homo, is a common name to all men.

Numbers of Nounes.

N Nounes be two Numbers, the Singular, and the Plurall. The Singular Number ſpeaketh of one: as Lapis, *a ſtone.* The lurall number ſpeaketh of mo than one: as Lapides, *Stones.*

Cases

Caſes of Nounes.

NOunes be declined with ſixe caſes, Singularly, and Plurally, the Nominatiue, the Genitiue, the Datiue, the Accuſatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

The Nominatiue caſe commeth before the Verbe, and aunſwereth to this queſtion, Who or what: as Magiſter docet, *The mayſter teacheth.*

The Genitiue caſe is knowne by this token Of, and aunſwereth to this queſtion, Whoſe, or whereof: as Doctrina magiſtri, *The learning of the mayſter.*

The Datiue caſe is knowne by this token To, and aunſwereth to this queſtion, to whome, or to what: as Do librum magiſtro, *I giue a booke to the mayſter.*

The Accuſatiue caſe followeth the Verbe, and aunſwereth to this queſtion, whome or what: as Amo magiſtrũ, *I loue the mayſter.*

The Vocatiue caſe is knowne by calling or ſpeaking to: as O magiſter, *O mayſter.*

The Ablatiue caſe is commonly ioyned with Prepoſitions ſeruing to the Ablatiue caſe: as De magiſtro, *Of the mayſter.* Coram magiſtro, *Before the mayſter.*

Alſo In, with, through, for, from, by, or then, after the Comparatiue degrée, be ſignes of the Ablatiue caſe.

Articles.

ARticles are borowed of the Pronoune, and be thus declined.

Singulariter.	*Pluraliter.*
Nominatiuo hic, hæc, hoc.	*Nominatiuo hi, hæ, hæc.*
Genitiuo huius.	*Genitiuo horum, harum, horũ.*
Datiuo huic.	*Datiuo his.*
Accuſatiuo hunc, hanc, hoc.	*Accuſatiuo hos, has, hæc.*
Vocatiuo caret.	*Vocatiuo caret.*
Ablatiuo hoc, hac, hoc.	*Ablatiuo his.*

Genders of Nounes.

GEnders of Nounes be ſeuen: the Maſculine, the Feminine, the Neuter, the Commune of two, the Commune of thrée, the Doubtfull, and the Epicene.

The Maſculine Gender is declined with this Article Hic: as Hic vir, *a man.*

The Feminine Gender is declined with this Article Hæc: as Hæc mulier, *a woman.*

The Neuter gender is declined with this Article Hoc: as Hoc Saxum, *a ſtone.*

The Commune of two is declined with Hic, and Hæc: as Hic & hæc Parens, *a father or mother.*

The Commune of thrée is declined with Hic, hæc, and Hoc: as Hic, hæc & hoc Fœlix, *Happy.*

The Doubtfull Gender is declined with Hic or Hæc: as Hic vel hæc Dies, *a Day.*

The Epicene Gender is declined with one Article, and vnder that one article both kindes be ſignified: as Hic paſſer, *a Sparow.* Hæc aquila, *an Aegle,* both hée and ſhée.

The Declenſons of Nounes.

There be fiue Declenſons of Nounes.

The firſt, is when the Genitiue and the Datiue caſe ſingular ende in æ diphthong, the Accuſatiue in am, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in a. The Nominatiue plurall in æ diphthong, the Genitiue in arum, the Datiue in is, the Accuſatiue in as, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hæc muſa.	*Nominatiuo hæ muſæ.*
Genitiuo huius muſæ.	*Genitiuo harum muſarum.*
Datiuo huic muſæ.	*Datiuo his muſis.*
Accuſatiuo hanc muſam.	*Accuſatiuo has muſas.*
Vocatiuo ô muſa.	*Vocatiuo ô muſæ.*
Ablatiuo ab hac muſa.	*Ablatiuo ab his muſis.*

Note that Filia, and Nata, doe make the Datiue and the Ablatiue plurall in is or in abus. Alſo Dea, mula, equa, liberta, make the Datiue and Ablatiue plurall in abus onely.

The ſeconde, is when the Genitiue caſe ſingular endeth in i, the Datiue in o, the accuſatiue in um, the vocatiue for yͤ moſt part like the Nominatiue, the Ablatiue in o. The Nominatiue plurall in i, the Genitiue in orum, the Datiue in is, the Accuſatiue in os, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hic magiſter.	*Nominatiuo hi magiſtri.*
Genitiuo huius magiſtri.	*Genitiuo horum magiſtrorum.*
Datiuo huic magiſtro.	*Datiuo his magiſtris.*
Accuſatiuo hunc magiſtrum.	*Accuſatiuo hos magiſtros.*
Vocatiuo ô magiſter.	*Vocatiuo ô magiſtri.*
Ablatiuo ab hoc magiſtro.	*Ablatiuo ab his magiſtris.*

: Here is to be noted, that when the Nominatiue endeth in us, the Vocatiue ſhall ende in e : as Nominatiuo hic Dominus. Vocatiuo ô Domine. Except Deus, that maketh ô Deus.

When the Nominatiue endeth in ïus, if it be a proper name of a man, the Vocatiue ſhall ende in i : as Nominatiuo hic Georgius. Vocatiuo ô Georgi. Hereunto is added Filius, that maketh ô fili.

Alſo theſe Nounes following, make their Vocatiue in e, or in us : as Agnus, lucus, vulgus, populus, chorus, fluuius.

Note alſo, that all Nounes of the Neuter gender, of what declenſon ſoeuer they be, haue the Nominatiue, the Accuſatiue and the Vocatiue like in both numbers, and in the plurall number they ende all in a : as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hoc regnum.	*Nominatiuo hæc regna.*
Genitiuo huius regni.	*Genitiuo horum regnorum.*
Datiuo huic regno.	*Datiuo his regnis.*
Accuſatiuo hoc regnum.	*Accuſatiuo hæc regna.*
Vocatiuo ô regnum.	*Vocatiuo ô regna.*
Ablatiuo ab hoc regno.	*Ablatiuo ab his regnis.*

Except Ambo and Duo, which make the Neuter gender in o, and be thus declined.

Pluraliter.
Nominatiuo ambo, ambæ, ambo.
Genitiuo amborum, ambarum, amborum.
Datiuo ambobus, ambabus, ambobus.
Accuſatiuo ambos, ambas, ambo.
Vocatiuo ambo, ambæ, ambo.
Ablatiuo ambobus, ambabus, ambobus.

Likewyſe Duo.

The thirde, is when the Genitiue caſe ſingular endeth in is, the Datiue in i, the Accuſatiue moſt commonly in em, and ſometime in im, and ſometyme in both : the Vocatiue lyke the Nominatiue, the Ablatiue in e, ſometyme in i, and ſometime both in e and i. The Nominatiue caſe plurall in es, the Genitiue ſometime in um, and ſometime in ïum, the Datiue in bus, the Accuſatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in bus: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hic lapis.	*Nominatiuo hi lapides.*
Genitiuo huius lapidis.	*Genitiuo horum lapidum.*
Datiuo huic lapidi.	*Datiuo his lapidibus.*
Accuſatiuo hunc lapidem.	*Accuſatiuo hos lapides.*
Vocatiuo ô lapis.	*Vocatiuo ô lapides.*
Ablatiuo ab hoc lapide.	*Ablatiuo ab his lapidibus.*

Singulariter.	Pluraliter.
Nominat. hic & hæc parens.	*Nominat. hi & hæ parentes.*
Genitiuo huius parentis.	*Ge. horum & harum parentũ.*
Datiuo huic parenti.	*Datiuo his parentibus.*
Acc. hunc & hanc parentem.	*Accuſat. hos & has parentes.*
Vocatiuo ô parens.	*Vocatiuo ô parentes.*
Abla. ab hoc & hac parente.	*Ablatiuo ab his parentibus.*

The fourth, is when the Genitiue caſe ſingular endeth in us, the Datiue in üi, the Accuſatiue in um, the Vocatiue lyke the Nominatiue, the Ablatiue in ü. The Nominatiue plurall in us, the Genitiue in üum, the Datiue in ibus, the Accuſatiue in us, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ibus: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hæc manus.	*Nominatiuo hæ manus.*
Genitiuo huius manus.	*Genitiuo harum manuum.*
Datiuo huic manui.	*Datiuo his manibus.*
Accuſatiuo hanc manum.	*Accuſatiuo has manus.*
Vocatiuo ô manus.	*Vocatiuo ô manus.*
Ablatiuo ab hac manu.	*Ablatiuo ab his manibus.*

The fift, is when the Genitiue and the Datiue caſe ſingular doe ende in ei, the Accuſatiue in em, the Vocatiue lyke the Nominatiue, the Ablatiue in e. The Nominatiue plurall in es, the Genitiue in erum, the Datiue in ebus, the Accuſatiue in es, the Vocatiue lyke the Nominatiue, the Ablatiue in ebus: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hic meridies.	*Nominatiuo hi meridies.*
Genitiuo huius meridiei.	*Genitiuo horum meridierum.*
Datiuo huic meridiei.	*Datiuo his meridiebus.*
Accuſatiuo hunc meridiem.	*Accuſatiuo hos meridies.*
Vocatiuo ô meridies.	*Vocatiuo ô meridies.*
Ablatiuo ab hoc meridie.	*Ablatiuo ab his meridiebus.*

The declining of Adiectiues.

A Nowne Adiectiue of thrée Terminations, is thus declined.

Singulariter.

Nominat. bonus, bona, bonum.
Genitiuo boni, bonæ, boni.
Datiuo bono, bonæ, bono.
Accu. bonum, bonam, bonum.
Vocatiuo bone, bona, bonum.
Ablatiuo, bono, bona, bono.

Pluraliter.

Nominatiuo boni, bonæ, bona.
Ge. bonorum, bonarum, bonorũ.
Datiuo bonis.
Accuſati. bonos, bonas, bona.
Vocatiuo boni, bonæ, bona.
Ablatiuo bonis.

There are beſides theſe, certayne Nounes adiectiues of another maner of declining, which make the Genitiue caſe ſingular in iüs, and the Datiue in i; which be theſe that followe, with their compoundes.

Singulariter.

Nominatiuo vnus, vna, vnum.
Genitiuo vnius.
Datiuo vni.
Accuſ. vnum, vnam, vnum.
Vocatiuo vne, vna, vnum.
Ablatiuo vno, vna, vno.

Pluraliter.

Nominatiuo vni, vnæ, vna.
Ge. vnorum, vnârum, vnorum.
Datiuo vnis.
Accuſatiuo vnos, vnas, vna.
Vocatiuo vni, vnæ, vna.
Ablatiuo vnis.

Note, that Vnus, a, um, hath not the plurall number, but when it is ioyned with a worde that lacketh the ſingular number: as Vnæ literæ. Vna mœnia.

In like maner be declined, totus, ſolus, and alſo vllus, alius, alter, vter, and neuter, ſauing that theſe fiue laſt rehearſed, lacke the Vocatiue caſe.

A Nowne Adiectiue of thrée Articles, is thus declined.

Singulariter.

Nominatiuo hic, hæc, & hoc fœlix.
Genitiuo huius fœlicis.
Datiuo huic fœlici.
Accuſatiuo hunc, hanc fœlicem, & hoc fœlix.
Vocatiuo ô fœlix.
Ablatiuo ab hoc, hac, & hoc fœlice, vel fœlici.

Pluraliter.

Nominatiuo hi & hæ fœlices, & hæc fœlicia.
Genitiuo horum, harum, & horum fœlicium.
Datiuo his fœlicibus.
Accuſatiuo hos & has fœlices, & hæc fœlicia.
Vocat. ô fœlices, & ô fœlicia.
Ablatiuo ab his fœlicibus.

Singulariter.

Nomina. hic & hæc triſtis & hoc triſte.
Genitiuo huius triſtis.
Datiuo huic triſti.
Accuſatiuo hunc & hanc triſtem, & hoc triſte.
Vocat. ô triſtis, & ô triſte.
Ablatiuo ab hoc, hac, & hoc triſti.

Pluraliter.

Nominatiuo hi & hæ triſtes, & hæc triſtia.
Genitiuo horum, harum, & horum triſtium.
Datiuo his triſtibus.
Accuſatiuo hos & has triſtes, & hæc triſtia.
Vocat. ô triſtes, & ô triſtia.
Ablatiuo ab his triſtibus.

Compariſons of Nounes.

ADiectiues whoſe ſignification may increaſe, or be diminiſhed, may forme Compariſon.

There be thrée degrées of Compariſon. The Poſitiue, the Comparatiue, and the Superlatiue.

The Poſitiue betokeneth the thing abſolutely without exceſſe: as Durus, *Harde*.

The Comparatiue ſomewhat excéedeth his Poſitiue in ſignification: as Durior, *Harder*. And it is formed of the firſt caſe of his Poſitiue that endeth in i, by putting thereto or and us: as of Duri, hic & hæc durior, & hoc durius. of Triſti, hic & hæc triſtior, & hoc triſtius. of Dulci, hic & hæc dulcior, & hoc dulcius.

The Superlatiue excéedeth his Poſitiue in the higheſt degrée: as Duriſsimus, *Hardeſt*. And it is formed of the firſt caſe of his Poſitiue that endeth in i, by putting thereto ſ and ſimus: as of Duri, duriſsimus. of Triſti, triſtiſsimus. of Dulci, dulciſsimus.

From theſe generall rules are excepted theſe that followe.

Bonus, melior, optimus.
Malus, peior, peſsimus.
Magnus, maior, maximus.
Paruus, minor, minimus.
Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum.

And if the Poſitiue ende in r, the Superlatiue is formed of the Nominatiue caſe by putting to rimus: as Pulcher, pulcherrimus.

Alſo theſe Nounes ending in lis, make the Superlatiue by chaunging lis into limus: as Humilis humillimus, ſimilis ſimillimus, facilis facillimus, gracilis gracillimus, agilis agillimus, docilis docilli-

Nounes ending in lis, doe followe the generall rule as Vtilis, vtiliſsimus.

Alſo if a Vowell come before us, it is compared by Magis and Maxime: as Pius, magis pius, maxime pius. Aſsiduus, magis aſsiduus, maximè aſsiduus.

Of the Pronoune.

A Pronoune is a part of ſpeache, much like to a Noune, which is uſed in ſhewing or rehearſing.

There be fiftéene Pronounes: Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras, wherof foure haue the Vocatiue caſe: as Tu, meus, noſter, and noſtras, and all other lacke the Vocatiue caſe.

To theſe may be added their compoundes, Egomet, tute, idem: and alſo Qui, quæ, quod.

Theſe eyght Pronounes, Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, and is, be Primitiues, ſo called, for bycauſe they be not deriued of others. And they be alſo called Demonſtratiues, bicauſe they ſhew a thing not ſpoken of before.

And theſe Sixe, Hic, ille, iſte, is, idem, and qui, be Relatiues, bycauſe they rehearſe a thing that was ſpoken of before.

Theſe Seauen, Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras. be Deriuatiues, for they be deriued of their Primitiues, Mei, tui, ſui, noſtri, and veſtri.

There belongeth to a Pronoune theſe fiue thinges: Number, Caſe and Gender, as are in a Noune: Declenſon and Perſon, as here followeth.

The declenſons of Pronounes.

There be foure Declenſons of Pronounes.

Theſe thrée, Ego, tu, ſui, be of the firſt Declenſon, and be thus declined.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo Ego.	Nominatiuo nos.
Genitiuo mei.	Genitiuo noſtrûm vel noſtri.
Datiuo mihi.	Datiuo nobis.
Accuſatiuo me.	Accuſatiuo nos.
Vocatiuo caret.	Vocatiuo caret.
Ablatiuo à me.	Ablatiuo à nobi

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo Tu.	*Nominatiuo vos.*
Genitiuo tui.	*Genitiuo veſtrûm vel veſtri.*
Datiuo tibi.	*Datiuo vobis.*
Accuſatiuo te.	*Accuſatiuo vos.*
Vocatiuo ò tu.	*Vocatiuo ò vos.*
Ablatiuo à te.	*Ablatiuo à vobis.*

Singulariter and Pluraliter.

Nominatiuo caret.
Genitiuo ſui.
Datiuo ſibi.
Accuſatiuo ſe.
Vocatiuo caret.
Ablatiuo à ſe.

These ſixe, Ille, ipſe, iſte, hic, is, and qui, bée of the Seconde declenſon, and be thus declined.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo iſte, iſta, iſtud.	*Nominatiuo iſti, iſtæ, iſta.*
Genitiuo iſtius.	*Gen. iſtorum, iſtarum, iſtorum*
Datiuo iſti.	*Datiuo iſtis.*
Accuſat. iſtum, iſtam, iſtud.	*Accuſatiuo iſtos, iſtas, iſta.*
Vocatiuo caret.	*Vocatiuo caret.*
Ablatiuo iſto, iſta, iſto.	*Ablatiuo iſtis.*

Ille, is declined like Iſte, and alſo Ipſe, ſauing that the Neuter Gender in the Nominatiue caſe, and in the Accuſatiue caſe ſingular, maketh Ipſum.
Nominatiuo hic, hæc, hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic: as afore in the Noune.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo is, ea, id.	*Nominatiuo ij, eæ, ea.*
Genitiuo eius.	*Genitiuo eorum, earum, eorũ.*
Datiuo ei.	*Datiuo ijs vel eis.*
Accuſat. eum, eam, id.	*Accuſatiuo eos, eas, ea.*
Vocatiuo caret.	*Vocatiuo caret.*
Ablatiuo eo, ea, eo.	*Ablatiuo ijs vel eis.*

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo qui, quæ, quod.	*Nominatiuo qui, quæ, quæ.*
Genitiuo cuius.	*Gen. quorum, quarum, quorũ.*
Datiuo cui.	*Datiuo quibus vel queis.*
Accuſ. quem, quam, quod.	*Accuſatiuo quos, quas, quæ.*
Vocatiuo caret.	*Vocatiuo caret.*
Ablat. quo, qua, quo vel qui.	*Ablatiuo quibus vel queis.*

Likewyſe Quis and Quid be declined, whether they be Interrogatiues or Indefinites. Alſo Quiſquis, is thus declined.

Nominat. {*Quiſquis, Quicquid.*} *Accõ. Quicquid. Ablat.* {*Quoquo, Quaqua.*} *Quoquo.*

Where note, that Quid, is alwayes a Subſtantiue of the Newter gender.

Theſe fyue, Meus, tuus, ſuus, noſter, and veſter, be of the thirde declenſon, and be declined lyke Nounes Adiectiues of thrée terminations, in this wyſe.

Singulariter.	Pluraliter.
Nomin. meus, mea, meum.	*Nominatiuo mei, meæ, mea.*
Genitiuo mei, meæ, mei.	*Gen. meorum, mearum, meorũ.*
Datiuo meo, meæ, meo.	*Datiuo meis.*
Accu. meum, meam, meum.	*Accuſat. meos, meas, mea.*
Vocatiuo mi, mea, meum.	*Vocatiuo mei, meæ, mea.*
Ablatiuo meo, mea, meo.	*Ablatiuo meis.*

So is, Noſter declined, and Tuus, ſuus, veſter, ſauing that theſe thrée laſt, doe lacke the Vocatiue caſe.

Noſtras, veſtras, and this Noune Cuias, be of the fourth declenſon, and be thus declined.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hic & hæc noſtras, & hoc noſtráte.	*Nominat. hi & hæ noſtrátes. & hæc noſtrátia.*
Genitiuo huius noſtrátis.	*Genitiuo horum, harum, & horum noſtrátium.*
Datiuo huic noſtráti.	*Datiuo his noſtrátibus.*
Accuſ. hunc & hanc noſtrátem, & hoc noſtráte.	*Accu. hos & has noſtrátes, & hæc noſtrátia.*
Voca. ô noſtras & ô noſtráte.	*Vo. ô noſtrátes & ô noſtrátia.*
Ablatiuo hoc, hac, & hoc noſtrate vel noſtrati.	*Abla. his noſtratibus.*

Here is to be noted, that Noſtras, veſtras, and this Noune Cuias, be called Gentiles, bycauſe they properly betoken pertayning to Countries or Nations, to ſectes or factions.

A Pronoune hath three Perſons.

The firſt perſon ſpeaketh of himſelfe: as Ego, I: Nos, Wée.

The Seconde perſon is ſpoken to: as Tu, Thou: Vos, Yée. And of this perſon is alſo euery Vocatiue caſe.

The Thirde perſon is ſpoken of: as Ille, Hée: Illi, They.

And therefore all Nownes, pronounes, and participles, be of the thirde perſon.

Of a Verbe.

A Verbe is a parte of Speache, declined with Mode and Tenſe, and betokeneth doing: as Amo, I loue. or ſuffering: as Amor, I am loued. or being: as Sum, I am.

Of Verbes, ſuch as haue Perſons, be called Perſonals: as Ego amo, Tu amas. and ſuch as haue no perſons, be called Imperſonalles: as Tædet, It yrketh. Oportet, It behoueth.

Of Verbes Perſonalles there be fiue kindes: Actiue, Paſſiue, Neuter, Deponent, and Commune.

A Verbe Actiue endeth in o, and betokeneth to doe: as Amo, I loue: and by putting to r, it may be a Paſſiue: as Amor.

A Verbe Paſſiue endeth in or, and betokeneth to ſuffer: as Amor, I am loued: and by putting awaye r, it may be an Actiue: as Amo.

A Verbe Neuter endeth in o or m, and can not take r, to make him a paſſiue: as Curro, I runne. Sum, I am. And it is engliſhed ſometime actiuely: as Curro, I runne. And ſometime paſſiuely: as Ægroto, I am ſicke.

A Verbe Deponent endeth in r, lyke a Paſſiue, and yet in ſignification is but eyther actiue: as Loquor verbum, I ſpeake a worde, or Neuter: as Glorior, I boaſt.

A Verbe Commune endeth in r, and in ſignification is both actiue and paſſiue: as Oſculor te, I kiſſe thée. Oſculor à te, I am kiſſed of thée.

MOODES.

There be ſixe Moodes: the Indicatiue, the Imperatiue, the Optatiue, the Potentiall, the Subiunctiue, & the Infinitiue.

The Indicatiue moode ſheweth a reaſon true or falſe: as Ego amo, *I loue.* or elſe aſketh a queſtion: as Amas tu? *Doeſt thou loue?*

The Imperatiue biddeth or commaundeth: as Ama, *Loue thou.*

The Optatiue wiſheth or deſireth, with theſe ſignes, *woulde God, I pray God,* or *God graunt*: as Vtinam amem, *I pray God I loue*, and hath euermore an Aduerbe of wiſhing ioyned with him.

The Potentiall mode is knowne by theſe ſignes, *may, can, might, woulde, ſhoulde,* or *ought*: as Amem, *I may or can loue.* Without an Aduerbe ioyned with him.

The Subiunctiue mode hath euermore ſome Coniunction ioyned with him: as Cum amarem, *When I loued.* And it is called the Subiunctiue mode, bycauſe it dependeth of an other Verbe in the ſame ſentence, eyther going afore, or comming after: as Cum amarem eram miser, *When I loued I was a Wretch.*

The Infinitiue ſignifieth to doe, to ſuffer, or to be, and hath neyther number nor perſon, nor Nominatiue caſe before him, and is knowne commonly by this ſigne *To*: as Amare, *To loue.* Alſo when two Verbes come togither, without any Nominatiue caſe betwéene them, then the latter ſhall be the Infinitiue mode: as Cupio discere, *I deſire to learne.*

GERVNDES.

There bée moreouer belonging to the Infinitiue mode of Verbes, certayne voyces called Gerundes, ending in di, do, and dum: which haue both the actiue and paſſiue ſignification: as Amandi, *Of louing,* or *of being loued.* Amando, *In louing,* or *in being loued.* Amandum, *To loue,* or *to be loued.*

SVPINES.

¶ There be alſo pertayning vnto Verbes two Supines, the one ending in um, which is called the Firſt Supine, bycauſe it hath the ſignification of the Verbe actiue: as Eo amatum, *I go to loue.* And the other in u, which is called the Latter Supine, bycauſe it hath for the moſt part the ſignification Paſſiue: as Difficilis amatu, *harde to be loued.*

TENSES.

There be fiue Tenſes or Tymes: the Preſent tenſe, the Preterimperfect tenſe, the Preterperfect, the Preterpluperfect, and the Future tenſe.

¶ The Preſent tenſe ſpeaketh of the tyme that nowe is: as Amo, *I loue.*

¶ The Preterimperfect tenſe ſpeaketh of the tyme not perfectly paſt: as Amabam, *I loued or did loue.*

¶ The Preterperfect tenſe ſpeaketh of the tyme perfectly paſt, with this ſigne *Haue*: as Amaui, *I haue loued.*

¶ The Preterpluperfect tenſe ſpeaketh of the tyme more than perfectly paſt, with this ſigne *Had*: as Amaueram, *I had loued.*

¶ The Future tenſe ſpeaketh of the time to come, with this ſigne *ſhall* or *will*: as Amabo, *I ſhall* or *will loue*.

PERSONS.

There be alſo in Verbes thrée Perſons in both numbers: as Singulariter, Ego amo, *I loue*: Tu amas, *Thou loueſt*: Ille amat, *He loueth*. Pluraliter. Nos amamus, *We loue*: Vos amatis, *Yee loue*: Illi amant, *They loue*.

CONIVGATIONS.

Verbes haue foure Coniugations, which be knowne after this manner.

The Firſt Coniugation hath ā long before Re and Ris: as Amāre, amāris.

The Seconde Coniugation hath ē long before Re and Ris: as Docēre, docēris.

The Thirde Coniugation hath ĕ ſhort before Re and Ris: as Legĕre, legĕris.

The Fourth Coniugation hath ī long before Re and Ris: as Audīre, audīris.

Verbes in O, of the foure coniugations be declined after theſe examples.

Amo, amas, amaui, amare: Amandi, amando, amandum: Amatum, amatu: Amans, amaturus. **To loue.**

Doceo, doces, docui, docere: Docendi, docendo, docendum: Doctum, doctu: Docens, docturus. **To teache.**

Lego, legis, legi, legere: Legendi, legendo, legendum: Lectum, lectu: Legens, lecturus. **To reade.**

Audio, audis, audiui, audire: Audiendi, audiendo, audiendum: Auditum, auditu: Audiens, auditurus. **To heare.**

Indicatiue mode preſent tenſe ſingular

I loue. Thou loueſt. He loueth.		*We loue. Ye loue. They loue.*
Amo, amas, amat.	*Pluraliter.*	Amamus, amatis, amant.
Doceo, doces, docet.		Docemus, docetis, docent.
Lego, legis, legit.		Legimus, legitis, legunt.
Audio, audis, audit.		Audimus, auditis, audiunt.

I loued, or dyd loue.

Preterim-perf. tenſe ſingular
Amabam,
Docebam,
Legebam,
Audiebam,
bas, bat. Pluraliter. bamus, batis, bant.

I haue loued.

Preterper-fect tenſe ſingular
Amaui,
Docui,
Legi,
Audiui,
iſti, it. Pluraliter. imus, iſtis, erunt vel ere.

I had loued.

Preterplu-perf. tenſe ſingular
Amaueram,
Docueram,
Legeram,
Audiueram,
ras, rat. Pluraliter. ramus, ratis, rant.

I ſhall or will loue.

Future tenſe ſing.
Amabo,
Docebo,
bis, bit. Pluraliter. bimus, bitis, bunt.
Legam,
Audiam,
es, et. Pluraliter. emus, etis, ent.

	Loue thou.	*Loue he, or let him loue.*	*Loue we, or let vs loue.*	*Loue yee.*	*Loue they, or let them loue.*
Imperatiue mode preſ. tenſe ſingular	Ama,	amet,	Plu. amemus.	amate,	ament,
	Amato.	amato.		amatote.	amanto.
	Doce,	doceat,	Pl. doceamus.	docete,	doceant.
	Doceto.	doceto.		docetote.	docento.
	Lege,	legat,	Plu. legamus.	legite,	legant,
	Legito.	legito.		legitote.	legunto.
	Audi,	audiat,	Pl. audiamus.	audite,	audiant,
	Audito.	audito.		auditote.	audiunto.

God graunt I loue.

Optatiue mode preſ. tenſe ſing. Vtinam.
Amem, ames, amet. Plur. vtin. amemus, ametis, ament.
Doceam,
Legam,
Audiam,
as, at. Plur. vtinam amus, atis, ant.

Would God I loued or dyd loue.

Preterim-perf. tenſe ſing. Vtin.
Amarem,
Docerem,
Legerem,
Audirem,
res, ret. Plur. vtinam remus, retis, rent.

Preterperfect tenſe ſing. Vtin.	Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim,	*I pray God I haue loued.*	ris, rit. Pluraliter, vtinam rimus, ritis, rint.
Preterpluperf. tenſe ſing. Vtin.	Amauiſſem, Docuiſſem, Legiſſem, Audiuiſſem,	*Woulde God I had loued.*	ſes, ſet. Plur. vtinam ſemus, ſetis, ſent.
Future tenſe ſing. Vtinam.	Amauero, Docuero, Legero, Audiuero,	*God graunt I loue hereafter.*	ris, rit. Plural. vtinam rimus, ritis, rint.
Potentiall mode preſ. tenſe ſingular	Amem, ames, amet. Pluraliter. amemus, ametis, ament. Doceam, Legam, Audiam,	*I may or can loue.*	as, at. Pluraliter. amus, atis, ant.
Preterimperf. tenſe ſingular	Amarem, Docerem, Legerem, Audirem,	*I might, woulde, ſhoulde, or coulde loue.*	res, ret. Pluraliter. remus, retis, rent.
Preterperfect tenſe ſingular	Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim,	*I might, woulde, ſhoulde, or ought to haue loued.*	ris, rit. Pluraliter. rimus, ritis, rint.
Preterpluperf. tenſe ſingular	Amauiſſem, Docuiſſem, Legiſſem, Audiuiſſem,	*I might, woulde, ſhoulde, or ought to had loued.*	ſes, ſet. Pluraliter. ſemus, ſetis, ſent.
Future tenſe ſing.	Amauero, Docuero, Legero, Audiuero,	*I may or can loue hereafter.*	ris, rit. Pluraliter. rimus, ritis, rint.

Subiunctiue mode preſent tenſe ſingular

When I loue.

Cum	Amem, ames, amet. Pluraliter. cum amemus, ametis, ament. Doceam, Legam, Audiam.	as, at. Pluraliter. cum amus, atis, ant.

When I loued, or dyd loue.

Preterimperf. tenſe ſing. Cum	Amarem, Docerem, Legerem, Audirem,	res, ret. Pluraliter. cum remus, retis, rent.

When I haue loued.

Preterperfect tenſe ſing. Cum	Amauerim, Docuerim, Legerim. Audiuerim,	ris, rit. Plural. cum rimus, ritis, rint.

When I had loued.

Preterpluperf. tenſe ſing. Cum	Amauiſſem, Docuiſſem, Legiſſem, Audiuiſſem,	ſes, ſet. Plural. cum ſemus, ſetis, ſent.

When I ſhall or will loue.

Future tenſe ſing. Cum	Amauero, Docuero, Legero, Audiuero,	ris, rit. Pluraliter. cum rimus, ritis, rint.

Infinitiue moode preſent, and Preterimperfect tenſe

Amare, Docere, Legere, Audire,	*To*	*Loue.* *Teache.* *Reade.* *Heare.*	**Preterperf. & preterpluper.**	Amauiſſe, Docuiſſe, Legiſſe, Audiuiſſe,	*To haue or had*	*loued.* *taught.* *reade.* *hearde.*

Future tenſe.	Amaturum Docturum Lecturum Auditurum	eſſe, *To*	*loue* *teache* *reade* *heare*	*hereafter.*

Gerundes.	Amandi, *of louing.* Docendi, *of teaching.* Legendi, *of reading.* Audiendi, *of hearing.*	do, *in louing.* do, *in teaching.* do, *in reading.* do, *in hearing.*	dum, *to loue.* dum, *to teache.* dum, *to reade.* dum, *to heare.*

Supines.	Amatum, Doctum, Lectum, Auditum,	*To*	*loue.* *teache.* *reade.* *heare.*	Amatu, Doctu, Lectu, Auditu,	*To be*	*loued.* *taught.* *reade.* *hearde.*

A participle of the preſ. tenſe.	Amans, *louing.* Docens, *teaching.* Legens, *reading.* Audiens, *hearing.*	**The Participle of ẏ firſt future tenſe.**	Amaturus, *to loue, or about to loue.* Docturus, *to teach, or about to teach.* Lecturus, *to reade, or about to reade.* Auditurus, *to heare, or about to heare.*

Here

Here, before we decline any Verbes in Or, for ſupplying of many tenſes, lacking in all ſuch Verbes, wée muſt learne to decline this Verbe Sum, in this wyſe. Sum, es, fui, eſſe: futurus. To be.

Indicatiue moode preſent tenſe ſingular

SVm, I am. es, eſt. Pluraliter. ſumus, eſtis, ſunt.

Preterim= perf.t. ſing. Eram, I was. eras, erat. Pluraliter. eramus, eratis, erant.

Preterper= ect.ten. ſin. Fui, I haue bene. fuiſti, fuit. Pl. fuimus, fuiſtis, fuerunt vel fuere.

Preterplu= perf.t. ſing. Fueram. I had bene. fueras, fuerat. Pl. fueramus, fueratis, fuerant.

Future tenſe ſing. Ero. I ſhall or will be. eris, erit. Plu. erimus, eritis, erunt.

Imperatiue moode preſent tenſe ſingular

Sis, Es, Eſto,	be thou.	Sit, Eſto.	Plu. ſimus.	Sitis, Eſte, Eſtote.	Sint Sunto.

Optatiue moode preſent tenſe ſingular Utinam

Sim, I pray God I be. ſis, ſit. Plur. vtinam ſimus, ſitis, ſint.

Preterim= erf. tenſe ng. Utin. Eſſem, Woulde God I were. eſſes, eſſet. Plu. vt. eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterper= ct tenſe ng. Utin. Fuerim, I pray God I haue béene. fueris, fuerit. Pluraliter vtin. fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterplu= erf. tenſe ng. Utin. Fuiſſem, Woulde God I had béene. fuiſſes, fuiſſet. Plur. vtinam fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

uture nſe ſing. tinam. Fuero, God graunt I be hereafter. fueris, fuerit. Plural. vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Potentiall moode preſent tenſe ſingular

Sim, I may or can be. ſis, ſit. Pluraliter, ſimus, ſitis, ſint.

reterim= rf. tenſe ngular Eſſem, I might or coulde be. eſſes, eſſet. Pl. eſſemus, eſſetis, eſſent

reterper= t tenſe ngular Fuerim, I might, coulde, ſhoulde, or ought to haue béene. fueris, fuerit. Plur. fuerimus, fueritis, fuerint.

reterplu= rf. tenſe ngular Fuiſſem, I might, coulde, ſhoulde, or ought to had béene. fuiſſes, fuiſſet. Pluraliter. fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Fuero,

Future tenſe ſing. Fuero, I may or can be hereafter. fueris, fuerit. Plural. fuerimus, fueritis, fuerint.

Subiunctiue moode preſent tenſe ſingular Cum

Sim, When I am. ſis, ſit. Pluraliter. cum ſimus, ſitis, ſint.

Preterimperf. tenſe ſing. Cum Eſſem, When I was. eſſes, eſſet. Plur. cum eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterperfect tenſe ſing. Cum Fuerim, When I haue béene. fueris, fuerit. Plural. cum fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperf. tenſe ſing. Cum Fuiſſem, When I had béene. fuiſſes, fuiſſet. Plur. cum fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſing. Cum Fuero, When I ſhall or will bée. fueris, fuerit. Plural. cum fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue moode preſent, and Preterimperfect tenſe

Eſſe, To be. Preterperfect and Preterpluperfect tenſe Fuiſſe, *To haue or had bene.*

Future tenſe. Fore, vel Futurum eſſe, *to be hereafter.*

Verbes in Or, of the foure coniugations be declined after theſe examples.

Amor, amaris vel amare: amatus ſum vel fui, amari: amatus, amandus. to be loued.
Doceor, doceris vel docere: doctus ſum vel fui, doceri: doctus, docendus. to be taught
Legor, legeris vel legere: lectus ſum vel fui, legi: Lectus, legendus. to be reade.
Audior, audiris vel audire: auditus ſum vel fui, audiri: auditus, audiendus. to be hearde.

Indicatiue moode Preſent tenſe ſingular

I am loued.

Amor, amaris vel amare, amatur.
Doceor, doceris vel docere, docetur,
Legor, legeris vel legere, legitur.
Audior, audiris vel audire, auditur.
Pluraliter. mur, mini, tur.

I was loued.

Preterimperf. tenſe ſingular
Amabar,
Docebar,
Legebar,
Audiebar,
baris vel bare, batur. Pl. bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tenſe ſingular
Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
I haue bene loued.
ſum vel fui,
tus es vel fuiſti, tus eſt vel fuit. Plural. ti ſumus vel fuimus, ti iſtis vel fuiſtis, ti ſunt fuerunt vel fuere.

Preterpluperf. tenſe ſingular
Amatus
Doctus
Lectus
Auditus
I had bene loued.
eram vel fueram,
tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. Plur. ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

Future tenſe ſing.
I ſhall or will be loued.
Amabor, Docebor, } beris vel bere, itur. Plu. bimur, bimini, buntur.
Legar, Audiar, } eris vel ere, etur. Plura. emur, emini, entur.

Imperatiue mode.

	Be thou loued.	*Let him be loued.*	*Let vs be loued.*	*Be ye loued.*	*Let them be loued.*
Preſent tenſe ſingular	Amare,	ametur,	Plu. amemur.	amamini,	amentur,
	Amator,	amator.		amaminor.	amantor.
	Docere,	doceatur,	Pl. doceamur.	docemini,	doceantur,
	Docetor,	docetor.		doceminor.	docentor.
	Legere,	legatur,	Pl. Legamur.	legimini,	legantur,
	Legitor.	legitor.		legiminor.	leguntor.
	Audire,	audiatur,	Pl. audiamur.	audimini,	audiantur,
	Auditor.	auditor.		audiminor.	audiuntor.

Optatiue mode preſent tenſe ſingular

God graunt I be loued.

Vtinam
Amer, eris vel ere, etur. Plu. vtin. emur, emini, entur.
Docear, Legar, Audiar, } aris vel are, atur. Plur. vtin. amur, amini, antur.

Preterimperf. tenſe ſing. Vtin.
Woulde God I were loued.
Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, } reris vel rere, retur. Plu. vtin. remur, remini, rentur.

Preterperfect tenſe ſing. Vtin.
I pray God I haue loued.
Amatus
Doctus
Lectus
Auditus.
ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. Pluraliter vtinam ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.

Preter

Would God I had bene loued.

Preterplu-perf. tenſe ſing. Utin.	Amatus Doctus Lectus Auditus	eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. Plura. vtinam ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

God graunt I be loued hereafter.

Future tenſe ſing. Utinam	Amatus Doctus Lectus Auditus	ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Plu. vtinam ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Potentiall mode preſent tenſe ſingular

I may or can be loued.

Amer,	eris vel ere, etur. Pluraliter. emur, emini, entur.
Docear, Legar, Audiar,	aris vel are, atur. Plu. amur, amini, antur.

I woulde, ſhoulde, or ought to be loued.

Preterimperf. tenſe ſingular	Amarer, Docerer, Legerer, Audirer,	reris vel rere, retur. Pluraliter remur, remini, rentur,

I woulde, ſhoulde, or ought to haue bene loued.

Preterperfect tenſe ſingular	Amatus Doctus Lectus Auditus	ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. Pluraliter ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, t ſint vel fuerint.

I woulde, ſhoulde, or ought to had bene loued.

Preterplu-perf. tenſe ſingular	Amatus Doctus Lectus Auditus	eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. Pluraliter ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis ve fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

I may or can be loued hereafter.

Future tenſe ſing.	Amatus Doctus Lectus Auditus	ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pluraliter ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis ti erunt vel fuerint.

Subiunctiue mode preſent tenſe ſingular

When I am loued.

Cum	Amer,	eris vel ere, etur. Plur. cùm emur, emini, entur.
	Docear, Legar, Audiar,	aris vel are, atur. Plur. cùm amur, amini, antur.

Preter

Preterimperf. tenſe ſing. Cum	Amarer, Docerer, Legerer, Audirer,	*When I was loued.* reris vel rere, retur. Plur. cùm remur, remini, rentur.
Preterperfect tenſe ſing. Cum	Amatus Doctus Lectus Auditus	*When I haue bene loued.* ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. Pluraliter. cùm ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.
Preterpluperf. tenſe ſing. Cum	Amatus Doctus Lectus Auditus	*When I had bene loued.* eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. Pluraliter. cùm ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.
Future tenſe ſing. Cum	Amatus Doctus Lectus Auditus	*When I ſhall or will be loued.* ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pluraliter. cùm ti erimus vel fuerîmus, ti eritis vel fuerîtis, ti erunt vel fuerint.

Infinitiue mode pres. and Preterimperf. tenſe	Amari, *To be loued.* Doceri, *To be taught.* Legi, *To be reade.* Audiri, *To be hearde.*	**Preterper. & Preterpluperfect.**	Amatum Doctum Lectum Auditum	*To haue or had ben loued* eſſe vel fuiſſe.

Future tenſe	Amatum iri vel amandum eſſe. Doctum iri vel docendum eſſe. Lectum iri vel legendum eſſe. Auditum iri vel audiendum eſſe.	*To be*	*Loued* *Taught* *Reade* *Hearde*	*hereafter.*

A participle of the pret. tenſe	Amatus, *Loued.* Doctus, *Taught.* Lectus, *Reade.* Auditus *Hearde.*	**A participle of the Future in** dus.	Amandus, Docendus, Legendus, Audiendus,	*To be*	*loued.* *taught.* *reade.* *hearde.*

POſſum, potes, potui, poſſe : potens. **To may or can.**

Volo, vis, volui, velle : volendi, volendo, volendum : ſupinis caret, volens. **To will or to be willing.**

Nolo, nonuis, nolui, nolle : nolendi, nolendo, nolendum : ſupinis caret, nolens. **To nill, or to be vnwilling.**

Malo, mauis, malui, malle : malendi, malendo, malendum : ſupinis caret, malens. **To haue leifer, or to be more willing.**

Edo, edis vel es, edi, edere vel eſſe : edendi, edendo, edendum :

chum,

eſum, eſu vel eſtum, eſtu : edens, eſurus. **To eate.**

Fio, fis, factus ſum vel fui, fieri : factus, faciendus. **To be made or to be done.**

Fero, fers, tuli, ferre : ferendi, ferendo, ferendum : Latum, latu : ferens, laturus. **To beare or ſuffer.**

Feror, ferris vel ferre, latus ſum vel fui, ferri : Latus, ferendus. **To be borne or ſuffered.**

Indicatiue moode Preſent tenſe ſingular

Poſſum, potes, poteſt.
Volo, vis, vult.
Nolo, nonuis, nonuult.
Malo, mauis, mauult.
Edo, edis vel es, edit vel eſt.
Fio, fis, fit.
Fero, fers, fert.
Feror, ferris vel re, tur.

Pluraliter.

Poſſumus, poteſtis, poſſunt.
Volumus, vultis, volunt.
Nolumus, nonuultis, nolunt.
Malumus, mauultis, malunt.
Edimus, editis vel eſtis, edunt.
Fimus, fitis, fiunt.
Ferimus, fertis, ferunt.
Ferimur, ferimini, feruntur.

Preterimperf. tenſe ſingular

Poteram,
Volebam,
Nolebam,
Malebam, as, at. Pluraliter. amus, atis, ant.
Edebam,
Fiebam,
Ferebam,
Ferebar, baris vel bare, batur. Plur. bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tenſe ſingular

Potui, Malui,
Volui, Edi, iſti, it. Plur. imus, iſtis, erunt vel ere.
Nolui, Tuli,
Factus / Latus ſum vel fui, tus es vel fuiſti, tus eſt vel fuit. Pluraliter ti ſumus vel fuimus, ti eſtis vel fuiſtis, ti ſunt fuerunt vel fuere.

Preterpluperf. tenſe ſingular

Potueram, Malueram,
Volueram, Ederam, ras, rat. Plur. ramus, ratis, rant.
Nolueram, Tuleram,
Factus / Latus eram vel fueram, tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. Plural. ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

Future tenſe ſing.

Potero, poteris, poterit. Plur. érimus, éritis, erint.
Volam, Edam,
Nolam, Fiam, es, et. Plur. emus, etis, ent.
Malam, Feram,
Ferar, ferêris vel ferêre, ferêtur. Plur. feremur, remini, rentur.

Poſſum, Volo, Malo, haue none Imperatiue mode.

Imperatiue mode preſent tenſe

Singular

Noli, Nolito. Pluraliter. Nolite. Nolitote.
Es, Eſto, Ede, edito. Edat, Eſto, Edito.
Fito tu, Fiat, Fito.
Fer, Ferto. Ferat, Ferto.
Ferre, Fertor. Feratur, Fertor.

Pluraliter.

Edamus. Edite, eſte, eſtote, editote. edant, edunto.
Fiamus. Fite, Fitote. Fiant, Fiunto.
Feramus. Ferte, Fertote. Ferant, Ferunto.
Feramur. Ferimini, feriminor, Ferantur, Feruntor.

Optatiue mode preſent tenſe ſingular

Vtinam

Poſsim, Nolim,
Velim, Malim, is, it. Plur. vtinam imus, itis, int.
Edam,
Fiam, as, at. Pluraliter. vtinam amus, atis, ant.
Feram,
Ferar, feraris vel ferare, feratur. Plur. vtinam amur, amini, antur.

Preterimperf. tenſe ſing. Vtin.

Poſſem, Ederem
Vellem, vel eſſem,
Nollem, Fierem, es, et. Pluralit. vtin. emus, etis, ent.
Mallem, Ferrem,
Ferrer, ferrêris vel rêre, rêtur. Plur. vt. remur, remini, rentur.

Preterperfect tẽſe ſing. Vtin.

Potuerim, Maluerim,
Voluerim, Ederim, ris, rit. Plur. vt. rimus, ritis, rint.
Noluerim, Tulerim,
Factus Latus ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit.
Plurali. vtinam ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.

Preter-pluperfect tenſe ſing. Vtinam.

Potuiſſem, Maluiſſem,
Voluiſſem, Ediſſem, } ſes, ſet. Pl. vtin. ſemus, ſetis, ſent.
Noluiſſem, Tuliſſem,

Factus
Latus } eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. Plu. vt. ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

Future tenſe ſing. Vtinam.

Potuero, Maluero,
Voluero, Edero, } ris, rit. Plur. vt. rimus, ritis, rint.
Noluero, Tulero,

Factus
Latus } ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Plur. vtin. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

The Potenciall and the Subiunctiue mode be formed like the Optatiue in voyce, and doe differ onely in ſignification and ſigne of the mode.

Infinitiue mode preſent tenſe, & preterimperfect tenſe

Poſſe,
Velle,
Nolle,
Malle,
Edere vel eſſe,
Ferre,
Fieri,
Ferri,

Preterperfect & Preterpluperfect tenſe

Potuiſſe,
Voluiſſe,
Noluiſſe,
Maluiſſe,
Ediſſe, } future { Eſurũ eſſe.
Tuliſſe, } future { laturũ eſſe.
Factum eſſe vel fuiſſe.
Latum eſſe vel fuiſſe.

Future tenſe. { Factum iri, vel faciendum eſſe.
Latum iri, vel ferendum eſſe.

Eo and Queo, make ibam and Quibam, in the Preterimperfect tenſe of the Indicatiue mode, and ibo and Quibo in the Future tenſe, and in all other modes and tenſes are varied like Verbes in o, of the fourth coniugation, ſauing that they make their Gerundes, Eundi, eundo, eundum, Queundi, queundo, queundum.

Tenſes formed of the preterperfect.

Of the Preterperfect tenſe of the Indicatiue mode, be formed the preterpluperfect tenſe of the ſame mode, the preterperfect tenſe, the preterpluperfect tenſe, and the Future tenſe of the Optatiue mode, the Potentiall mode, and the Subiunctiue mode: the preterperfect & preterpluperfect tenſe of the Infinitiue mode: as of Amaui, are formed: Amaueram, amauerim, amauero, by changing i, into ĕ ſhort: as Amauiſſem, amauiſſe, kéeping i, ſtill.

Imperſonals be declined throughout all Modes and Tenſes, in the voyce of the thirde perſon ſingular onely: as Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decebat, decuit, decuerat, decebit, decere. Studetur, ſtudebatur, ſtuditum eſt vel fuit, ſtuditum erat vel fuerat, ſtudebitur. &c. *Imperſonalles.*

And they haue commonly before their engliſh this ſigne *It*: as It delighteth, Delectat, It becommeth not, Non decet.

Of the Participle.

A Participle is a parte of ſpeache, deriued of a Verbe, and taketh part of a Noune, as Gender, caſe, and declenſon: and part of a Verbe, as tenſe and ſignification, & part of both, as Number, and Figure.

There be foure kindes of Participles: one of the Preſent tenſe, an other of the Preter tenſe, and one of the Future in rus, and an other of the Future in dus. *4. kindes of participles.*

A Participle of the Preſent tenſe, hath his Engliſhe ending in ing: as *Louing*. And his Latine in ans or ens: as Amans, docens. And it is formed of the Preterimperfect tenſe of the Indicatiue mode, by chaunging the laſt ſyllable into ns: as Amabam, amans. Audiebam, audiens. Auxiliabar, auxilians. Poteram, potens. *Preſens tenſe.*

A Participle of the Future in rus, betokeneth to doe, like the Infinitiue mode of the actiue voyce: as Amaturus, *To loue*, or *about to loue*. And it is formed of the latter Supine, by putting to rus: as Doctu, docturus. *Future. 1.*

A Participle of the Preter tenſe, hath his engliſh ending in d, t, or n: as *loued*, *taught*, *ſlaine*, and his Latine in tus, ſus, xus: as Amatus, viſus, nexus: and one in uus: as Mortuus, and it is formed of the latter Supine by putting to s: as Lectu, lectus, except Mortuus. *Preter tenſe.*

A Participle of the Future in Dus, betokeneth to ſuffer lyke the Infinitiue mode of the paſſiue voyce: as Amandus, *To be loued*. And it is formed of the Genitiue caſe of the Participle of the Preſent tenſe, by chaunging tis into dus: as Amantis, amandus. Legentis, Legendus. And it is alſo founde to haue the ſignification of the Preſent tenſe: as Legendis veteribus proficis, *In reading olde authours thou doeſt profit.* *Future. 2.*

Of an Actiue come. 2.

Of a verbe Actiue, and of a Verbe Neuter, which hath the Supines, come two Participles, one of the Preſent tenſe, and an other of the Future in Rus: as of Amo, commeth Amans, amaturus. of Curro, currens, curſurus.

Of a Paſſiue. 2.

Of a verbe Paſſiue, whoſe Actiue hath the Supines, come two Participles, one of the Preter tenſe, and an other of the Future in dus: as of Amor, commeth amatus, amandus.

Of a Deponent. 3.

Of a verbe Deponent cōmmeth thrée Participles, one of the Preſent tenſe, one of the Preter tenſe, & an other of the Future in rus: as of Auxilior cōmeth auxilians, auxiliatus, auxiliaturus.

And if the verbe Deponent doe gouerne an Accuſatiue caſe after him, it may forme alſo a Participle in Dus: as of Loquor, loquendus.

Of a Commune. 4.

Of a verbe Commune commeth foure Participles: as of Largior, commeth Largiens, largiturus, largitus, largiendus.

Participles like Adiectiues.

Participles of the Preſent tenſe, be declined lyke nownes Adiectiues of thrée Articles: as Nominatiuo hic, hæc, hoc amans. Genitiuo huius amantis. Datiuo huic amanti. &c.

Participles of other tenſes, be declined lyke nownes Adiectiues of thrée diuers endings: as Amaturus, amatura, amaturum. Amatus, amata, amatum. Amandus, amanda, amandum.

Of the Aduerbe.

AN Aduerbe is a part of Speache ioyned to the Verbes, to declare their ſignification.

Aduerbes ſome be of tyme: as Hodie, cras, heri, perindie, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of
- Place: as Vbi, ibi, hìc, iſtìc, illìc, intus, foris.
- Number: as Semel, bis, ter, quater, iterum.
- Order: as Inde, deinde, denique, poſtremò.
- Aſking or doubting: as Cur, quare, vnde, quorſum, num, nunquid?
- Calling: as Heus, ô, ehodum.

Some be of
- Affirming: as Certè, ne profectò, ſanè, ſcilicet, licet, eſto.
- Denying: as Non, haud, minimè, neutiquam, nequaquam.
- Swearing: as Pol, ædepol, hercle, medius, fidius.
- Exhorting: as Eia, agè, agitè, agédum.

Some be of
Flattering: as Sodes, amabò.
Forbidding: as Ne.
Wiſhing: as Vtinam, ſi, ô ſi, ô.
Gathering togither: as Simul, vnà, pariter, non modò, non ſolùm.
Parting: as Seorſim, ſigillatim, vicatim.

The aduerbe of forb
ding ne will alwaie
gauerne a ſubiunctiu
moode.

Some be of
Choſing: as Potiùs, imò.
A thing not finiſhed: as Penè, ferè, propè, vix, modò non.
Shewing: as En, ecce.
Doubting: as Forſan, forſitan, fortaſsis, fortaſſe.
Chaunce: as Fortè, fortuitò.

Some be of
Likeneſſe: as Sic, ſicut, quaſi, ceu, tanquam, velut.
Qualitie: as Benè, malè, doctè, fortiter.
Quantitie: as Multùm, parùm, minimùm, paululùm, plurimùm.
Compariſon: as Tam, quàm, magis, minùs, maximè.

All aduerbs of
likenesse compl
like casse.
All aduerbs of
quality de deri
:ued of adiectiu
and they end
either in o: e: [illegible]
All aduerbs in
ly are aduerbs
of qualitye

Certayne Aduerbes be compared: as Doctè, doctiùs, doctiſsimè. Fortiter, fortiùs, fortiſsimè. Propè, propriùs, proximè.

Alſo theſe voyces of Prepoſitions, if they be ſet alone, not hauing any caſuall worde to ſerue vnto, ioyned with them, be not Prepoſitions, but are chaunged into Aduerbes: as Qui antè non cauet, pòſt dolebit. He that bewareth not afore, ſhall be ſorye afterwarde. Coràm laudare, & clam vituperare, inhoneſtum eſt, In preſence to commende one, and behinde the backe to diſprayſe, is an vnhoneſt poynt.

Of a Coniunction.

A Coniunction is a parte of ſpeache, that ioyneth wordes and ſentences togither.

3 conjunctions
enclitticall que
ne
ve

Of Coniunctions, ſome be Copulatiues: as Et, que, quoque, ac, atque, nec, neque.

Some be Diſiunctiues: as Aut, ve, vel, ſeu, ſiue.

Some be Diſcretiues: as Sed, quidem, autem, verò, at, aſt.

Theiſe conjunctiones will allwaies governe a Subjunctive Mood ut that ne leſt that quin but.

Theiſe conjunctiones will moſt uſually governe a ſubjunctive moode all conditionalls all adverſatives quum: cum: ni: ~~ſibi~~: niſi

Some
- Cauſals: as Nam, namque, enim, etenim, quia, vt, quod, quum, quòniam, and quando ſet for quoniam.
- Conditionals: as Si, ſin, modò, dum, dummodo.
- Exceptiues: as Ni, niſi, quin, alioquin, præterquam.
- Interrogatiues: as Ne, an, vtrum, necne, anne, nonne.
- Illatiues: as Ergo, ideo, igitur, quare, itaque, proin.
- Aduerſatiues: as Etſi, quanquam, quamuis, licet, eſto.
- Reddituies to the ſame: as Tamen, attamen.
- Electiues: as Quàm, ac, atque.
- Diminutiues: as Saltem, vel.

Of a Præpoſition.

12: prepoſitions are compounded with a verbe here noted

theiſe 6 prepoſitions onely to be in compoſition

con: di: re: ſe: dis am.

A Prepoſition is a parte of ſpeach, moſt commonlye ſet before other partes, eyther in Appoſition, as Ad patrem: or elſe in Compoſition, as Indoctus.

These Præpoſitions following, ſerue to the Accuſatiue caſe.

Ad, To.	
Apud, at.	
Ante, before.	
Aduerſus,	against.
Aduerſum,	
Cis,	on this ſide.
Citra,	
Circum,	about.
Circa,	
Contra,	agaynſt.
Erga,	towardes.
Extra,	without.
Intra,	within.
Inter,	betwéene.
Infra,	beneath.
Iuxta,	beſide or nigh to.
Ob,	for.
Pone,	behinde.
Per,	by or through.
Prope,	nygh.
Propter,	for.
Secundum,	after.
Poſt,	
Trãs,	on ẏ farther ſide
Vltra,	beyonde.
Præter,	beſide.
Supra,	aboue.
Circiter,	about.
Vſque,	vntill.
Secus,	by.
Verſus,	towardes.
Penes,	in the power.

Where note, that Verſus, is ſet after his caſuall worde: as Londinum verſus, Towardes London. And likewyſe may Penes be ſet alſo.

These Prepoſitions following, ſerue to the Ablatiue caſe.

A, ab, abs, From or fro.
Cum, with.
Coram, before, or in preſence.
Clam, priuily.
De, E, Ex, of or fro.

Pro, for.
Præ, before, or in compariſon.
Palam, openly.
Sine, Abſque, without.
Tenus, vntill, or vp to.

Where note, that if the caſuall worde ioyned with Tenus, be the plurall number, it ſhalbe put in the genitiue caſe, and be ſet before Tenus: as Aurium tenus, Up to the eares. Genuum tenus, Up to the knées.

Note alſo, that the voyces of Prepoſitions, being ſet alone without their caſuall words, be not Prepoſitions, but are changed into Aduerbes: as is afore ſayde in the Aduerbe.

These Prepoſitions following, ſerue to both caſes.

In, with this ſigne *To*, to the Accuſatiue caſe: as In vrbem, Into the City. In, without this ſigne *To*, to the Ablatiue caſe: as In te ſpes eſt, My hope is in thée.
Sub noctem, A little before night.
Sub iudice lis eſt, The matter is before the Iudge.
Super lapidem, Upon a ſtone.
Super viridi fronde, Upon gréene leaues.
Subter terram, Under the earth. Subter aquis, Under the water.

Of an Interiection.

AN Interiection is a parte of ſpeache which betokeneth a ſodayne paſſion of the minde, vnder an vnperfect voyce. Some are of myrth: as Euax, vah.

Some are of
- Sorow: as Heu, hei. Dread: as Atat.
- Marueyling: as Papè. Diſdayning: as Hem, vah.
- Shunning: as Apage. Prayſing: as Euge.
- Skorning: as Hui.
- Exclamation: as Proh Deũ atq; hominũ fidem.
- Curſing: as Væ malum. Laughing: as Ha ha he.
- Calling: as Eho, oh, io.
- Silence: as Au. And ſuch others.

THE CONCORDES of Latine Speache.

FOr the due ioyning of wordes in conſtruction, it is to be underſtanded, that in Latine ſpeache there be thrée Concordes. The firſt, betwéene the Nominatiue caſe & the Verbe. The ſeconde, betwéene the Subſtantiue and the Adiectiue. The thirde, betwéene the Antecedent and the Relatiue.

The firſt Concorde.

WHen an Engliſh is giuen to be made in Latine, looke out the principall Verbe. If there be mo verbes than one in a ſentence, the firſt is the principall Verbe, except it be the Infinitiue moode, or haue before it a Relatiue: as *That, whome, which.* or a Coniunction: as Vt, *That*. Cum, *when.* Si, *If.* and ſuch others.

When ye haue founde the Verbe, aſke this queſtion, *who* or *what*, and the worde that aunſwereth to the queſtion, ſhall bée the Nominatiue caſe to the Verbe, except it bée a Verbe Impersonall, which will haue no Nominatiue caſe. And the Nominatiue caſe ſhall in making and conſtruing Latine, be ſet before the Verbe, except a queſtion be aſked, and then the Nominatiue is ſet after the Verbe, or after the ſigne of the Verbe: as Amas tu? Loueſt thou? Venit ne Rex? Doth the King come?

Lykewiſe if the Verbe be of the Imperatiue moode: as Ama tu, Loue thou. Amato ille, Let him loue.

And ſometime when this ſigne *it* or *there*, commeth before the Engliſh of the Verbe: as Eſt liber meus, It is my booke. Venit ad me quidam, There came one to mée. And that caſuall worde which commeth next after the Verbe, and anſwereth to this queſtion *whome* or *what*, made by the Verbe, ſhall commonly be the Accuſatiue caſe, except the Verbe doe properly gouerne another caſe after him to be conſtrued withall: as Si cupis placere magiſtro, vtere diligentia, nec ſis tantus ceſſator, vt calcaribus indigeas, If thou couet to pleaſe thy Mayſter, vſe diligence, and be not ſo ſlacke that thou ſhalt néede ſpurres.

A Verbe Perſonall agréeth with his Nominatiue caſe in number and Perſon: as Præceptor legit, vos verò negligitis, The Mayſter readeth, and yée regarde not.

Where note, that the firſt Perſon is more worthie than the ſeconde, and the ſeconde more worthie than the thirde.

Many Nominatiue caſes ſingular, with a Coniunction Copulatiue comming betwéene them, will haue a Verbe plurall, which Verbe plurall ſhall agrée with the Nominatiue caſe of the moſt worthie Perſon: as Ego & tu ſumus in tuto, I and thou be in ſafegarde. Tu & pater periclitamini, Thou and thy Father are in ieoperdie. Pater & præceptor accerſunt te, Thy Father and thy Mayſter haue ſent for thée.

When a Verbe commeth betwéene two Nominatiue caſes of diuers numbers, the Verbe maye indifferently accorde with eyther of them, ſo that they be both of one Perſon: as Amantium iræ, amoris redintegratio eſt, The falling out of Louers, is a renuing of Loue. Quid enim niſi vota ſuperſunt, For what remayneth ſauing only prayers? Pectora percuſsit, pectus quoq; robora fiunt, Shée ſtroke hir breaſt, and hir breaſt turned into Oke alſo.

Here note alſo, that ſometime the Infinitiue moode of a Verbe, or elſe a whole clauſe afore going, or elſe ſome member of a ſentence, may be the Nominatiue caſe to the Verbe: as Diluculo ſurgere, ſaluberrimum eſt, To aryſe betyme in the morning is the moſt wholeſome thing in the worlde. Multum ſcire, vita iucundiſsima, To know much, is the moſt pleaſant (or ſwéeteſt) life of all.

The ſeconde Concorde.

When ye haue an Adiectiue, aſke this queſtion, *who* or *what*, and the worde that aunſwereth to the queſtion, ſhall be the Subſtantiue to it.

The Adiectiue whether it be a Noune, Pronoune, or Participle, agréeth with his Subſtantiue in caſe, gender, and number: as Amicus certus in re incerta cernitur, A ſure friende is tryed in a doubtfull matter. Homo armatus, A man armed. Ager colendus, A fielde to be tylled. Hic vir, This man. Meus herus eſt, It is my Mayſter.

Where note, that the Maſculine Gender is more worthie than the Feminine, and the Feminine more worthie than the Neuter.

Many

Many Subſtantiues ſingular, hauing a Coniunction Copulatiue comming betwéene them, will haue an Adiectiue plurall, which Adiectiue ſhall agrée with the ſubſtantiue of the moſt worthie gender: as Rex & Regina beati, The King and the Quéene are bleſſed.

The thirde Concorde.

When yée haue a Relatiue, aſke this queſtion, *who or what*. and the worde that aunſwereth to the queſtion, ſhall be the Antecedent to it.

The Antecedent moſt commonly is a worde that goeth before the Relatiue, and is rehearſed agayne of the Relatiue.

The Relatiue agréeth with his Antecedent in Gender, Number, and Perſon: as Vir ſapit, qui pauca loquitur, That man is wyſe, that ſpeaketh fewe things, or wordes.

Sometime a Relatiue hath for his Antecedent the whole reaſon that goeth before him, and then he ſhall be put in the Neuter gender and ſingular number: as In tempore veni, quod omnium rerum eſt primum, I came in ſeaſon, which is yͤ chiefeſt thing of all.

But if the Relatiue be referred to two clauſes or more, than the Relatiue ſhall be put in the plurall number: as Tu multum dormis & ſæpè potas, quæ ambo ſunt corpori inimica, Thou ſléepeſt much, and drinkeſt often, which both thinges are naught for the bodye.

When this Engliſh *That*, may be tourned into this Engliſhe *which*, it is a Relatiue, otherwyſe it is a Coniunction, which in Latine is called quod or vt: and in Latine making it may elegantly be put awaye, by tourning the Nominatiue caſe into the Accuſatiue, and the Verbe into the Infinitiue moode: as Gaudeo quòd tu benè vales: Gaudeo te benè valere, I am glad that thou art in good health. Iubeo vt tu abeas: Iubeo te abire, I bid that thou go hence.

Many Antecedentes ſingular, hauing a Coniunction Copulatiue betwéene them, will haue a Relatiue plurall, which Relatiue ſhall agrée with the Antecedent of the moſt worthie Gender: as Imperium & dignitas quæ petijſti, The rule and dignitie which thou haſt required.

But in things not apt to haue lyfe, the Neuter gender is moſt worthie, yea and in ſuch caſe, though the Subſtantiues or Antecedentes

cedentes be of the Maſculine, oꝛ of the Feminine gender, and none of them of the Neuter, yet may the Adiectiue oꝛ Relatiue be put in the Neuter Gender: as Arcus & calami ſunt bona, The bow and arrowes be good: Arcus & calami quæ fregiſti, The bow and arrowes which thou haſt bꝛoken.

The caſe of the Relatiue.

When there commeth no Nominatiue caſe betwéene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue ſhall be the Nominatiue caſe to the Verbe: as Miſer eſt qui nummos admiratur, Wretched is that Perſon, which is in loue with money.

But when there commeth a Nominatiue caſe betwéene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue ſhall be ſuch caſe as the Verbe will haue after him: as Foelix quem faciunt aliena pericula cautum, Happy is he, whome other mens harmes doe make to beware.

As the Relatiue may be the Nominatiue caſe to the Verbe, ſo it may be the Subſtantiue to the Adiectiue that is ioyned with him, oꝛ that commeth after him: as Diuitias amare noli, quod omnium eſt ſordidiſsimum, Will not thou loue riches, which to doe, is the moſt beggarly thing in the Woꝛlde.

Nounes Interrogatiues and Indefinites followe the rule of the Relatiue: as Quis, vter, qualis, quantus, quotus, &c. which euermoꝛe come befoꝛe the Verbe, lyke as the Relatiue doeth: as Hei mihi qualis erat, talis erat, qualem nunquam vidi.

Yet here is to be vnderſtanded and noted, that the Relatiue is not alwayes gouerned of the Verbe that he commeth befoꝛe, but ſometime of the Infinitiue moode that commeth after the Verbe: as Quibus voluiſti me gratias agere, egi, What Perſons thou willedſt me to thanke, I haue thanked.

Sometyme of a Participle: as Quibus rebus adductus feciſti? With what thinges moued diddeſt thou it?

Sometime of the Gerunde: as Quæ nunc non eſt narrandi locus. Which thinges at this pꝛeſent is no tyme to tell.

Sometime of a Pꝛepoſition ſet befoꝛe him: as Quem in locum deducta res ſit, vides. Vnto what ſtate the matter is now bꝛought, thou ſéeſt.

Sometime of the Subſtantiue that he doth accoꝛde with: as Senties qui vir ſiem, Thou ſhalt perceyue what a fellowe I am.

Albeit in this maner ſpeaking, Qui, is an Indefinite, and not a Relatiue.

Sometime of a Noune Partitiue or Diſtributiue: as Quarum rerum vtram minus velim, non facile poſſem exiſtimare, Of the which two thinges, whither I woulde with leſſe will haue, I can not eaſily eſtéeme.

Sometime it is put in the Genitiue caſe, by reaſon of a Subſtantiue comming next after him: as Ego illum non noui, cuius cauſa hoc incipis, I knewe him not, for whoſe cauſe thou beginneſt this matter.

Somtime it is otherwyſe gouerned of a Noune Subſtantiue: as Omnia tibi dabuntur, quibus opus habes, All thinges ſhall be giuen thée, which thou haſt néede of.

Sometime of an Aduerbe: as Cui vtrum obuiam procedam, nondum ſtatui, Whome whether I will go to méete with, I haue not yet determined.

Sometyme it is put in the Ablatiue caſe with this ſigne *then*, and is gouerned of the Comparatiue degrée comming after him: as Vtere virtute, qua nihil eſt melius, Uſe Uertue, than the which nothing is better.

Sometyme it is not gouerned at all, but is put in the Ablatiue caſe abſolute: as Quantus erat Iulius Cæſar, quo imperatore, Romani primùm Britanniam ingreſsi ſunt, How worthy a man was Iulius Ceſar, vnder whoſe conduit, the Romaynes firſt entered into Britayne.

Alſo when it ſignifieth an inſtrument, wherewith a thing is to be done, it is put in the Ablatiue caſe: as Ferrũ habuit, quo ſe occideret, Hée had a knife, wherwith he would haue ſlayne himſelfe.

When a Relatiue commeth betwéene two Subſtantiues of diuers genders, it may indifferently accorde with either of them: as Auis quæ paſſer appellatur, or Auis qui paſſer appellatur, The birde which is called a ſparrowe. Yea though the Subſtantiues be of diuers numbers alſo: as Eſt ne ea Lutetia, quam nos Pariſios dicimus? Is not that called Lutetia, that we doe call Pariſe? Or elſe, Eſt ne ea Lutetia, quos nos Pariſios dicimus?

Conſtructions of Nounes Subſtantiues.

When two Subſtantiues come togither, betokening diuers thinges, the latter ſhalbe the Genitiue caſe: as Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Vergilij, The worke of Vergil. Amator ſtudiorum, A louer of ſtudies. Dogma Platonis, The opinion of Plato. But if they belong both to one thing, they ſhalbe put both in one caſe: as Pater meus vir, amat me puerum, My Father being a man, loueth mée a childe.

When the Engliſhe of this worde Res, is put with an Adiectiue, ye may put away Res, and put the Adiectiue in the Neuter gender, lyke a Subſtantiue: as Multa me impedierunt, Manye thinges haue letted mée. And being ſo put, it may be the ſubſtantiue to an Adiectiue: as Pauca his ſimilia. A fewe thinges like unto theſe. Nonnulla huiuſmodi, Many things of like ſorte.

An Adiectiue in the Neuter gender, put alone without a ſubſtantiue, ſtandeth for a ſubſtantiue, and may haue a Genitiue caſe after him, as if it were a ſubſtãtiue: as Multũ lucri. Much gaines. Quantum negotij? Howe much buſineſſe? Id operis, That worke.

Wordes importing indument of any qualitie or propertie, to the prayſe or diſprayſe of a thing, comming after a Noune ſubſtantiue, or a Verbe ſubſtantiue, it may be put in the Ablatiue caſe, or in the Genitiue: as Puer bona indole, or Puer bonæ indolis, A childe of a good towardeneſſe. Puer boni ingenij, or Puer bono ingenio, A childe of a good witte.

Opus and vſus, when they be Latine for néede, require an Ablatiue caſe: as Opus eſt mihi tuo iudicio, I haue néede of thy iudgement. Viginti minis vſus eſt filio, My ſonne hath néede of twenty poundes.

Conſtructions of Adiectiues.

The Genitiue caſe.

Adiectiues that ſignifie deſire, knowledge, remembraunce, ignoraunce, or forgetting, and ſuch like, require a Genitiue caſe: as Cupidus auri, Couetous of money. Peritus belli, Expert of warfare. Ignarus omnium, Ignoraunt of all thinges. Fidens animi, Bolde of heart. Dubius mentis, Doubtfull of minde. Memor præteriti, Mindefull of that is paſt. Reus furti, Accuſed of theft.

Nounes Partitiues, and certayne Interrogatiues, with certayne Nounes of number, requyre a Genitiue caſe: as Aliquis, vter, neuter, nemo, nullus, ſolus, vnus, medius, quiſque, quiſquis, quicunque, quidam, quis for aliquis, or quis an Interrogatiue: as Vnus, duo, tres: Primus, ſecundus, tertius, &c. as Aliquis noſtrum.

ſtrum. Primus omnium.

When a Queſtion is aſked, the aunſwere in Latine muſt bée made by the ſame caſe of a Noune, Pronoune, or Participle, and by the ſame tenſe of a Verbe that the queſtion is aſked by: as Cuius eſt fundus? Vicini. Quid agitur in ludo literario? Studetur. Except a queſtion be aſked by Cuius, ia, ium: as Cuia eſt ſententia? Cicero. Or by a worde that may gouerne diuers caſes: as Quanti emiſti librum: Paruo. Or except I muſt anſwere by one of theſe poſſeſſiues: as Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter: as Cuius eſt domus? Non veſtra, ſed noſtra.

Nounes of the Comparatiue and the Superlatiue degrée, being put partitiuely, that is to ſay, hauing after them this Engliſh *of, or among*, requyre a Genitiue caſe: as Aurium mollior eſt ſiniſtra, Of the eares, the left is the ſofter. Cicero oratorum eloquentiſsimus, Cicero the moſt eloquent of Oratours.

Nounes of the Comparatiue degrée, hauing *than or by*, after them, doe cauſe the worde following to be the Ablatiue caſe: as Frigidior glacie, More colde than Ice. Doctior multo, Better learned by a great deale. Vno pede altior, Higher by a foote.

The Datiue caſe.

Adiectiues that betoken profite or diſprofite, likeneſſe, vnlikeneſſe, pleaſure, ſubmitting, or belonging to any thing, requyre a Datiue caſe: as Labor eſt vtilis corpori, Labour is profitable to the bodye. Æqualis Hectori, Equall to Hector. Idoneus bello, Fit for warre. Iucundus omnibus, Pleaſaunt to all perſons. Parenti ſupplex, Suppliaunt to his father. Mihi proprium, Proper to mée.

Likewyſe Nounes adiectiues of the paſſiue ſignification in bilis, and Participials in dus: as Flebilis flendus omnibus, To be lamented of all men. Formidabilis, formidandus hoſti, To be feared of his enimies.

The Accuſatiue caſe.

The meaſure of length, breadth, or thickeneſſe of any thing, is put after Adiectiues in the Accuſatiue caſe, and ſometyme in the Ablatiue caſe: as Turris alta centum pedes, A tower an hundreth foote high. Arbor lata tres digitos, A trée thrée fingers broade. Liber craſſus tres pollices, vel tribus pollicibus, A booke thrée inches thicke.

The Ablatiue caſe

ADiectiues ſignifying fulneſſe, emptyneſſe, plentie, or wanting, require an Ablatiue caſe, and ſometyme a Genitiue: as Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus ira, iræ, ab ira. Nulla epiſtola inanis re aliqua. Ditiſſimus agri. Stultorum plena unt omnia. Quis niſi mentis inops, oblatum reſpuat aurum? Integer vitæ ſceleriſque purus. Non eget Mauri iaculis nec arcu. Expers omnium. Corpus inane animæ.

Theſe Adiectiues, Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, with ſuch others, will haue an Ablatiue caſe: as Dignus honore. Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

Where note, that Dignus, indignus, and contentus, maye in ſtede of the Ablatiue caſe, haue an Infinitiue moode of a Verbe: as Dignus laudari, Worthy to be prayſed. Contentus in pace viuere, Content to lyue in peace.

Conſtruction of the Pronoune.

THeſe Genitiue caſes of the Primitiues, Mei, tui, ſui, noſtri, and veſtri, be vſed when ſuffering or the paſſion is ſignified: as Pars tui, Amor mei. But when poſſeſſion is ſignifyed, Meus, tuus, ſuus, noſter, and veſter, be vſed: as Ars tua. Imago tua.

Theſe Genitiue caſes, Noſtrum, veſtrum, be vſed after diſtributiues, partitiues, comparatiues, and ſuperlatiues: as Nemo veſtrum. Aliquis noſtrum. Maior veſtrum. Maximus natu noſtrum.

Conſtruction of the Verbe: and firſt with the Nominatiue caſe.

SVm, forem, fio, exiſto, and certayne Verbes paſſiues: as Dicor, vocor, ſalutor, appellor, habeor, exiſtimor, videor, with other like, will haue ſuch caſe after thẽ, as they haue before them: as Fama eſt malum, Fame is an euill thing. Malus, cultura fit bonus, An euill perſon by due ordering or gouernance is made good. Crœſus vocatur diues, Creſus is called riche. Horatius ſalutatur poëta, Horace is ſaluted by the name of Poet. Malo te diuitem eſſe quàm haberi, I had leifer thou were ryche in déede, than ſo accompted.

Alſo Verbes that betoken bodily mouing, going, reſting, or doing, dooing, which be properly called Verbes of Geſture: as Eo, incedo, curro, ſedeo, appareo, bibo, cubo, ſtudeo, dormio, ſomnio, and ſuch other lyke, as they haue before them a Nominatiue caſe of the dooer or ſufferer, ſo may they haue after them a Nominatiue caſe of a Noune or Participle, declaring the maner of circumſtance of the dooing or ſuffering: as Incedo claudus, I go lame. Petrus dormit ſecurus, Peter ſleepeth voyde of care. Tu cubas ſupinus, Thou lyeſt in bed with thy face vpwarde. Somnias vigilans, Thou dreameſt waking. Studeto ſtans, Studie thou ſtanding. And likewyſe in the Accuſatiue caſe: as Non decet quenquam meiere currentem aut mandentem, It doth not become any man to piſſe, running, or eating.

And generallye, when the worde that goeth before the Verbe, and the worde that commeth after the Verbe, belong both to one thing, that is to ſaye, haue reſpect eyther to other, or depende eyther of other, they ſhall be put both in one caſe, whether the Verbe be Tranſitiue, or Intranſitiue, of what kinde ſoeuer the Verbe be: as Loquor frequens, I ſpeake often. Taceo multus, I holde my peace much. Scribo epiſtolas rariſſimus, I wryte letters very ſeldome. Ne aſſueſcas bibere vinum ieiunus, Accuſtome not thy ſelfe to drinke wyne next thy heart, or not hauing eaten ſomewhat afore.

The Genitiue caſe

THis Verbe Sum, when it betokeneth or importeth poſſeſſion, owing, or otherwyſe pertayning to a thing, as a token, propertie, dutie, or guiſe, it cauſeth the Noune, Pronoune, or Participle following to be put in the Genitiue caſe: as Hæc veſtis eſt patris, This garment is my fathers. Inſipientis eſt dicere: Non putaram, It is the propertie of a foole to ſay, I had not thought. Extremæ eſt demẽtiæ diſcere dediſcenda, It is a point of the greateſt folly in the Worlde, to learne thinges that muſt afterwarde be learned otherwyſe. Orantis eſt nihil niſi cœleſtia cogitare, It is the duetie of a man that is ſaying his prayers, to haue minde on nothing but heauenly things. Except that theſe pronounes, Meus, tuus, ſuus, noſter and veſter, ſhall in ſuch maner ſpeaking be vſed in the Nominatiue caſe: as Hic codex eſt meus, This booke is mine. Hæc domus eſt veſtra, This houſe is yours. Non eſt mentiri meum, It is not my guyſe (or propertie) to lye. Noſtrum eſt iniuriam non inferre, It is our partes not to doe wrong. Tuum eſt omnia iuxta pati, It is thy parte or duetie, to ſuffer all thinges in lyke.

Verbes that betoken to eſteme or regarde, require a Genitiue caſe betokening the value: as Parui ducitur probitas, Honeſty is reckened little worth. Maximi penditur nobilitas, Nobleneſſe of byrth is very much regarded.

Verbes of accuſing, condemning, warning, purging, quiting, or aſſoyling, will haue a genitiue caſe of the crime, or of the cauſe, or of the thing that one is accuſed, condemned, or warned of: or elſe an Ablatiue caſe moſt commonly without a Prepoſition: as Hic furti ſe alligat, *vel* furto. Admonuit me errati, *vel* errato. De pecunijs repetundis damnatus eſt.

Satago, miſereor, miſereſco, require a Genitiue caſe: as Rerum ſuarum ſatagit. Miſerere mei Deus.

Reminiſcor, obliuiſcor, recordor, and memini, will haue a Genitiue or an Accuſatiue caſe: as Reminiſcor hiſtoriæ. Obliuiſcor carminis. Recordor pueritiam. Obliuiſcor lectionem. Memini tui, *vel* te. I remember thée. Memini de te. I ſpake of thée. Egeo, or indigeo tui, *vel* te. I haue néede of thée. Potior vrbis, I conquere the Citie. Potior voto, I obtayne my deſyre.

The Datiue caſe

All maner of Verbes put Acquiſatiuely, that is to ſay, with theſe tokens *to* or *for*, after them, will haue a Datiue caſe: as Non omnibus dormio, I ſléepe not to all men. Huic habeo, non tibi, I haue it for this man, and not for thée.

To this rule doth alſo belong Verbes betokening to profite or diſprofit: as Commodo, incommodo, noceo.

To
Compare: as Comparo, compono, confero.
Giue or reſtore: as Dono, reddo, refero.
Promiſe or to pay: as Promitto, polliceor, ſoluo.
Commaunde or ſhew: as Impero, indico, monſtro.
Truſt: as Fido, confido, fidem habeo.
Obey or to be agaynſt: as Obedio, adulor, repugno.
Threten or to be angry with: as Minor, indignor, iraſcor.

Alſo Sum, with his compoundes, except Poſſum. Alſo verbes compounde with Satis, benè, and malè: as Satisfacio, benefacio, malefacio. Finally, certayne verbes compounde with theſe Prepoſitions,

poſitions, Præ, ad, con, ſub, ante, poſt, ob, in, and inter, will haue a Datiue caſe: as Præluceo, adiaceo, condono, ſuboleo, anteſto, poſthabeo, obijcio, inſulto, interſero.

This Verbe Sum, es, fui, may oftentymes be ſet for habeo, and then the worde that ſeemeth in the Engliſh to be the Nominatiue caſe, ſhall be put in the Datiue caſe, and the worde that ſeemeth to be the Accuſatiue caſe, ſhalbe the Nominatiue: as Eſt mihi mater, I haue a mother. Non eſt mihi argentum, I haue no money. But if Sum, be the Infinitiue mode, this nominatiue ſhall be turned into the Accuſatiue: as Scio tibi non eſſe argentum, I knowe thou haſt no money.

Alſo when Sum, hath after him a Nominatiue caſe, and a Datiue, the worde that is the Nominatiue caſe, may be put alſo in the Datiue: ſo that Sum, may in ſuch maner ſpeakinges be conſtrued wyth a double Datiue caſe: as Sum tibi Præſidio, I am to thee a ſafegarde. Hæc res eſt mihi voluptati, This thing is to me a pleaſure. And not onely Sum, but alſo many other Verbes, may in ſuch maner ſpeaking haue a double Datiue caſe, one of the perſon, and an other of the thing: as Do tibi veſtem pignori. Verto hoc tibi vitio. Hoc tu tibi laudi ducis.

The Accuſatiue caſe

Verbes Tranſitiues are all ſuch as haue after them an Accuſatiue caſe of the doer or ſufferer, whither they be actiues, commune, or deponent: as Vſus, promptos facit. Fœminæ ludificantur viros. Largitur pecuniam.

Alſo verbes Neuters may haue an Accuſatiue caſe of their owne ſignification: as Endymionis ſomnum dormis. Gaudeo gaudium. Viuo vitam.

Verbes of aſking, teaching, and araying, will haue two Accuſatiue caſes, one of the ſufferer, and an other of the thing: as Rogo te pecuniam, Doceo te literas. Quod te iamdudum hortor. Exuo me gladium.

The Ablatiue caſe

All Verbes require an Ablatiue caſe of the inſtrument, put with this ſigne *with* before it, or of the cauſe, or of the maner of doing: as Ferit eum gladio. Taceo metu. Summa eloquentia cauſam egit.

The worde of price is put after Verbes in the Ablatiue caſe: as

Vendi

Vendidi auro. Emptus ſum argento. Except theſe Genitiues, when they be put alone without Subſtantiues: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunque: as Quanti mercatus es hunc equum? Certè pluris quàm vellem. Sauing that after Verbes of price, we ſhall alwayes vſe theſe Aduerbes, Cariùs, viliùs, meliùs, and peius, in ſteede of their caſuals.

Verbes of plentie or ſcarceneſſe, filling, emptying, loding, or vnloding, will haue an Ablatiue caſe: as Affluis opibus. Cares virtute. Expleo te fabulis. Spoliauit me bonis omnibus. Oneras ſtomachum cibo. Leuabo te hoc onere. Likewyſe, Vtor, fungor, fruor, potior, lætor, gaudeo, dignor, muto, munero, communico, afficio, proſequor, impertio, impertior.

Verbes that betoken receyuing, or diſtance, or taking awaye, will haue an Ablatiue caſe with A, ab, e, ex, or de: as Accepit literas à Petro. Audiui ex nuncio. Longè diſtat à nobis. Eripui te è malis. And this Ablatiue after Verbes of taking away, may be turned into the Datiue: as Subtraxit mihi cingulũ. Eripuit illi vitam.

Verbes of comparing or exceeding, may haue an Ablatiue caſe of the worde that ſignifieth the meaſure of exceeding: as Præfero hunc multis gradibus, I preferre this man by manye degrees. Paulo interuallo illum ſuperat, He is beyonde the other but a litle ſpace.

A Nowne or a Pronowne ſubſtantiue, ioyned with a Participle, expreſſed or vnderſtanded, and hauing none other worde whereof it may be gouerned, it ſhalbe put in the Ablatiue caſe abſolute: as Rege veniente, hoſtes fugerunt, The King comming, the enimies fled. Me duce vinces, I being captayne, thou ſhalt ouercome.

And it may be reſolued by any of theſe wordes, Dum, cum, quando, ſi, quanquam, poſtquam: as Rege veniente .i. dum veniret Rex. Me duce, id eſt, ſi ego dux fuero.

Conſtructions of Paſſiues.

A Verbe paſſiue will haue after him an ablatiue caſe with a prepoſition, or ſomtime a Datiue of the doer: as Vergilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the ſame Ablatiue or Datiue, ſhalbe the Nominatiue caſe to the Verbe, if it be made by the Actiue: as Ego lego Virgilium. Petas tu famam.

Gerundes.

Gerundes and Supines, will haue ſuch caſes as the Verbes that they come of: as Ocium ſcribendi literas. Ad conſulendum tibi. Auditum Poëtas.

When the Engliſhe of the Infinitiue mode commeth after any of theſe Nounes Subſtantiues, Studium, cauſa, tempus, gratia, ocium, occaſio, libido, ſpes, opportunitas, voluntas, modus, ratio, geſtus, ſatietas, poteſtas, licentia, conſuetudo, conſilium, vis, norma, amor, cupido, locus, and others lyke, if the Verbe ſhoulde be of the Actiue voyce, it ſhall be made by the Gerunde in Di. And the ſame Gerunde in Di, is vſed alſo after certayne Adiectiues: as Cupidus viſendi. Certus eundi, Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

When ye haue an Engliſhe of the Participle of the pꝛeſent tenſe, with this ſigne *of* oꝛ *with*, comming after a Noune Adiectiue, it ſhall in Latine making be put in the Gerunde in Do: as Defeſſus ſum ambulando, I am weary of walking.

Alſo the Engliſhe of yͤ Participle of the pꝛeſent tenſe, comming without a Subſtantiue, with this ſigne *In* oꝛ *by*, befoꝛe him, ſhall in Latine making be put in the Gerunde in Do: as Cæſar dando, ſubleuando, ignoſcendo, gloriam adeptus eſt. In apparando totum hunc conſumunt diem. And the ſame Gerunde in Do, is vſed eyther without a Pꝛepoſition, oꝛ with one of theſe pꝛepoſitions, A, ab, de, e, ex, cum, in: as Deterrent a bibendo. Ab amando. Cogitat de edendo. Ratio benè ſcribendi cum loquendo coniuncta eſt.

The Engliſh of the Infinitiue mode comming after a reaſon, and ſhewing a cauſe of the reaſon, may be put in the Gerund in Dum: as Dies mihi vt ſatis ſit ad agendum, vereor, I feare that a whole day will not be ynough foꝛ mee to doe my buſyneſſe.

The Gerunde in Dum, is vſed after one of theſe Pꝛepoſitions, Ad, ob, propter, inter, ante: as Ad capiendum hoſtes. Ob (vel propter) redimendum captiuos. Inter cœnandum. Ante damnandum.

And when ye haue this engliſh *muſt or ought*, in a reaſon, where it ſéemeth to be made by this Verbe Oportet, it may be put in the Gerunde in Dum, with this Verbe eſt, ſet Imperſonally: and then the worde that ſéemeth in the Engliſh to be the Nominatiue caſe, ſhall be put in the Datiue: as Abeundum eſt mihi, I muſt go hence.

Supines.

The Firſt Supine hath his Actiue ſignification, and is put after Verbs and Participles that betoken mouing to a place: as Eo cubitum. Spectatum admiſſi, riſum teneatis amici?

The latter Supine hath his Paſſiue ſignification, and is put after Nounes Adiectiues: as Dignus, indignus, turpis fœdus, procliuis, facilis, odioſus, mirabilis, optimus, and ſuch like. And the Supine may alſo be turned into the Infinitiue mode paſſiue, as it may be indifferently ſayde in Latine, Facile factu, or Facile fieri, Eaſy to be done. Turpe dictu, or Turpe dici, vnhoneſt to be ſpoken.

The Tyme.

Nounes that betoken part of Tyme, be commonly put in the Ablatiue caſe: as Nocte vigilas: Luce dormis. But Nounes that betoken continuall terme of tyme, without ceaſing or intermiſſion, be commonly vſed in the Accuſatiue caſe: as Sexaginta annos natus. Hyemem totam ſtertis.

Space of Place.

Nounes that betoken ſpace betwéene place and place, be commonly put in the Accuſatiue caſe, as Pedem hinc ne diſceſſeris, Go thou not a fóte from this place.

A place.

Nounes Appellatiues, or names of great places, be put with a Prepoſitiō, if they follow a verbe that ſignifieth in a place, to a place, from a place, or by a place: as Viuo in Anglia, Veni per Galliam in Italiam. Proficiſcor ex Vrbe.

In a place or at a place, if the place be a proper name, and of the firſt or ſeconde declenſion, and the ſingular number, it ſhall be put in the Genitiue caſe: as Vixit Londini. Studuit Oxoniæ.

And theſe Nounes, humi, domi, militiæ, belli, be lykewyſe vſed as Procumbit humi bos. Militiæ enutritus eſt. Domi, belliquè ocioſi viuitis.

But if the place be of the thirde declenſion, or the plurall number, it ſhall be put in the Datiue or in the Ablatiue caſe: as Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus eſt. Likewyſe we ſay, Ruri, or Rure educatus eſt.

To a place, if the place be a proper name, it ſhall be put in the Accuſatiue caſe, without a Prepoſition: as Eo Romam. Likewyſe, Confero me domum. Recipio me rus.

From a place, or by a place, if the place be a proper name, it ſhal be put in the Ablatiue caſe without a Prepoſition: as Diſceſsit Londino. Profectus eſt Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam. Domus and Rus, be likewyſe vſed: as Abijt domo. Rure reuerſus eſt.

Impersonalles.

A Verbe Impersonall hath no Nominatiue caſe before him, and this worde *It* or *there*, is commonly his ſigne: as Decet, It becommeth. Oportet aliquem eſſe, There muſt be ſome body. But if it hath neyther of theſe wordes before him, then the worde that ſeemeth to be the Nominatiue caſe, ſhall be ſuch caſe as the Verbe Impersonall will haue after him: as Me oportet, I muſt. Tibi licet, Thou mayeſt.

Intereſt, refert, and eſt for intereſt, require a Genitiue caſe of all caſuall wordes, except Mea, tua, ſua, noſtra, veſtra, and cuia, the Ablatiue caſes of the Pronounes Poſſeſſiues: as Intereſt omniū rectè agere. Tua refert teipſum noſſe.

Certayne Impersonals require a Datiue caſe: as Libet, licet, patet, liquet, conſtat, placet, expedit, prodeſt, ſufficit, vacat, accidit, conuenit, contingit, and other lyke. Some will haue an Accuſatiue caſe onely: as Delectat, decet, iuuat, oportet. Some beſide the Accuſatiue caſe will haue alſo a Genitiue: as Noſtri noſmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ. Miſeret me tui. Me illorum miſereſcit.

Verbes Impersonalles of the Paſſiue voyce, being formed of Neuters, do gouerne ſuch caſe as the verbes Neuters which they come of: as Parcatur ſumptui, Let coſt be ſpared. Bycauſe we

ſay,

ly, Parcamus pecuniæ, Let vs ſpare coſt.

A Verbe Imperſonall of the paſſiue voyce, hath lyke caſe as other verbes Paſſiues haue: as Benifit multis à principe. Yet manye tymes the caſe is not expreſſed, but vnderſtanded: as Maxima vi certatur. ſubaudi ab illis.

When a déede is ſignified to be done of many, the Verbe being a Verbe Neuter, wée may well chaunge the Verbe Neuter into the Imperſonall in tur: as In ignem poſita eſt, fletur.

A Participle.

Participles gouerne ſuch caſes as the Verbes that they come of: as Fruiturus amicis. Cōſulens tibi. Diligendus ab omnibus.

Here note, that Participles may foure maner wayes be chaunged into Nounes. The firſt, is when the voyce of a Participle is conſtrued with an other caſe than the Verbe that it commeth of: as Appetens vini, Gréedy of wyne.

The ſeconde, when it is compounded with a Prepoſition, which the Verbe that it commeth of can not be compounded withall: as Indoctus, innocens.

The thirde, when it formeth all the degrées of compariſon: as Amans, amantior, amantiſsimus. Doctus, doctior, doctiſsimus.

The fourth, when it hath no reſpect nor expreſſe difference of tyme: as Homo laudatus, A man laudable. Puer amandus. i. amaridignus, A childe worthie to be loued. And all theſe are properlye called Nounes Participials.

Participles when they be chaunged into Nounes, require a Genitiue caſe: as Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientiſsimus tui. Lactis abundans.

Theſe Participiall voyces, Peroſus, exoſus, pertæſus, haue alwayes the Actiue ſignification, and gouerne an Accuſatiue caſe: as Exoſus ſeuitiam, Hating crueltie. Vitam pertæſus, Weary of lyfe.

The Aduerbe.

Aduerbes of quantitie, tyme, and place, require a Genitiue caſe: as Multum lucri. Tunc temporis. Vbiq; gentium.

Certayne Aduerbs will haue a Datiue caſe, like as the Nounes that they come of: as Venit obuiam illi. Canit ſimiliter huic.

These Datiues be vſed aduerbially, Tempori, luci, veſperi : as Tempori ſurgendum. Veſperi cubandum. Luci laborandum.

Certayne Aduerbes will haue an Accuſatiue caſe of the Prepoſition that they come of : as Propiùs vrbem. Proximè caſtra.

Where note, that Prepoſitions, when they be ſet without a caſe, or elſe doe forme the degrées of Compariſon, be changed into Aduerbes.

The Coniunction.

Coniunctions Copulatiues and Diſiunctiues, and theſe foure Quam, niſi, præterquam, an, couple like caſes : as Xenophon & Plato fuere æquales. And ſometyme they be put betwéene diuers caſes : as Studui Romæ & Athenis. Eſt liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis, & pluris.

Coniunctions Copulatiues and Diſiunctions, moſt commonlye ioyne like modes and tenſes togither : as Petrus & Ioannes præcabantur & docebant. And ſometime diuers tenſes : as Et habetur, & referetur tibi à me gratia.

The Prepoſition.

Sometyme this Prepoſition In, is not expreſſed but vnderſtanded, and the caſuall worde neuertheleſſe put in the Ablatiue caſe : as Habeo te loco parentis.i. in loco.

A Verbe compounde ſometyme requyreth the caſe of the Prepoſition that he is compounded withall : as Exeo domo. Prætereo te inſalutatum. Adeo templum.

The Interiection.

Certayne Interiections require a Nominatiue caſe : as O feſtus dies hominis. Certayne a Datiue : as Hei mihi. Certayne an Accuſatiue : as Heu ſtirpem inuiſam. Certayne a Vocatiue : as Proh ſancte Iupiter. And the ſame Proh, will haue an Accuſatiue : as Proh Deum atque hominum fidem.

FINIS.

GVILIELMI LILII ad ſuos diſcipulos monita pædagogica, ſeu Carmen de Moribus.

QVi mihi diſcipulus puer es, cupis atq; doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo,
Mane citus lectum fuge, mollem diſcute ſomnũ:
Templa petas ſupplex, & venerare Deum.
Attamen in primis facies ſit lota, manusq;,
Sint nitidæ veſtes, comptaq; cæſaries.
Deſidiam fugiens, cùm te ſchola noſtra vocarit,
Adſis, nulla pigræ ſit tibi cauſa moræ.
Me præceptorem cùm videris, ore ſaluta,
Et condiſcipulos ordine quoſque tuos.
Tu quoque fac ſedeas vbi te ſediſſe iubemus,
Inque loco, niſi ſis iuſſus abire, mane.
At magis vt quiſque eſt doctrinæ munere clarus,
Sic magis is clara ſede locandus erit.
Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint ſemper ſtudijs arma parata tuis.
Si quid dictabo ſcribes, at ſingula rectè,
Nec macula, aut ſcriptis menda ſit vlla tuis.
Sed tua nec laceris dictata, aut carmina chartis
Mandes, quæ libris inſeruiſſe decet.
Sæpè recognoſcas tibi lecta, animoq; reuoluas,
Si dubites, nunc hos conſule, nunc alios.
Qui dubitat, qui ſæpè rogat, mea dicta tenebit,
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Diſce puer quæſo, noli dediſcere quicquam,
Ne mens te inſimulet conſcia deſidiæ.
Siſq; animo attentus, quid enim docuiſſe iuuabit,
Si mea non firmo pectore verba premis?
Nil tam difficile eſt, quod non ſolertia vincat,
Inuigila, & parta eſt gloria militiæ.
Nam veluti flores tellus nec ſemina profert,
Ni ſit continuo victa labore manus:
Sic puer ingenium ſi non exercitet, ipſum,

Tempus & amittet, ſpem ſimul ingenij.
Eſt etiam ſemper lex in ſermone tenenda,
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens ſtudio ſubmiſſa voce loquêris,
Nobis dum reddis, voce canorus eris.
Et quæcunque mihi reddis, diſcantur ad vnguem,
Singula & abiecto verbula redde libro.
Nec verbum quiſquam dicturo ſuggerat vllum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquam rogito, ſic reſpondere ſtudebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis aut laudabere tarda,
Eſt virtus medium quod tenuiſſe iuuat.
Et quoties loqueris, memor eſto loquare Latinè,
Et veluti ſcopulos barbara verba fuge.
Præterea ſocios, quoties te cunque rogabunt,
Inſtrue, & ignaros ad mea vota trahe.
Qui docet indoctos, licet indoctiſsimus eſſet,
Ipſe breui reliquis doctior eſſe queat.
Sed tu nec ſtolidos imitabere Grammaticaſtros,
Ingens Romani dedecus eloquij:
Quorum tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore eſt,
Quem non autorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè ſi vis cognoſcere leges,
Diſcere ſi cupias cultius ore loqui;
Addiſcas veterum clariſsima ſcripta virorum,
Et quos autores turba Latina docet.
Nunc te Vergilius, nunc ipſe Terentius optat,
Nunc ſimul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter ſomnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmerijs.
Sunt quos delectat (ſtudio virtutis honeſtæ
Poſthabito) nugis tempora conterere.
Sunt quibus eſt cordi, manibus pedibúſue ſodales,
Aut alio quouis ſollicitare modo.
Eſt alius, qui ſe dum clarum ſanguine iactat,
Inſulſo reliquis improbat ore genus.
Te tam praua ſequi nolim veſtigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.

Nil dabis aut vendes, nil permutabis, eméſue,
  Ex damno alterius commoda nulla feres.
Inſuper & nummos, irritamenta malorum,
  Mitte alijs, puerum nil niſi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
  Sint procul à vobis, Martis & arma procul.
Nil penitus dices, quod turpe aut non ſit honeſtum,
  Eſt vitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede neſas, cuiquam maledicta referre,
  Iurare aut magni numina ſacra Dei.
Denique ſeruabis res omnes, atque libellos,
  Et tecum quoties iſque, rediſq;, feres.
Effuge vel cauſas faciunt quæcunque nocentem.
  In quibus & nobis diſplicuiſſe potes.

FINIS.

Symbolum Apoſtolorum.

I. *CRedo pia in noſtrum ratione Deumq́ Patremq́,*
Omnia quem ſtatuo numine poſſe ſuo.
Qui nitidis clarum ſtellis fabricauit Olympum,
Stat cuius verbo qua patet omne ſolum.

II. *Credo quoque in Chriſtum ſimili pietate colendum,*
Vnicus eſt noſtri filius ille Dei.
Omnis huic patrij eſt ſubiecta potentia regni,
Qui regit arbitrio cuncta creata ſuo.
Pene fide maius fuerat conceptus in aluo
Virginis, afflatu numinis ille ſacro.
Poſt modò conceptum peperit puriſſima virgo.
Quæ Maria eſt certo nomine dicta ſuo.
Quiq́ fuit paſſus ſub iniquo multa Pilato,
Præſide Iudæi Cæſareo populi.
Affixuſq́ cruci miſeranda morte necatus,
More Paleſtina deinde ſepultus humo.
Interea vindex ad Tartara cœca receſſit,
Ius adimens nigris imperiumq́ Deis.
Terq́ vbi prębuerat mundo ſua lumina Titan,
Surrexit per ſe viribus ipſe ſuis.
Stelligeras ſcanditq́ domos, vbi cuncta potentis,
Proximus ad dextram nunc ſedet vſque Patris.
Inde redibit, vt & viuos, vitaq́ carentes
Iudicet, & toto quæ ſit in orbe fides.

III. *Inq́ Dei flatum credo, ſpirabile numen,*
Cuius agunt vitam flamine cuncta ſuam.

Confiteor ſanctos homines, cœtumq́ piorum,
In quibus eſt veri cultus amorq́ Dei:
Quos, quod habent Ieſu communia dogmata Chriſti,
Communi dicas nomine Chriſti colas.

Omnia per Chriſtum fateor peccata remitti,
Omnibus his, quibus eſt indubitata fides.

Credo quod hæc olim rurſus caro noſtra reſurget,
Quodq́ procul dubio vita perennis erit.

PRÆ-

O Pater omnipotens, clariq́ habitator Olimpi,
Laudetur merito nomen honore tuum.
Adueniat regnum. Tua ſit rata vbiq́ voluntas,
Fiat & in terris, ſicut in arce poli.
Da nobis hodie panem, & nos exime noxa,
Vt veniam noſtris hoſtibus vſque damus.
Nec ſine tantando Stygius nos opprimat Erro:
Fac animas noſtras vt male nulla ligent.

Amen.

DECALOGVS.

NOn aliena tuis venerabere numina votis.
Idolum nullum facies, quod pronus adores.
Sume Deiq́ tui vanos nec nomen in vſus.
Septima ſacra coles, opera feriatus ab omni.
Semper honore tuos merito reuerere parentes.
Non hominem quenquam crudeli morte necabis.
Alterius caueas lectum temerare iugalem.
Non furtum facies, digitos cohibebis ab illo.
Teſtis es accitus, nihil atteſtabere falsò.
Alterius nuptam, famulum, nec rémue cupiſces.

BAPTISMVS.

CHriſtus ad æthereas cùm vellet ſcandere ſedes,
Dixit diſcipulis talia verba ſuis:
Ite per extremas, ô vos mea viſcera gentes,
Cunctos doctrinam ritè docete meam.
Inq́ Patris, Natiq́ & Flatus nomine ſancti,
Mortales vndis ſponte lauate ſacris.
Nam qui crediderit, lotusq́ erit amne ſalubri,
Hunc bona perpetuò vitæ ſalusq́ beant.
Qui ſine ſaluifica fuerit pietate fideq́,
Hunc bona deſtituet vitæ, ſalusq́ ſimul.

Cœna dominica.

DOminus Ieſus Chriſtus, hoſtibus ſuis
Qua nocte Iudæ proditus dolo fuit.
Capiens manu panem ſacra, Deo Patri.
Grateſq́; agens, fregit, ſuiſq́; porrigens:
Accipite, dixit, edite, corpus hoc meum eſt.
Quod deditur ſalute pro veſtra: in mei
Hoc facite memoriam, meiq́; funeris
Celebrate honorem. Poculum ſimili modo
Capiens manu, grateſq́; agens Deo Patri,
Socijs dedit, dixitq́;: Bibite ſinguli,
Hoc eſt nouum fœdus meum per ſanguinem,
Ablutionem in criminum qui funditur.
Hoc facite quotieſcunque bibitis, in mei
Memores honorem, & prædicate meam necem.

PVER ORANS ANTE CIBVM.

HIs epulis doniſq́; tuis benedicito Chriſte,
Vt foueant iuſſu corpora feſſa tuo.
Non alit in fragili panis modò corpore vitam:
Sermo tuus vitæ tempora longa facit.

Alia.

ARbiter ô rerum, noſtræ ſpes vnica vitæ,
Nos tibi deuotum ſanctifica populum.
Sanctificaq́; tuo conceſſum munere potum,
Huic menſæ impoſitas ſanctificaq́; dapes.
Fac ſatiati hymnum pura tibi mente canamus,
Vt tua laus noſtro ſemper in ore ſonet.

Alia.

QVæ nunc ſumemus membris alimenta caducis,
Hæc, Deus, imperio ſint benedicta tuo.

Alia.

PRæſtita diuino nobis alimenta fauore,
Authoris dextra ſint benedicta Dei.

DE GRAMMATICA ET EIVS PARTIBVS.

GRAMMATICA, EST RECTE ſcribendi atque loquendi ars.

Grammaticæ quatuor ſunt partes:

Orthographia, Syntaxis,
Etymologia, Proſodia.

De Orthographia.

ORTHOGRAPHIA, eſt rectè ſcribendi ratio, qua docemur, quibus quæq; dictio ſit formanda literis: vt Lectio, non lexio: ab ὀρθὸς rectus, & γραφὴ ſcriptura.

DE LITERIS.

Ex viginti duabus literis, quinque ſunt vocales: *Vocales.*
a, e, i, o, u, nam y Græca eſt.

Ex quibus variè diſpoſitis, coaleſcunt diphthongi quinque: *Diphthongi.*

æ	vt	Muſæ.
au		Audio.
œ		Cœlum.
ei		Hei.
eu		Euge.

Reliquæ literę Conſonantes appellantur, quarum nouem ſunt Mutæ: b, c, d, f, g, k, p, q, t. *Conſonantes. Mutæ.*

Septem autem ſemiuocales: L, m, n, r, ſ, x, z. *Semiuoca.*
Ex quibus quatuor vocantur etiam liquidæ: L, m, n, r. *Liquidæ.*

S, verò ſuæ cuiuſdam poteſtatis litera eſt, quæ interdum etiam liqueſcit. *S.* X & Z, duplices ſunt conſonantes, atque etiam I, inter duas vocales. *X & Z.*

Adduntur etiam conſonantibus I & V, quando ſibi vel alijs vocalibus in eadem ſyllaba præponuntur: vt Iuno, Iouis, voluntas, vultus. *I & V conſonantes aliquando.*

K, Y, & Z, Latinis dictionibus nunquam admiſcentur. *K, Y, Z.*
H, propriè quidem litera non eſt, ſed aſpirationis nota. *H, aſpiratio.*
Apud Poëtas autem interdum conſonantis vim obtinet.
Præponitur autem vocalibus omnibus: vt Hamus, hebenus,

hiatus, homo, humus, hymnus. Conſonantibus verò nullis :

Rectè itaque enunciamus,

Hiulcus, Hiacchus, } triſyllaba. { Hieronymus, Hieremias, } pentaſyllaba.

At in Latinis dictionibus interdum H poſtponitur C : vt Charus, charitas. Pulcher, pulchritudo.

Bifariam pinguuntur literæ, maiuſculis ſcilicet characteribus, & minuſculis. Maiuſculis inchoantur ſententię: vt Deum time. Regem honora. & propria nomina : vt *Henricus, Anglia*.

Diligenter obſeruari oportebit, quæ dictiones diphthongis ſcribantur, nam hæ quidem vel ſcribi omninò, vel ſignari debent: vt { Muſæ, Præſunt, } vel { Muſę, Pręſunt.

Literæ maiuſculæ.

Literæ maiuſculæ, cùm ſolæ ac paucæ ſcribuntur, aliquando ſignificant Prænomen, aliquando numerum :

vt

A.	Aulus.	P. C.	Patres conſcripti.
C.	Caius.	Q.	Quintus, Quæſtor, Quirites.
D.	Decius.	R. P.	Reſpublica.
G.	Gaius.	Sp.	Spurius.
L.	Lucius.	Sex.	Sextus.
M.	Marcus.	S. P. Q. R.	Senatus, populuſq; Romanus.
P.	Publius.	T.	Titus.
P.	Populus.	T. C.	Tua clementia. & eius generis infinita
R.	Romanus.		

In numeris verò significat

I.	Vnum.
V.	Quinque.
IX.	Nouem.
X.	Decem.
XL.	Quadraginta.
L.	Quinquaginta
XC.	Nonaginta.
C.	Centum.
D.	Quingenta.
M.	Mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

REctè ſcripturo, diſcendum eſt in primis ſyllabas inter ſcribendum aptè diſtinguere atque connectere. In ſimplicibus vocibus, bd, vocali ſequenti adhærent: vt A‸bdomen, a‸bdera.

Quam quidem rationem ſequuntur & iſta:

ct	vt	Do-ctus, San-ctus,	gm	vt	A-gmen,
pſ		Scri-pſi, Sum-pſi,	gn		I-gnis,
ſc		Pi-ſcis, Di-ſco,	ſt		Ve-ſter, Magi-ſter,
tn		E-tna.	x		An-xius, Di-xi. & ſimilia.

Inter m & n, non interſeritur p. Malè igitur pingeretur Sompnus, pro ſomnus: Columpna, pro columna.

Poſt x, non ſcribitur s: vt excribo, exoluo, non exſcribo, exſoluo. In compoſitis cum præpoſitione, auribus & euphoniæ ſeruiendum eſt: vt

Occurro,	potiùs quàm	Obcurro,
Officio,		Obficio,
Aufero,		Abfero.

Et contrà,

Abſtineo,	non autem	Auſtineo,
Obtineo,		Ottineo,
Obrepo,		Orrepo.

Atque huius rei gratia, etiam conſonantes in compoſitione aliquando interſeruntur: vt Redamo, redeo: ambigo, ambio.

DE ORTHOEPIA.

ORthographię affinis eſt Orthoëpia, hoc eſt, emendatè rectéque loquendi ratio. Ab ὀρθὸς rectus, & ἔπος verbum.

Hîc in primis curandum eſt, vt præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora ſic effingant & figurent, ne vel continua linguæ volubilitate ita ſermonem præcipitent, vt nuſquam, niſi vbi ſpiritus deficit, orationem claudant: vel contrà, ad ſingulas quaſque voces longa interſpiratione conſileſcant, ructu, riſu, ſingultu, ſcreatu, vel tuſsi, ſermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi ſunt pueri ab ijs vitijs, quæ noſtro vulgo penè propria eſſe videntur, cuiuſmodi ſunt, Iotaciſmus, Lambdaciſmus, Iſchnotes, Trauliſmus, Plateaſmus, & ſimilia.

Iotaciſmus, dicitur quando I litera, pleniore ſono, & ſupra iuſtum *Iotaciſmus.*

ſtum decorem extenditur: quo vitio ex noſtratibus maximè laborant Angli ſeptentrionales.

Lambdaciſmus.

Lambdaciſmus, eſt vbi quis L nimis operosè ſonat: vt Ellucet, pro elucet. Sauluus, pro ſaluus.

Noſtrati vulgo diuerſum vitium impingitur, nempe quòd hanc literam pinguius juſto pronunciant, dum

pro	Multus,	auditur	Moultus
	Mollis,		Moolis.
	Falſus,		Faulſus.

Iſchnotes.

Iſchnotes, eſt quædam loquendi exilitas, quoties ſyllabas aliquas exiliùs & graciliùs enunciamus quàm per eſt: vt cùm

pro	Nunc,	proferimus,	Nync,
	Tunc,		Tync,
	Aliquis,		Eliquis,
	Alius,		Elius.

Trauliſmus.

Trauliſmus, eſt hæſitantia quædam aut titubantia oris, quando eadem ſyllaba ſæpiùs repetitur: vt Cacacanit, pro canit. Tututullius, pro Tullius.

Huic vitio vt fœdiſsimo, ita & periculoſiſsimo, ſic ſuccurrendum putat Fabius: ſi exigatur à pueris, vt nomina & verſus affectatæ difficultatis, ex plurimis & aſperrimis inter ſe coeuntibus ſyllabis concatenatis, ac velut confragoſis, quàm citiſsimè voluant: vt *Arx, tridens, roſtris, ſphinx, præſter, torrida, ſeps, ſtrix.*

-poſtquam diſcordia tetra
Belli ferratos poſtes, portasq; refregit.

Plateaſmus.

Plateaſmus, eſt quando craſsiùs & voce pluſquam virili loquinitimur: vt cùm

pro	Montes,	efferimus,	Mountes,
	Fontes,		Fountes,
	Pontes,		Pountes.

Vt etiam pro	Ergo,	efferimus,	Argo,
	Sperma,		Sparma,
	Perago,		Parago.

Sunt & alibi apud noſtrates, qui pro V conſonante ſonant F: & contrà, V pro F: vt

Folo,	pro	Volo,	Et rurſum,	Vero,	pro	Fero,
Fis,		Vis,		Vers,		Fers,
Folui,		Volui,		Verre,		Ferre.
Felle,		Velle.				

S, verò mediam inter duas vocales corruptè ſonant nonnulli, pro Læſus, Viſus, Riſus, pronunciantes, Læzus. Vizus. Rizus. S.

H, in initio dictionis leniùs, in medio aſperiùs enunciari volunt: malè ergò pro Homo, Hamus, Humus, Chriſtus, Criſma, Chremes, Thus, Diphthongus, Sphæra, efferimus, Omo, Amus, Vmus, Criſtus, Criſma, Cremes. Tus, Diptongus, Spæra. H.

Fœdè quoque erratur à noſtris, vbi t, & d, tanquam aſpiratas pronunciant: vt Amath, Caputh, Aputh, pro Amat, Caput, Apud.

At innumera penè ſunt huius generis vitia, quæ bonarum literarum candidatis, & præceptorum diligentiæ emendanda relinquimus.

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEque exigua Orthographiæ pars in ſcriptura rectè diſtinguenda conſiſtere videtur: Proinde de clauſularum diſtinctionibus paucula annotaſſe, non fuerit ſuperuacaneum.

Puncta ergò ſiue notæ, quibus in ſcribendo vtuntur eruditi, Latinis dicuntur, *Puncta quę.*

Subdiſtinctio,	Græcis,	Comma,
Media diſtinctio,		Colon,
Plena ac perfecta diſtinctio.		Periodus.

Subdiſtinctio ſeu comma, eſt ſilentij nota, ſeu potiùs reſpirandi locus, vtpote qua pronunciationis terminus, ſenſu manente, ita ſuſpenditur, vt quod ſequitur, continuò ſuccedere debeat. Notatur autem puncto deorſum caudato, ad hunc modum (,) Ouidius. *Vtendum eſt ætate, cito pede preterit ætas:*

Nec bona tam ſequitur, quàm bona prima fuit.

Hac item nota diſtinguuntur orationum ſingulæ partes: vt Iuuenal. *Grammaticus, Rhetor, Geometres, pictor, aliptes.*

Grȩculus eſuriens, in cœlum iuſſeris, ibit.

Colon. Media diſtinctio, ſeu colon, eſt vbi tantùm ferè de ſententia reſtat, quantum iam dictum eſt, & eſt perfecta periodi pars, notaturq́ue duobus punctis, ſic (:) *Quemadmodum horologij vmbram progreſſam ſentimus, progredientem non cernimus: & fruticem aut herbam creuiſſe apparet, creſcere autem nulli videtur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutus conſtat auctibus, ex interuallo ſentitur.*

Periodus. Plena diſtinctio, quæ & Periodus dicitur, ponitur poſt perfectam ſententiam, quæ & puncto plano notatur, hoc modo (.)

Dic mihi muſa virum, captȩ poſt tempora Troiȩ.
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Huc annumerari ſolent Parentheſis, & Interrogatio.

Parentheſis. Parentheſis, eſt ſententia duabus ſemilunulis incluſa, qua remota, ſermo tamen manet integer: vt *princeps (quia bella minantur Hoſtes) militibus vrbes prȩmunit, & armis.*

Interrogatio. Interrogatio, ſignatur duobus punctis ac ſuperiore ſurſum caudato, ſic (?) vt *Et quȩ tanta fuit Romam, tibi cauſa videndi?*

DE ETYMOLOGIA.

ETymologia, verſatur in primis circa inueſtigandas dictionum origines: vt num cœlebs dicatur, quaſi cœleſtem vitam agens: num lepus, quaſi leuipes.

Cæterum Etymologia, quatenus hoc loco de ea diſſerimus: eſt ratio cognoſcendi caſuum diſcrimina: vt Fortis, fortiter: Lego, legit. omnesq́; orationis partes complectitur. Cicero notationem ſeu veriloquium vocat. Componitur autem ab ἔτυμος verus, & λόγος ſermo.

De octo partibus orationis.

PArtes orationis ſunt octo:

Nomen,
Pronomen,
Verbum,
Participium,
Declinabiles.

Aduerbium,
Coniunctio,
Præpoſitio,
Interiectio.
Indeclinabiles.

NOMEN.

Nomen, eſt pars orationis, quæ rem ſignificat, ſine vlla temporis aut perſonæ differentia.

Nomen dupliciter dicitur, Subſtantiuum, & Adiectiuum.

Nomen Subſtant.

Subſtantiuum, eſt quod nihil addi poſtulat ad ſuam ſignificationem exprimendam.

Eſt autem Subſtantiuum duplex, { Appellatiuum, &
Proprium.

Appellatiuum.

Appellatiuum, eſt quod rem multis communem ſignificat: vt *homo, lapis, iuſtitia, bonitas.*

Proprium.

Proprium, eſt quod rem vni indiuiduo propriam ſignificat: vt *Ieſus, Maria, Londinum, Thameſis.*

Proprij nominis tria ſunt genera.

Prænomen.

Prænomen, quod vel differentiæ cauſa, vel veteri ritu præponitur: vt *Lucius, Publius, Aulus, Marcus.*

Nomen.

Nomen, quod ſuum eſt cuique: vt *Petrus, Paulus, Cato, Tullius.*

Cognomen.

Cognomen, quod vel à cognatione impoſitum eſt: vt *Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero.* Vel ab euentu aliquo: vt *Africanus, Macedonius, Germanicus.*

Nomen adiectiuum.

Adiectiuum, eſt quod ſubſtantiuo indiget, cui in oratione adhæreat: vt *Piger, alacris, candidus, clemens.*

Adiectiuum eſt duplex, Commune, & Proprium.

Commune.

Commune, eſt quod affectionem multis communem ſignificat: vt *Bonus, malus, ſolers, ſatur.*

Proprium.

Proprium, eſt quod affectionem vni indiuiduo peculiarem ſignificat: vt *Gradiuus Marti. Quirinus Romulo.*

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Nomini accidunt ſeptem:

Species, Figura, Numerus, Caſus, Genus, Declinatio, Comparatio.

DE SPECIE.

Species nominum eſt duplex: Primitiua, & Deriuatiua.

Primitiua.

Primitiua, eſt aliunde non trahitur.

Deriuatiua.

Deriuatiua, eſt quæ aliunde formatur.

Primitiuæ ſubijciuntur hæc quæ ſequuntur, & huiuſmodi.

Collectiuum.

Collectiuum ſcilicet, quod ſingulari numero multitudinem ſignificat: vt *Concio, cætus, plebs, turba.*

Fictitium.

Fictitium, quod à ſono fingitur: vt *Sibilus, tintinnabulum, ſtri-*

dor, clangor.

Interrogatiuum. Interrogatiuum: vt Quis, vter, qualis, quantus, quot, nunquis. Quæ aliquãdo migrant in Indefinita; aliquando in Relatiua.

Redditiuum. Redditiuũ, quod Interrogatiuo reſpondet: vt Talis, tantus, tot.

Numerale. Numerale, cuius ſpecies hæ numerantur.

Cardinale. Cardinale, à quo ſeu à fonte alij numeri dimanant: vt Vnus, duo, tres, quatuor.

Ordinale. Ordinale: vt Primus, ſecundus, tertius, quartus.

Diſtribut. Diſtributiuum: vt Singuli, bini, terni, quaterni.

Partitiuum. Partitiuum, quod ſignificat vel multa ſingulatim: vt Quiſque vnuſquiſque, vterque, neuter.

Vel vnum è multis, vt Alter, aliquis, cætera, reliquus.

Vniuerſale. Vniuerſale: vt Omnis, cunctus, nullus nemo.

Particul. Particulare: vt Aliquis, quiſquam, vllus, quidam.

Deriuatiua. Deriuatiua autem has ſpecies ſubiectis habent, nimirum Verbale: vt Lectio, litura, auditus, aratrum.

Patrium. Patrium: vt Eboracenſis, Londinenſis, Oxonienſis, Aetonenſis.

Gentile. Gentile: vt *Gręcus, Latinus, Hebræus, Anglus.*

Patronymicum. Patronymicum, quod vel à patre, vel ab alia quapiam ſuæ familiæ perſona deriuatur: vt

Aeácides, filius vel nepos Aeáci. } { *Latóides, filius Latonæ.*
Nerine, filia vel neptis Nerei. } { *Menelàis, vxor Menelái.*

Diminut. Diminutiuum: vt *Regulus, popellus, maiuſculus, minuſculus.*

Poſſeſsiuum. Poſſeſsiuum: vt *Herilis, ſeruilis, regius, paternus.*

Materiale. Materiale: vt *Faginus, lapideus, gemmeus, aureus.*

Locale. Locale: vt *Hortenſis, agreſtis, marinus, montanus.*

Aduerb. Aduerbiale: vt *Hodiernus, heſternus, craſtinus, clandeſtinus.*

Particip. Participiale: vt *Amandus, docendus, videndus, ſcribendus.*

Et quæ in *lis* exeunt, à verbis deducta: vt *Fictilis, coctilis, flexilis, penſilis.*

DE FIGVRA.

Figura aut eſt ſimplex: vt *Iuſtus*: aut compoſita, vt *Iniuſtus.* Sunt qui huc addunt & decompoſitam: vt *Irreparabilis.*

DE NVMERO.

Numeri ſunt duo: Singularis de vno, vt *Pater*: Pluralis de pluribus, vt *Patres.*

DE CASV.

Caſus nominum ſunt ſex.

Nominatiuus. Nominatiuus, qui & rectus dicitur, eſt prima vox. qua rem aliquam

liquam nominamus.

Genitiuus, qui ſignificat cuius ſit res quæpiam. Atque hic Patrius, Gignendi, aut Interrogandi caſus dici ſolet. *Genitiuus.*

Datiuus, ſiue dandi caſus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac voce octauum etiam caſum comprehenderunt: vt *It clamor cœlo*. id eſt, *in cœlum*. *Datiuus. Octauus caſus.*

Accuſatiuus, qui & Incuſatiuus, vel Cauſatiuus dici poteſt, qui verbum ſequitur, vtpote in quem actio verbi immediatè tranſit: vt *Amo Patrem*. *Accuſatiuus.*

Vocatiuus, quem & Salutatorium vocant, vocandis compellandiſue perſonis accommodatur. *Vocatiuus.*

Ablatiuus, quo quippiã ab aliquo auferri ſignificamus. Hic Sextus atq; Latinus caſus appellatur, nempe quòd Latinorũ ſit proprius. *Ablatiuus. Latinus caſus.*

DE GENERE.

Genus, eſt ſexus diſcretio. Et ſunt genera numero ſeptem. Maſculinum, cuius nota eſt hic, Fœmininum, hæc. Neutrum, hoc. Commune hic & hæc. Commune trium, hic, hæc, & hoc. Dubium, hic vel hæc. Epicœnum ſeu promiſcuum, quum ſub vna generis nota vtrunque ſexum complectimur: vt *Hic anſer. Hæc aquila.* Quanquam hoc quidem genus ad præſens negotium non ita propriè ſpectare videtur, cùm hoc quidem loco non de natura rerum agatur, ſed de qualitate vocum.

Porrò inter commune genus & dubium, hæc eſt differentia: quod vbi ſemel communis generis nomini adiectiuum copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti, mutare genus adiectiui: vt ſi dixeris, Durus parens, aut Canis fœta, quamdiu de eiſdem ipſis indiuiduis loquêris, non licebit mutato genere dicere, Parentem iniquam, aut Canem fœtum. *Communis & Dubij differentia.*

At verò dubij generis ſubſtantiuo poſito, etiam ſi adiectiuum maſculinum addideris, nihilo tamen ſecius de eadem re ſermonem continuanti, licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: vt ſi dixeris, Durum corticem, poteris etiam de eodem loqui pergens dicere, eandem corticem eſſe & amaram.

Vt autem genera nominum adamuſſim calleas, hi ſequentes, canones tibi ſumma diligentia imbibendi ſunt, quos à Guilielmo Lilio, Anglo acceptos referre debes.

REGVLAE GENERALES PROPRIORVM.

nomina · i. viris · i. masculini generis
Propria quæ maribus tribuuntur, maſcula dicas:
si propria nomina
Vt ſunt diuorum, Mars, Bacchus, Apollo. Virorum, Vt

Maſc. ſunt nomina. Diuorum. Virorum.

Fluuiorum. Cato, Vergilius. Fluuiorum, vt Tybris, Orontes. Men-
Menſium. ſium, vt October, *Ventorum.* Ventorum, vt Lybs, Notus, Auſter.

DE FOEMININIS.

Fœmi ſunt. Propria fœmineum referentia nomina ſexum,
Dearum. Fœmineo generi tribuuntur: ſiue Dearum
Mulierum. Sunt, vt Iuno, Venus. Mulierum, ceu Anna, Philotis.
Vrbium. Vrbium, vt Elis, Opus. *Regionum.* Regionum, vt Græcia, Perſis.
Inſularum. Inſulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus.
ſc. nomina
Exceptio. Excipienda tamen quædam ſunt vrbium, vt iſta
Maſcula, Sulmo, Agragas, Quædam neutralia, vt Argos,
Tybur, Præneſte, & genus Anxur, quod dat vtrunque.

REGVLAE GENERALES.

ſc. nomina

APPELLATIVORVM.

Arborum. Appellatiua arborum erunt muliebria, vt alnus,
Cupreſſus, cedrus, mas ſpinus, mas oleaſter.
Et ſunt neutra, ſiler, ſuber, thus, robur, acerque

ſc. nomina

EPICOENA.

Volucrum. Svnt etiam volucrum, ceu paſſer, hirundo: Ferarum,
Ferarum. Vt Tygris, vulpes: & *Piſcium.* piſcium, vt oſtrea, cœtus,
Dicta epicœna, quibus vox ipſa genus feret aptum.
Exceptio generalis. Attamen ex cunctis quæ diximus antè, notandum,
Omne quod exit in um, ſeu Græcum, ſiue Latinum.
Eſſe genus neutrum, ſic inuariabile nomen.
Vſus trium regularum ſpecialium. Sed nunc de reliquis, quæ Appellatiua vocantur,
Aut quæ ſunt tanquam Appellatiua, ordine dicam:
Nam genus his ſemper dignoſcitur ex genitiuo,
Infrà vt monſtrabit ſpecialis regula triplex.

PRIMA REGVLA SPECIALIS.

Regula ſpecialis. Nomen non creſcens genitiuo, ceu caro carnis,
Capra capræ, nubes nubis, genus eſt muliebre.

Quoniam Lilius noſter genus nominum Appellatiuorum ex genitiuo dignoſcendum docet, admonendi hoc loco ſunt pueri, hanc primam regulam eſſe omnium nominum Appellatiuorum non creſcentium in genitiuo: cuius generis ſunt omnia primæ & quartæ inflexionis, & ſecundæ etiam, præter paucula quædam quæ infrà in tertia regula excepta reperies.

Pertinent etiam ad hanc claſſem pleraq; tertiæ declinationis, cuiuſmodi ſunt, Labes, labis: Peſtes, peſtis: Vis, genitiuo vis: Mater, matris: Caro, carnis.

Maſculina excepta ex non creſcentibus.

MAſcula nomina in a, dicuntur multa virorum: *In A.*
Vt ſcriba, aſſecla, ſcurra, & rabula, lixa, laniſta.
Maſcula Græcorum quot declinatio prima
Fundit in as, & in es, & ab illis quot per a fiunt:
Vt ſatrapas ſatrapa, athletes athleta. Leguntur
Maſcula item verres, natalis, aqualis. Ab aſſe
Nata, vt centuſſis, coniunge lienis, & orbis,
Callis, caulis, follis, collis, menſis, & enſis.
Fuſtis, funis, panis, penis, crinis, & ignis.
Caſſis, faſcis, torris, ſentis, piſcis, & vnguis,
Et vermis, vectis, poſtis, ſocietur & axis.
Maſcula in er, ceu venter: in os vel us, vt logos, annus. *In Er, Os, & Vs.*

Fœminina non creſcentia.

FOeminei generis ſunt mater, humus, domus, aluus,
f. declinationis
Et colus, & quartæ pro fructu ficus, acuſq́;,
Porticus, atq́; tribus, ſocrus, nurus, & manus, idus:
Hucanus addenda eſt, huc myſtica vannus Iacchi.
His iungas os in us vertentia Græca, papyrus,
Antidotus, coſtus, diphthongus, byſſus, abyſſus.
Cryſtallus, ſynodus, ſaphîrus, erêmus, & arctus.
Cum multis alijs, quæ nunc perſcribere longum eſt.

Neutra non creſcentia.

genitiuo is
NEutrum nomen in e, ſi gignit is, vt mare, rete:
nomina
Et quot in on vel in um fiunt, vt barbiton, ouum.
Eſt neutrum hyppomanes genus, & neutrum cacoëthes,
Et virus, pelagus: neutrum modò, mas modò vulgus.

Dubia non creſcentia.

INcerti generis ſunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, reſtis, penus, amnis:

Pampinus, & corbis, linter, torquis, ſpecus, anguis.
Pro morbo ficus fici dans, atque Phaſelus,
Lecythus, ac atomus, groſſus, pharus, & paradiſus.

Communia non creſcentia.

COmpoſitum à verbo dans a, commune duorum eſt:
Graiugena à gigno, agricola à colo: id aduena mõſtrat
A venio. Adde ſenex, auriga, & verna ſodalis,
Vates, extorris, patruelis, perq; duellis,
Affinis, iuuenis, teſtis, ciuis, canis, hoſtis.

Secunda regula ſpecialis.

NOmen creſcentis, penultima ſi genitiui
Syllaba acuta ſonat, velut hæc pietas pietâtis,
Virtus virtûtis monſtrant, genus eſt muliebre.

Huc ſpectant, quæ acuunt penultimam genitiui creſcentis: qualia ſunt omnia quintæ inflexionis, præter fides.

Omnia item monoſyllaba, præter vis. Reliqua omnia ſunt tertiæ declinationis, vt ſunt omnia deſinentia in

C, In, An, Ans } vt { Halec, halêcis. / Delphin, Titan, } nis. / Infans, Quadrãs, } antis.
Ens, Vns } vt { Continens, Triens, } entis. / Decuns, decuncis.

In Er longum, quæ Græcis in ηρ ſcribuntur: vt Crater, character, ſtater, ſoter, êris.

Latina in er, ad tertiam regulam pertinent, quare mulier haud rectè in hac claſſe collocatur in

Inx, Anx, Vnx } vt { Syrinx, ingis. / Phalanx, angis. / Deunx, Septunx, } uncis.
Ons, Ors } vt { Effrons, Bifrons, } ontis. / Cohors, Conſors, } ortis.

Præterea in o Latina, quæ ônis & ênis habent in genitiuo: vt { Lectio, Ligo, Spado, } ônis. Anio, ênis.

Præter paucula gentilia, quæ ad tertiam regulam pertinent: vt Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo. ônis.

Al

In Al neutra: vt Vectigal, animal. âlis. Cætera in al, ſunt tertiæ regulæ.

In En, quæ ênis habent in genitiuo: vt Lyen, Syren. ênis. Cætera ſunt tertiæ regulæ. En.

In ωp Græca, quæ retinent ω in genitiuo: vt Damon, Ladon, Symon, Trion. ônis.

Quædam variant: vt Orion, Edon, Egeon, ônis & ŏnis. Cætera ſunt tertię regulæ.

In Ar Latina: vt Laquear, Examplar, Calcar, âris. præter Iubar, Nectar, Arar, ăris. Hepar, hepătis. Ar.

In Or Latina: vt Amor, timor, vxor, ſoror. ôris. Or.

Præter ſequentia, quæ ad tertiam regulam ſpectant: vt arbor, marmor, æquor, ador, robor, &c. ŏris. Et Græca quoque nonnulla: vt Rhetor, Hector, Neſtor, Stentor. &c. ŏris.

In As Latina: vt Maieſtas, lenitas, humilitas, humanitas, &c. ātis. Excipe Anas, anătis, & Græca quædam fœminina: vt Lampas, monas, trias, decas. ădis. As.

In Es Latina aliquot: vt Quies, Magnes, Locuples, ētis. Merces, Hæres, Cohęres. ēdis. Es.

Accedunt his etiam Græca quædam: vt Lebes, tapes, Dares Chremes. ĕtis.

In Is, quę faciunt îtis, înis, & îdis in genitiuo: vt Is.

Samnis, Quiris, îtis. Salamis, Trachis, înis. Pſophis, Crenis. îdis.

Cętera ſunt tertiæ regulæ.

In Os Latina: vt Cuſtos, ôdis. Nepos, ôtis. Pręter Compos, Impos, ŏtis. Os.

Et Gręca, quę retinent ω in penultima genitiui: vt Heros, Minos, Rhinoceros, ægoceros. ŏtis.

In Vs, quę mittunt genitiuum ſingularem in ûtis, ûdis, ûris, ûnti: vt Salus, palus, tellus, opus. Vs.

Pręter vnam vocem Pecus, pecŭdis.

Huc pertinent & comparatiua neutra in us: vt Sanctius, probius, melius, peius, ôris.

In Ax, tam Latina, quàm Gręca: vt Limax, fornax, thorax, phæax, audax, bibax. âcis. Ax.

Excipe Gręca quędam Appellatiua & gentilia: vt Abax, ſtorax, ſtyrax, ſmilax, colax, corax, dropax, pharnax, candax âcis. Syphax, tamen variat Syphācis, & Syphăcis.

Ex. In Ex paucula quędam: vt Veruex, êcis, vibex îcis, exlex, êgis, alex, êcis. Reliqua in ex, ad tertiam regulam referenda ſunt.

Ix. In Ix Latina & Gręca: vt Lodix, radix, cornix, ſpadix, fœlix phœnix, perdix, coturnix. &c. îcis. Et verbalia omnia in trix vt Victrix, nutrix, motrix, lotrix. &c. îcis.
Cętera pertinent ad tertiam regulam.

Ox. In Ox ſubſtantiua & adiectiua: vt Celox, velox. ócis.
Pręter Cappadox, ŏcis. Allobrox, ŏgis.

Vx. In Vx: vt Pollux, pollûcis. Cętera ſunt tertię regulæ.

Yx. In Yx: vt Bombyx, bomby̆cis. Bebryx autem variat bebry̆cis
Cętera ad tertiam regulam relegari debent.

S. In S Gręca, pręcedente p: vt Hydrops, cyclops, conops, cercops, ôpis. Reliqua in ôps, ad tertiam regulam referenda ſunt.

Maſculina ex creſcentibus acutè.

MAſcula dicuntur monoſyllaba nomina quædam:
Sal, ſol, ren, & ſplen, car, ſer, vir, vas vadis, as, mas,
Bes, cres, pres, & pes, glis gliris habens genitiuo.
Mos, flos, ros, & Tros, mus, dens, mons, pons, ſimul & fons.
Seps pro ſerpente, gryps, thrax, rex, grex gregis, & Phryx.

Polyſyllaba in N & O.
Maſcula ſunt etiam polyſyllaba in n, vt Acarnan,
Lichen & delphin: Et in o ſignantia corpus:
Vt leo curculio: ſic ſenio, ternio, ſermo.

In Er, Or, Os, Dens.
Maſcula in er, or, & os, ceu crater, conditor, heros:
Sic torrens, nefrens, oriens, cum pluribus in dens,
Quale bidens, quando pro inſtrumento reperitur.
Adde gigas, elephas, adamas, garamaſq́;, tapeſq́;:
Atque, lebes, cures, magnes, vnumq́; meridi-
es, nomen quintæ, & quæ componuntur ab aſſe:
Vt dodrans, ſemis: Iungantur maſcula Samnis,
Hydrops, nycticorax, thorax, & maſcula veruex,

Fœminina.
Phœnix, & bombyx pro vermiculo. Attamen ex his,
Sunt muliebre genus, Syren, mulier, ſoror, vxor,

Neutra ex creſcentibus acutè.

Sunt neutralia & hæc monoſyllaba nomina, mel, fel, *Neutra.*
Lac, far, ver, cor, æs, vas vaſis, os oſsis & oris. *Ar.*
Rus, thus, ius, crus, pus. Et in al polyſyllaba, in arque, *Al.*
Vt capital, laquear. Neutrum halec, & muliebre.

Dubia.

Sunt dubia hæc, python, ſcrobs, ſerpens, bubo, rudens, grus
Perdix, linx, limax, ſtirps pro trunco, pedis & calx.
Adde dies, numero tantùm mas eſto ſecundo.

Stirps pro progenie. Calx pro ſaxo excocto. f. ſunt.

COMMVNIA.

Sunt commune Parens, autorque, infans, adoleſcens,
Dux, illex, hæres, exlex: à fronte creata,
Vt bifrons, cuſtos, bos, fur, ſus, atque ſacerdos.

TERTIA & vltima regula ſpecialis.

Nomen creſcentis, penultima ſi genitiui
Sit grauis, vt Sanguis, genitiuo ſanguinis, eſt mas.

Hæc contrà penultimam genitiui creſcentis grauant.

Cuius generis ſunt paucula illa ſecundæ declinationis, de quibus ſuprà meminimus, videlicet, Socer, gener, puer. ĕri.

Adulter, adultĕri. Presbyter, presbytĕri, vox eccleſiaſtica.

Cõpoſita à vir, vĭri: vt [illegible]uir, Triumuir, Decemuir, Centum uir. ĭri.

Compoſita item à gero & fero: vt Armiger, clauiger, caducifer, lucifer. ĕri. Et adiectiua quædam: vt Tener, ſatur, dexter, proſper. ĕri. Spectant huc & græca omnia neutri generis in a: vt Poëma, dogma, ſophiſma, ænigma. ătis. *A.*

In yr item Grȩca: vt Martyr, martyris. Pſithyr, pſithyris. *Yr.* Omnia item in ur Latina: vt Augur, murmur, furfur, cicur. ŭris. *Vr.*

In ut etiam omnia: vt Caput, capĭtis. Occiput, occipĭtis. *Vt.*

Præterea in o Latina omnia, præter illa, quæ ſuperiùs excipiuntur: vt Imago, ſartago, ordo, cardo. ĭnis. *O.*

In L: vt Annibal. ălis. Mugil. ĭlis. Conſul, præſul. ŭlis. *L.*

In en: vt Pecten, tibicen, carmen, crimen. ĭnis. *En.*

In on Græca, quæ ſumunt o paruum in penultima genitiui ſingularis: vt Canon, dæmon, architecton, Philemon. ŏnis. *On.*

In or Latina & Græca: vt Arbor, æquor, marmor, pantocrator, apator. ŏris. *Or.*

As. In as : vt Anas, anătis.

Et Græca : vt Archas, chilias, hebdomas, enneas, ădis.

Es. In es Latina : vt Fomes, limes, ĭtis. Præſes, Deſes. ĭdis.

Is. In is Latina & Græca : vt Sanguis, pollis. ĭnis. Tyrannis, paropſis. ĭdis.

Ar. In ar Latina & Græca : vt Iubar, compar, nectar, bacchar. ăris.

Er. In er Latina & Græca : vt Socer, gener. ĕri. Aër, æther. ĕris.

S, præcedente conſonante. In S, præcedente conſonante, tam Latina, quàm Græca : vt

Princeps, cĭpis. Aethiops, ŏpis.
Hyems, ĕmis. Arabs, ăbis.
Inops, ŏpis. Chalybs, y̆bis.

Os. In os Latina : vt Compos. ŏtis.

Vs. In us Latina & Græca : vt Pecus, decus. ŏris. Vellus, vulnus. ĕris. Tripus, Oedipus. ŏdis.

Ax. In ax Græca : vt Abax, ſtorax, colax, climax. ăcis.

Ex. In ex Latina : vt Index, vindex, carnifex, aruſpex. ĭcis.

Ix. In ix Latina & Græca : vt Varix, fornix, calix. ĭcis. Maſtix. ĭgis.

Ox. In ox Latina & Græca : vt

Præcox, Cappadox, ŏcis. Allobrox, Polyphlox, ŏgis.

Vx. In ux Latina : vt Coniux, coniŭgis. Redux, redūcis.

Yx. Denique in yx Græca : vt Onyx, Sardonyx. y̆chis. Ceryx, Eryx. y̆chis.

Fœminina excepta ex grauiter creſcentibus.

FOeminei generis ſit hyperdiſſyllabon in do,
Quod dinis : atque in go, quod dat ginis in genitiuo :
Id tibi dulcedo, faciens dulcedinis, idque
Monſtrat compago compaginis : adijce virgo,
Grando, fides, compes, teges, & ſeges, arbor, hyemsq; :
Sic Bacchar, ſyndon, gorgon, icon, & amazon.
Græcula in as vel in is finita, vt Lampas, Iaſpis,
Caſsis, cuſpis, in us vox vna pecus pecudis dans.
His fortex, pellex, carex, ſimul atque ſuppellex,
Appendix, hiſtrix, coxendix, adde filixq;.

Neutra grauiter ex creſcentibus.

Eſt neutrale genus ſignans rem non animatam,
Nomen in a, vt problema, en vt omen, ar vt iubar, ur dans,
Vt iecur, us vt onus, put vt occiput. Attamen ex his
Maſcula ſunt pecten, furfur. Sunt neutra cadauer,
Verber, iter, ſuber, pro fungo tuber, & vber.
Gingiber, & laſer, cicer, & piper, atque papauer.
Et cicer, atque ſiler: Neutra æquor, marmor, adorq́;,
Atque pecus, quando pecoris facit in genitiuo.

Dubia grauiter ex creſcentibus.

Sunt dubij generis, cardo, margo, cinis, obex,
Puluis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex.
Adde culex, natrix, & onyx cum prole, ſilexq́;,
Quamuis hæc melius vult maſcula dicier vſus.

Communia grauiter ex creſcentibus.

Communis generis ſunt iſta, vigil, pugil, exul,
Præſul, homo, nemo, martyr, Lygur, augur, & Archas.
Antiſtes, miles, pedes, interpres, comes, hoſpes.
Sic ales, præſes, princeps, auceps, eques, obſes.
Atque alia à verbis, quæ nomina multa creantur:
Vt coniux, iudex, vindex, opifex, & aruſpex.

REGVLA ADIECTIVORVM GENERALIS.

Adiectiua vnam duntaxat habentia vocem,
Vt fœlix, audax, retinent genus omne ſub vna:
Sub gemina ſi voce cadant, velut omnis & omne,
Vox commune duûm prior eſt, vox altera neutrum.
At ſi tres variant voces, ſacer vt ſacra ſacrum:
Vox prima eſt mas, altera fœmina, tertia neutrum.
At ſunt quæ flexu propè ſubſtantiua vocares,
Adiectiua tamen natura vſuq́ue reperta:
Talia ſunt pauper, puber, cum degener, vber,
Et diues, locuples, ſoſpes, comes, atque ſuperſtes.
Cum paucis alijs, quæ lectio iuſta docebit.
Hæc proprium quendam ſibi flexum aſciſcere gaudent;

Campeſter, volucer, celeber, celer, atque ſaluber.
Iunge pedeſter, equeſter, & acer : iunge paluſter,
Ac alacer ſylueſter. At hęc tu ſic variabis :
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere. Aut aliter ſic.
Hic atque hęc celeris, rurſum hoc celere, eſt tibi neutrum.
Sunt quæ deficiunt genere adiectiua notanda,
De quibus atque alijs, alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

Declinatio, eſt variatio dictionis per caſus. Sunt autem declinationes numero quinque.

Prima nominum, declinatio.

Prima declinatio complectitur quatuor terminationes :

A,	vt	Menſa,	Es,	vt	Anchiſes.
As,		Aeneas.	E,		Penelope.

Porrò Græca ſunt omnia quæ in As, Es, E, finiuntur: vt Thomas, Anchiſes, Phœbe.

Sunt qui huc addunt Hæbræa quædam in am : vt Adam Adæ, Abraham Abrahæ. Quæ tamen meliùs ad Latinorum formam redacta, ad hunc modum inflexeris : Adamus Adami, Abrahamus Abrahami.

As, accuſatiuum in am & in an facit : vt Aeneas, Aeneam, vel Aenean. Vocatiuum in a : vt Aeneas, Aenea.

Es, in accuſatiuo en ſumit: vt Anchiſes, Anchiſen. In vocatiuo & ablatiuo, e vel a : vt Anchiſe, vel Anchiſa.

E, genitiuum in es mittit, datiuum in e, accuſatiuum in en, vocatiuum & ablatiuum in e : vt

Nom.	Penelope,	Accuſat.	Penelopen,
Gen.	Penelopes,	Vocat.	Penelope,
Dat.	Penelope,	Ablat.	Penelope,

As, in genitiuo.

As, in genitiuo nominum Latinorum interdum reperitur ad Græcorum imitationem : vt Pater familias, Filius familias. Id quod veteres obſeruabant in multis alijs. Ennius.
Dux ipſe vias. Liuius Andronicus. *Mercurius, cumq; eo filius Latonas.* pro *Latonę*. Sic Neuius. *Filij terras*, pro *terrę*.
Vergilius. *Nec auras nec ſonitus memor.*

Aulai & pictai, atque id genus alia, priſcis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum ſyncopen admittit : vt Aeneadûm, Grau-

Graiugenûm, pro Aeneadarum, Graiugenarum.

Hæc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus: Dea, mula, equa, liberta, ambæ, duæ. abus.

Hæc verò tam in is, quàm in abus: Filia, filijs vel filiabus. Nata, natis vel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secunda declinatio.

Secundæ declinationis terminationes ſunt apud Latinos quinque
Er, Ir, Vr, Vs, Vm, vt Aper. Vir. Satur. Dominus. Templum.

Et Græcorum, Os, On, Eus, vt Delos. Ilion. Orpheus.

Os. Attica in Os, genitiuum in o mittunt, accuſatiuum in on: vt Androgeos, Androgeo. Accuſatiuo Androgeon.

Vs. Quædam Græca contracta in Vs, vocatiuum formant in u: vt Panthus, ô Panthu. Oedipus, ô Oedipu.

Notabis & Latina quædam tam in us, quàm in e, mittere vocatiuum ſingularem, vt Agnus, vulgus, lucus, fluuius, chorus, populus pro natione. [Quin Ouidius auſus eſt dicere, *Latmius Endymion, non eſt tibi luna rubori?* Sed atticam Græcorum dialecton imitatus, quæ vocatiuum recto ſimilem ſemper format.] *Eus.* Eus, genitiuum format in ei vel eos, datiuum in ei, accuſatiuum in ea, vocatiuum in eu: vt

Nominatiuo Orpheus.
Gen. Orphei vel Orpheos.
Datiuo. Orphei.
Accu. Orphea. Ouid. Orpheon.
Vocatiuo Orpheu.
Ablatiuo Orpheo.

Notandæ ſunt denique ſyncopationes illæ, Deûm, Virûm, pro Deorum. Virorum.

Ambo & duo in accuſatiuo maſculino. Item anomala illa, Ambo & duo, quas duas voces poëtæ etiam in accuſatiuo maſculino vſurpant: vt
Vergilius. *Si duo præterea tales Idæa tuliſſet Terra viros.*
Horatius. *Ne vos titillet gloria. Iureiurando obſtringam ambo.*
Cicero in Philip. ſecunda. *Præter duo vos, nemo ſic loquitur.*

TERTIA DECLINATIO.

Tertia declinatio admodum varia eſt, cuius difficiliores duntaxat caſus hoc loco attingemus.

Quorundam accuſatiui flectuntur tantùm in im: vt Vim, rauim, tuſsim, ſitim, maguderim, amuſsim, charybdim.

Sic & quorundam fluuiorum accuſatiui: vt Tybrim, Ararim.

Accuſat. in em & im.

Quædam accuſatiuos flectunt in im & in em communiter: vt Buris, peluis, clauis, ſecuris, puppis, torquis, turris, reſtis, febris, nauis, bipennis, aqualis. im vel em.

Ablatiuus ſingularis.

Ablatiuus regulariter in e deſinit: vt Pectus, ſalus. Ablatiuo Pectore, ſalute.

Propria nomina adiectiuis ſimilia, ablatiuos in e mittunt: vt Fœlice, Clemente, Iuuenale, Martiale. &c.

At neutra deſinentia in al, ar, & e, ablatiuum magna ex parte mittunt in i: vt

mittunt in i: vt	Vectigal,	Ablatiuo	Vectigali.
	Calcar,		Calcari.
	Mare,		Mari.

Retis.

Ablatiuus rete, à nominatiuo retis eſt, non à nominatiuo rete. Par, cum compoſitis, tam e, quàm i habet: vt Par, compar. Ablatiuo Pare, compare, vel ri.

Hæc tamen e retinent, Far, hepar, iubar, nectar, gauſape, præſepe, e.

Et hęc propria,	Soracte,	Ablatiuo	Soracte.
	Præneſte,		Præneſte.
	Reate,		Reate.

Feſtorum nomina.

Feſtorum nomina, quæ tantùm pluralia ſunt, genitiuum interdum in orum mittunt: vt Agonalia, Vinalia. Genitiuo Agonaliorum, Vinaliorum.

Interdum autem in ïum: vt Floralia, feralia. Genitiuo Floralium, feralium.

Aliquando verò tam in orum quàm in ïum.

vt	Parentalia,	Genitiuo	Parentaliorum,	vel ïum.
	Saturnalia,		Saturnaliorum,	

Datiuos verò & ablatiuos in bus: vt Saturnalibus, Bacchanalibus. Præter quinquatrijs, quod iuxta ſecundam declinationem format prædictos caſus.

Menſium nomina.

Menſium nomina in er, vel is, ablatiuum in i ſolùm mittunt: vt

tunt: vt	Septemb.	Ablatiuo	Septembri.
	Aprilis,		Aprili.

Quorum accuſatiuus in im tantùm deſinit, ijs ablatiuus exit in i: vt

in i: vt	Sitim,	Ablatiuo	Siti.
	Tuſsim,		Tuſsi.

Adiectiua quæ nominatiuum in is, vel er, & e neutrum faciunt,

unt, ablatiuum mittunt in i ſolùm: vt

Fortis,		Forti.		Acer,		
Mollis,	Ablatiuo	Molli.	Sic	Acris,	Ablatiuo	Acri.
Dulcis,		Dulci.		Acre,		

Licet poëtæ interdum metri cauſa, É pro I vſurpent. Nota.

Cætera adiectiua tam in e, quàm in i mittunt: vt Capax, duplex. Ablatiuo Capace, duplice, vel ci.

	Pauper,		
Præter	Degener,	Soſpes,	quæ in e tantùm faciunt ab-
	Vber,	Hoſpes,	latiuum.

Comparatiua etiam bifariam faciunt ablatiuum: vt Melior, doctior. Ablatiuo Meliore, doctiore, vel ri.
Similiter & ſubſtantiua quædam: vt Ignis, amnis, anguis, ſupellex, vnguis, vectis. Ablatiuo e, vel i.

Rarius autem ciuis,	Ablatiuo	Ciue vel ciui.
Rariùs etiam Arpinas,		Arpinate, vel ti.

Et ſic de cæteris id genus gentilibus. Deniq; ad eundem modum ablatiuos formant, quorum accuſatiui per em & im finiunt: vt Puppis, nauis, ablatiuo Puppe, naue, vel i. Et verbalia item in

trix: vt	Victrix,	Ablatiuo	Victrice, vel ci.
	Altrix,		Altrice, vel ci.

Neutra, quorum ablatiuus ſingularis exit in i tantùm, vel in e & i, nominatiuum pluralē mittunt in ïa: vt Molli, duplice vel ci. Nominatiuo plurali, Mollia, duplicia. Præter vbera, plura vel pluria, apluſtra, vel apluſtria: Et comparatiua: vt Meliora, fortiora, doctiora, priora.

Ex ablatiuis in i tantùm, vel in e & i, fit pluraliter genitiuus in ïum: vt Vtili, vtilium. Puppe vel pi, puppium. *Genitiuus pluralis.*

Præter comparatiua: vt	Maiorum,
	Meliorum,

Item præter iſta, Supplicum, complicum, ſtrigilum, artificum, vigilum, veterum, memorum, pugilum, inopum. At plus plurium format.

Sunt & quæ ſyncopam aliquando admittunt, cuiuſmodi ſunt Sapientûm, pro ſapientium. Serpentûm, pro ſerpentium.

Quando nominatiui ſingulares duabus conſonantibus finiuntur. geni. plural. exeunt in ïum: vt	Pars,	Genitiuo plurali,	Partium.
	Vrbs,		Vrbium.
	Falx,		Falcium.
	Glans,		Glandium.
	Trabs,		Trabium.
	Merx,		Mercium.

Excipe hyemum, principum, participum, municipum, forcipum, inopum, cœlibum, clientum.

Vbi in nominatiuis & genitiuis ſingularibus reperiuntur pares ſyllabæ, genitiuus pluralis exit in ïum:

vt	Collis,	is. Genit. plu.	Collium.
	Menſis,		Menſium.
	Auris,		Aurium.

Adde iſtis, Litium, ditium, vitium, ſalium, manium, penatium.

Excipe tamen, Canum, panum, vatum, iuuenum, opum, apum.

As format aſsium, mas marium, vas vadis, vadium, nox noctium, nix niuium, os oſsium, faux faucium, mus murium, caro carnium, cor cordium. Alituum ab ales, aſſumit u.

Boum anomalum eſt, vt etiam bobus vel bubus.

Accuſat. plural.

Quorum genitiui plurales deſinunt in ïum, accuſatiuum formant per es & eis diphthongum: vt Partium omnium.

Partes, omnes, vel eis.

Græcorum declinatio.

Græco fonte deriuata plæraque, quando iuxta linguæ ſuæ morem variantur, genitiuum mittunt in os: vt Titan, Pan, Daphnis, Phyllis. Genitiuo Titános, Panos, Daphnidos, Phyllidos. Datiuum verò in i breue: vt Titáni, Pani, Daphnidi, Phyllidi.

Accuſatiuum in a, niſi ſint neutri generis in a non terminantia: vt Pana, Phyllida, Amaryllida, Orphea.

Is tamen, & ys, per os purum declinata in genitiuo, accuſatiuum faciunt, S, nominatiui mutata in N: vt

Tethys, Tethyos.	Accuſatiuo.	Tethyn.
Decapolis, lios.		Decapolin.
Geneſis, geneſios.		Geneſin.
Metamorphôſis, ſios.		Metamorphôſin.

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in os non purum, alterum in os purum. Atque hæc pro genitiuorum ratione duplicem quoque accuſatiuum formant, alterum in n, alterum in a: vt Paris, genitiuo Paridos & Parios, accuſatiuo Parida & Parin. Themis, genitiuo Themidos & Themios, accuſatiuo Themida & Themin.

Fœminina in ô, genitiuum in ûs, accuſatiuum in ô mittunt:

vt	Sapphô, Sapphûs.	Hanc	Sapphô.
	Mantô, Mantûs.		Mantô.
	Cliô, Cliûs.		Cliô.

Vocatiuus.

Vocatiuus nominatiuo magna ex parte ſimilis eſt, in nonnullis tamen à nominatiuo abijcitur s: vt

Pallas, Pallantis. Theſeus, Theſeos, Tethys, Tethyos. Voc. ô Palla. Theſeu. Tethy.

Phyllis, Phyllidos. Alexis, Alexios. Achilles, Achilleos. Vocat. ô Phylli. Alexi. Achille.

Græca neutra in a.

Neutra ſingularia in a, Græca ſunt: vt Problema, poëma, quæ veteres iuxta Latinam quoque formam declinabant, addita ſyllaba tum: vt Hoc problématum, hoc poëmatum.

Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore vſu ſunt: vt Problématis, poëmatis.

QVARTA DECLINATIO.

QVartæ declinationi nihil ferè difficultatis ineſt, nam duas tantùm ſortitur terminationes in recto ſingulari, nempe us & u: vt Manus, genu. Veteres à nominatiuis, anus, tumultus, ornatus, dixerunt, anuis, tumulti, ornati, in genitiuo.

Terentius. *Eius anuis cauſa.* Idem. *Nihil ornati. Nihil tumulti.*

Datiuus ſimul.

Datiuus ui habet, & interdum etiam u: vt Fructui, concubitui: rariùs fructu, concubitu.

Vergilius. *Quod neque concubitu indulgent.* Ter. *Veſtitu nimio indulges.*

Currûm autem pro curruum, Synæreſis eſt, vt & in alijs declinationibus fieri ſolet.

Ieſus.

Ieſus, in accuſatiuo Ieſum habet, in reliquis verò caſibus vbique Ieſu.

Datiuus & Ablat. plu.

Hæc datiuum & ablatiuũ pluralem in ubus formant: Acus, lacus, artus, arcus, tribus, ficus, ſpecus, quercus, partus, portus, veru. ubus.

Cætera omnia in ibus: vt Fructibus, fœtibus, manibus, motibus.

QVINTA DECLINATIO.

QVinta declinatio, genitiuum, datiuum, & ablatiuum, pluralem in paucioribus ſortita eſt, quemadmodum infrà in heteroclitis fuſiùs tradetur.

Olim iuxta hanc declinationem flectebantur quædam nomina tertiæ inflexionis: vt *Plebes, plebei.*

Genitiuus ſingularis.

Genitiuus huius declinationis olim etiam in es, ij, & e, exibat. Cicero. *Equites verò daturos illius dies pœnas.* Vergilius. *Munera lætitiamq́ dij.* Saluſtius. *Vix decima parte die reliqua.*

Cæterum præter iſta quæ iam diximus, notabis etiam diligenter ea nomina, quæ à Grammaticis Heteroclita dicuntur. Hæc partim varia probatorum autorum lectione, partim à ſequentibus regulis diſcere licebit.

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS. R. R.

Heteroclita quæ ſunt.

Quæ genus aut flexum variant, quæcunque nouato.
Ritu deficiunt, ſuperántue, Heteroclita ſunto.

VARIANTIA GENVS.

Fœminina.

Hæc genus ac partim flexum variantia cernis:
Pergamus infœlix vrbs Troum, Pergama gignit.
Quod niſi plurali careat, facit ipſa ſupellex.
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent.

Neutra.

Dat prior his numerus neutrum genus, alter vtrumque:
Raſtrum cum fræno, filum, ſimul atque capiſtrum.
Argos item & cœlum, ſunt ſingula neutra. Sed audi,
Maſcula duntaxat cœlos vocitabis, & Argos.
Fræna ſed & frænos, quo pacto & cætera formant.
Nundinũ, & hinc epulũ, quibus addito balneũ. Et hęc ſunt
Neutra quidem primo, muliebria ritè ſecundo.
Balnea plurali Iuuenalem conſtat habere.

Maſculina.

Hæc maribus dantur ſingularia, plurima neutris:
Mænalus, atq; ſacer mons Dyndimus, Iſmarus, atq;
Tartara, Taygetus, ſic Tænera, Maſsica, & altus
Gargarus. At numerus genus his dabit alter vtrumq;
Sibilus, atque iocus, locus, & Campanus, Auernus.

DEFECTIVA.

Quæ ſequitur manca eſt numero caſúue propago.

APTOTA.

Aptota ſunt quæ à recto non variant caſum.

Quæ nullum variant caſum, vt fas, nil, nihil, inſtar:
Multa & in u, ſimul i, vt ſunt hæc, cornuq;, genuque.
Sic gummi, frugi, ſic tempe, tot, quot, & omnes

A tribus ad centum numeros, Aptôta vocabis.

MONOPTOTA.

Monoptôta ſunt quæ vnico in obliquo reperiuntur.

Eſtque Monoptôton nomen, cui vox cadit vna,
Ceu noctu, natu, iuſſu, iniuſſu, ſimul aſtu.
Promptu, permiſſu: Plurali legimus aſtus,
Legimus inficias, ſed vox ea ſola reperta eſt.

DIPTOTA.

Diptôta quæ duobus.

Sunt Diptôta, quibus duplex flexura remanſit:
i. ablatiuo
Vt Fors forte dabit ſexto, ſpontis quoque ſponte.
Sic plus pluris habet repetundarum repetundis,
Iugeris & ſexto dat iugere. Verberis autem
i. in accuſatiuo
Verbere, ſuppetiæ quarto quoque ſuppetias dant.
Tantundem dat tantidem: ſimul impetis hoc dat
Impete. Iunge vicem ſexto vice, nec lego plura.
Verberis atque vicem, ſic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero caſus tenuere ſecundo.

TRIPTOTA.

Triptôta quæ tribus.

Treis quibus inflectis caſus, Triptôta vocantur:
Vt precis atque precem, petit & prece blandus amicam.
Sic opis eſt noſtræ, fer opem legis, atque ope dignus.
i. nominatiuo
At tantùm recto frugis caret, & ditionis.
Integra vox vis eſt, niſi deſit forte datiuus,
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.

Defecta vocatiuo.

Quæ referunt, vt qui: quæ percontantur, vt Ecquis:
Et quæ diſtribuunt, vt nullus, neuter, & omnis:
Infinita ſolent his iungi, vt quilibet, alter:
Quinto hæc ſæpè carent caſu, & pronomina, præter
Quatuor hæc infrà, Noſter, noſtras, meus, & tu.

Defecta [illegible]ali.

breuem
Propria cuncta notes, quibus eſt natura coercens,
i. pluralis
Plurima ne fuerint, vt Mars, Cato, Gallia, Roma.
Ida, Tagus, Lælaps, Pernaſſus, Bucephalusq;.
His frumenta dabis, penſa, herbas, vda, metalla,
In quibus autorum quæ ſunt placita, ipſe requiras,
Eſt vbi pluralem retinent hæc, eſt vbi ſpernunt.

Neutra ſingu. carentia quibuſdam caſibus pluralibus.

Ordea, farra, forum, mel, mulſum, defruta, thuſq́;,
Treis tantùm ſimiles voces pluralia ſeruant.

Appellat. maſculina defecta plurali.

Heſperus & veſper, pontus, limuſq́;, fimuſq́;,
Sic penus & ſanguis: ſic æther, nemo: ſed iſta.
Maſcula ſunt, numerum vix excedentia primum.

Appellat. fœm. carentia plurali.

Singula fœminei generis, pluralia rarò:
Pubes, atque ſalus ſic talio, cum indole, tuſſis,
Pix, humus, atque lues, ſitis, & fuga, iunge quietem.
Sic cholera, atque fames, bilisq́ue, ſenecta, iuuentus.
5. decl.
Sed tamen hęc, ſoboles, labes, vt & omnia quintæ,
Treis ſimiles caſus plurali ſæpe tenebunt.
Excipe res, ſpecies, facies, aciesq́ue, diesq́;,
Quas voces numero totas licet eſſe ſecundo.
Iſtis multa ſolent muliebria nectere, vt hæc ſunt:
Stultitia, inuidia, & ſapientia, deſidia, atque
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet,
Quam tibi pręfixam ceu certum collige filum,
Rariùs his numerum, quandoque ſed adde ſecundum.

Neutra carentia plurali.

Nec licet his neutris numerum deferre ſecundum:
Delicium, ſenium, lethum, cœnumq́;, ſalumq́;.
Sic barathrum, virus, vitrum, viſcumq́;, penumq́;.
Iuſtitium, nihilum, ver, lac, gluten, ſimul halec.
Adde gelu, ſolium, iubar. Hîc quoque talia ponas,
Quæ tibi ſi obſerues, occurrent multa legenti.

Maſculina plurali.

Maſcula ſunt tantùm numero contenta ſecundo:
Manes, majores, cancelli, liberi, & antes.
Menſes profluuium, lemures, faſti, atque minores,
Cùm genus aſsignant natales: adde penates.
Et loca plurali, quales Gabijq́;, Locriq́;.
Et quæcunque legas paſsim ſimilis rationis.

Fœminina. carentia ſingul.

Hæc ſunt fœminei generis, numeriq́; ſecundi:
Exuuiæ, phaleræ, gratesq́;, manubiæ, & idus.
Antiæ, & induciæ, ſimul inſidiæq́;, minæq́;.

Excubię, nonæ, nugæ, tricæq;, calendæ.
Quiſquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq;.
Inferiæ & feriæ, ſic primitiæq;, plagæq;
Retia ſignantes, & valuæ, diuitiæq;.
Nuptiæ item & lactes: addantur Thebæ, & Athenę.
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.
Rariùs hæc primo, plurali neutra leguntur:
Mœnia cum teſquis, pręcordia, luſtra ferarum.
Arma, mapalia, ſic bellaria, munia, caſtra.
Funus iuſta petit, petit & ſponſalia virgo.
Roſtra diſertus amat, puerìq; crepundia geſtant.
Infantesq; colunt cunabula, conſulit exta
Augur, & abſoluens, ſuperis effata recantat.
Feſta Deûm poterunt, ceu Bacchanalia iungi.
Quòd ſi plura leges, licet hac quoque claſſe reponas.

Neutra carentia ſing.

REDVNDANTIA.

Hæc quaſi luxuriant, varias imitantia formas,
Nam genus & vocem variant tonitrus, tonitruq;.
Sic clypeus clypeum, baculus baculum, atque bacillum,
Senſus & hoc ſenſum, tignus tignumq;, tapetum
Atque tapete tapes, punctus punctumq;. Sinapi,
Quod genus immutans, fertur ſcelerata ſinapis.
Sinus & hoc ſinum vas lactis, mendaq; mendum.
Viſcus & hoc viſcum, ſic cornu & flexile cornum.
At Lucanus ait, Cornus tibi cura ſiniſtri.
Euentus ſimul euentum. Sed quid moror iſtis?
Talia doctorum tibi lectio mille miniſtrat.

Redundantia

Sed tibi pręterea quædam ſunt Græca notanda,
Quæ quarto caſu fœtum peperere Latinum.
Nam panther panthera creat, crateraq; crater.
Caſsida caſsis habet, ſed & æther æthera fundit.
Hinc cratera venit, venit æthera, ſic caput ipſum
Caſsida magna tegit, nec vult panthera domari.

Nominatiui ex accuſatiuis græcis.

Vertitur his rectus, ſenſus manet, & genus vnum.

Vocum di-

Gib-

uerſæ terminationes ſub eodē genere.

Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, ſtipis & ſtips.
Sic cinis atque ciner, vomis vomer, ſcobis & ſcobs.
Puluis item puluer, pubes puber. Quibus addes
Quæ pariunt or & os, honor, & labor, arbor, adorq́;.
His & apes & apis, plebs plebis. Sunt quoque multa
Accepta à Græcis, geminam referentia formam:
Vt Delphin delphinus, & hic elephas elephantus.
Sic congrus conger. Meleagrus ſic Meleager.
Teucrus item Teucer. Dabis huc & cætera cuncta,
Quæ tibi par ratio dederit, & lectio caſta.

Declinationem variantia.

Hæc ſimul & quarti flexus ſunt atque ſecundi:
Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore ficus.
Sic colus atque penus, cornus quando arbor habetur.
Sic lacus atque domus, licet hæc nec vbique recurrant.
His quoque plura leges, quæ priſcis iure relinquas.

Adiectiua luxuriãtia.

Et quæ luxuriant ſunt adiectiua notanda
Multa, ſed in primis quot & hæc tibi nomina fundunt;
Arma, iugum, neruus, ſomnus, cliuusq́;, animusq́;,
Et quot limus habet, quot frœnum, & cera, bacyllum;
A quibus us ſimul is formes, vt inermus, inermis.
Rarior eſt hilarus, vox eſt hilaris benè nota.

COMPARATIO NOMINUM.

Nominum comparatio.

COmparantur nomina, quorum ſignificatio augeri minuíue poteſt. Gradus comparationis ſunt tres.

Poſitiuus gradus.

Poſitiuus, qui rem ſine exceſſu ſignificat: vt Albus, niger, probus, improbus.

Comparatiuus.

Comparatiuus, qui ſignificationem ſui poſitiui per aduerbium Magis, auget: vt Albior, probior. id eſt, Magis albus, magis probus. Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, addita ſyllaba or: vt ab Amici, pudici, fit amicior, pudicior.

Superlatiuus, qui ſupra poſitiuum cum Aduerbio Valdè, vel maximè ſignificat: vt

Doctiſsimus,
Iuſtiſsimus, } id eſt, valdè vel maximè { Doctus.
Iuſtus.

Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, adiectis ſ & ſimus: vt à Candidi, prudenti, fit Candidiſsimus, prudentiſsimus.

Quæ verò poſitiua in r deſinunt, adiecto rimus, ſuperlatiuum formant: vt Pulcher, pulcherrimus. Niger, nigerrimus.

In rimus.

Excipiuntur Dextimus à Dexter, Maturimus, ſiue Maturiſsimus, ab antiquo Matur.

Sex iſta in lis, ſuperlatiuum formant in limus: nempe Facilis, facillimus: Docilis, docillimus: Agilis, agillimus: Gracilis, gracillimus: Humilis, humillimus: Similis, ſimillimus.

In lis.

Quæ deriuantur à Dico, loquor, volo, facio, ad hunc modum comparantur.

Deriuata à dico, loquor, &c.

Maledicus,
Maledicentior, } à dico.
Maledicentiſsimus,

Magniloquus,
Magniloquentior, } à loquor.
Magniloquentiſsimus,

Plautus tamen à mendaciloquus & confidentiloquus, vſurpat mendaciloquius, & confidentiloquius.

Beneuolus,
Beneuolentior, } à volo.
Beneuolentiſsimus,

Magnificus,
Magnificentior. } à facio.
Magnificentiſsimus,

Quoties vocalis præcedit us finale, comparatio fit per aduerbia Magis & Maximè: vt Idoneus, magis idoneus, maximè idoneus. Arduus, magis arduus, maximè arduus.

Comparatio nom. in us purum.

COMPARATIO INVSITATIOR.

Interim acrè iudicium adhibendum eſt, vt quæ in legendis autoribus rarò occurrunt, rarò itidem vſurpentur. Cuiuſmodi ſunt quæ ſequuntur.

Aſsiduior,
Strenuior,

Egregijſsimus,
Mirificiſsimus,

Pientiſsimus,
vel pijſsimus,

Ipſiſsimus.

Perpetuiſsimus,
Tuiſsimus,

Exiguiſsimus, apud Ouidium.
Multiſsimus, apud Ciceronem.

COMPARATIO ANOMALA.

Bonus, melior, optimus. Malus, peior, peſsimus. Magnus, maior, maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum. Vetus, veterior, veterrimus. Deterior,

terior, deterrimus, ab antiquo Deter. Nequam, nequior, nequiſsimus. Citra, citerior, citimus. Intra, interior, intimus. Infra, inferior, infimus. Extra, exterior, extimus, vel extremus. Supra, ſuperior, ſupremus, vel ſummus. Poſt, poſterior, poſtremus. Vltra, vlterior, vltimus. Propè, propior, proximus, à quo proximior apud Ouidium. Pridem, prior, primus. Diu, diutior, diutiſsimus. Sæpè, ſæpiùs, ſæpiſsimè.

COMPARATIO DEFECTIVA.

Comparatio manca.

Inclytus, inclytiſsimus. Meritus, meritiſsimus. Opimus, opimior. Siniſter, ſiniſterior.

Ocyor, } ab ὠκὺς. { Nouus } { Iuuenis,
Ocyſsimus, } { Nouiſsimus. } { Iunior.

Adoleſcens, } { Senex, } { Potior, } { Ante,
Adoleſcentior, } { Senior, } { Potiſsimus. } { Anterior.
{ Maximus natu.

Longinquus, } { Nuper, } { Penè,
Longinquior. } { Nuperrimus. } { Peniſsimus.

Comparatio abuſiua.

Interdum autem à ſubſtantiuis fit comparatio, ſed abuſiuè:

{ Neronior, } { Nerone.
vt { Cinædior, } à { Cinædo.
{ Punior, } { Pœno.

DE PRONOMINE.

Pronomen, eſt pars orationis, qua in demonſtranda aut repetenda re aliqua vtimur.

Pronomina ſunt quindecim: Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras.

Quibus addi poſſunt & ſua compoſita: vt Egomet, Tute, Idem. & ſimilia. Vt etiam Qui, quæ, quod.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINI.

Accidunt Pronomini, Species, Numerus, Caſus, Genus, Declinatio, Perſona, Figura.

Primitiua.

Species Pronominum eſt duplex: Primitiua, & Deriuatiua. Ad primitiuam ſpectant iſta: Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is.

Ex primitiuis alia ſunt Demonſtratiua, alia Relatiua.

Demonſtratiua

Demonſtratiua dicuntur eadem quæ & primitiua, nimirum

Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is.

Relatiua autem ſunt, Ille, ipſe, iſte, hic, is, idem, qui. *Relatiua.*

Deriuatiua ſunt, Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras. Deriuatiuorum alia ſunt Poſſeſsiua, alia Gentilia. *Deriuatiua.*

Poſſeſsiua ſunt, Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter. *Poſſeſſiua.*

Gentilia ex eo dicuntur, quòd gentem aut nationem, vel partes & ſectas ſignificent: vt Noſtras, veſtras, & cuias nomen. *Gentilia.*

DE NVMERO.

Numerus Pronominum duplex eſt. Singularis, vt Ego: Pluralis, vt Nos. *Numerus in pronominibus.*

DE CASV.

Caſus autem ſunt ſex, quemadmodum in nomine.

Vocatiuo carent omnia pronomina, præter hæc quatuor: Tu meus, noſter, noſtras. Martialis tamen pronomini Ipſe, vocatiuum tribueri videtur, quum ait.

> *Vt Martis reuocetur amor, ſæuiq́ tonantis,*
> *A te Iuno petat Ceſton & ipſa Venus.*

DE GENERE.

Genera ſunt in pronominibus, perinde vt in adiectiuis nominum. Alia enim ad tria genera referuntur: vt Ego, tu, ſui. Alia per tria genera variantur: vt Meus, mea, meum. *Genus pronominum.*

DE DECLINATIONE.

Declinationes pronominum ſunt quatuor. *Pronominũ declinatio.*

Genitiuus autem primæ declinationis exit in i: vt

Ego, } Genit. {Mei: } {& ſui, quod recto caret in vtroque
Tu, } {Tui. } {numero.

Genitiuus ſecundæ deſinit in ius vel ius. Cuius formæ ſunt, *Secunda.*

Ille, } {Illius. } {Hic, } {Huius.
Ipſe, } Genitiuo. {Ipſius. } {Is, } Genitiuo {Eius.
Iſte, } {Iſtius. } {Qui, } {Cuius.

Genitiuus tertiæ declinationis exit in i, æ, i, quemadmodum nominum adiectiuorum, quæ per tres terminationes variantur. Cuius ſortis ſunt, *Tertia.*

{Meus, mea, meum. } {Mei, meæ, mei.
{Tuus, tua, tuum. } {Tui, tuæ, tui.
Ntõ. {Suus, ſua, ſuum. } Gtõ. {Sui, ſuæ, ſui.
{Noſter, noſtra, noſtrum. } {Noſtri, noſtræ, noſtri.
{Veſter, veſtra, veſtrum. } {Veſtri, veſtræ, veſtri.

Quarta.

Genitiuus quartæ habet âtis: ex quo ordine ſunt

Noſtras,	Genitiuo	Noſtrâtis.
Veſtras,		Veſtrâtis.
Cuius,		Cuiâtis.

Cæteri obliqui in vtroque numero, ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE PERSONA.

Perſonæ pronominũ.

Perſonæ Pronominum ſunt tres,	Prima,	vt	Ego.
	Secunda,		Tu.
	Tertia,		Ille.

DE FIGVRA.

Figuræ. Pronominum compoſitio.

Figura eſt duplex. Simplex, vt Ego: Compoſita, vt Egomet.

Pronomina inter ſe componuntur: vt Egoipſe, tuipſe, ſuiipſius, meiipſius.

Nominatiuo	Iſtic,	Accuſat.	Iſtunc,	Abla.	Iſtoc,
	Iſtæc,		Iſtanc,		Iſtac,
	Iſtoc vel Iſtuc.		Iſtoc vel Iſtuc.		Iſtoc.

Pluraliter Nominatiuo & accuſatiuo Iſtæc. Eodem modo declinatur & Illic, Illæc, Illoc.

Componuntur etiam cum nominibus: vt Cuiuſmodi, huiuſmodi, illiuſmodi, iſtiuſmodi.

Componuntur & cum præpoſitionibus: vt Mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, vobiſcum quicum, quibuſcum.

Componuntur etiam & cum aduerbijs: vt

Eccum,	ab Ecce.	Ellum,	ab Ecce. Vt & Idem quoque,
Eccam,		Ellam,	ab is & demum.
Eccos,		Ellos,	
Eccas,		Ellas,	

Cum coniunctione quoque componuntur: vt

Nomin.	Hiccine,	Actõ.	Hunccine,	Ablat.	Hoccine.
	Hæccine,		Hanccine,		Haccine,
	Hoccine.		Hoccine.		Hoccine.

Pluraliter, Hæccine neutrum.

Componuntur denique cum ſyllabicis adiectionibus: vt Met, Te, Ce, Pte.

Met.

Met, adijcitur primæ & ſecundæ perſonę: vt Egomet, meimet, mihimet, memet, noſmet, &c. Sic ſibimet quoque ac ſemet dicimus.

Tumet.

Tumet autem in recto non dicimus, ne putetur eſſe verbum à Tumeo. Sed Tuimet, tibimet, temet, noſmet, &c.

Te.

Te adijcitur iſtis,	Tu,	vt	Tute.
	Te,		Tete.

Ce.

Ce, adijcitur obliquis horum pronominum, Hic, ille, iſte, quoties in s deſinunt: vt Huiuſce, hiſce, illiuſce, iſtiuſce, hoſce, illoſce, iſtoſce.

Pte.

	Mea,		Meapte,
	Tua,		Tuapte,
Pte apponitur iſtis ablatiuis,	Sua,	vt	Suapte,
	Noſtra,		Noſtrapte,
	Veſtra,		Veſtrapte.

Interdum etiam maſculinis & neutris adijci ſolet: vt Meopte marte Tuopte labore, Suopte iumento, Noſtropte damno.&c.

Quis & qui, ad hunc modum componuntur.

Quis.

Quis, in compoſitione hiſce particulis poſtponitur:

En,		Ecquis.
Ne,		Nequis,
Alius,	vt	Aliquis.
Num,		Numquis,
Si,		Siquis.

Et hæc tam in fœminino ſingulari, quàm in neutro plurali, Qua habent, non quæ: vt Si qua mulier. Nequa flagitia.&c.

Ecquis.

Præter Ecquis, quod vtrunque in fœminino habere reperitur, Ecquæ & Ecqua.

His autem particulis præponitur Quis in compoſitione:

Nam,		Quiſnam.
Piam,		Quiſpiam.
Putas,	vt	Quiſputas.
Quam,		Quiſquam.
Que,		Quiſque.

Et hæc vbique (præterquam in ablatiuo ſingulari) Quæ habent, non Qua: vt Quænam doctrina. Negotia quæpiam. Optima quæque.

Quis.

Quis, etiam cum ſeipſo componitur: vt Quiſquis, quod & in hunc modum variatur.

Nomi.	Quiſquis,	Accuſat. Quicquid.	Ablat.	Quoquo,
	Quicquid,			Quaqua,
				Quoquo.

Qui. in compoſitione præponitur his particulis:

Dam,		Quidam.
Vis,	vt	Quiuis.
Libet,		Quilibet.
Cunq;		Quicunq;.

Et hæc vbiq;, præterquam in ablatiuo ſingulari, Quæ retinent, non Qua: vt Quędam puella. Quęcunque facinora.

DE VERBO.

Verbum, eſt pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, eſſe aliquid, agereue, aut pati ſignificat: vt Sum, exiſto: moueo, moueor: tango, tangor.

Verbum diuiditur in primis in Perſonale, vt Doceo: & Imperſonale, vt Oportet.

Perſonale, eſt quod certis perſonis diſtinguitur: vt Ego lego, Tu legis, Hic legit, Illi legunt.

Contrà, Imperſonale dicitur, quod diuerſarum perſonarũ vocibus nõ diſtinguitur nec variatur: vt Pœnitet, tædet, miſeret, oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Verbo quidem accidunt iſta: Genus, Modus, Tempus, Figura, Species, Perſona, Numerus, Coniugatio.

DE GENERE.

Quinque ſunt verborum genera,
Actiuum,
Paſſiuum,
Neutrum,
Deponens,
Commune.

ACTIVVM.

Actiuum, eſt quod agere ſignificat, & in o finitum, paſſiuum in or formare poteſt: vt Doceo, doceor. Lego, legor.

PASSIVVM.

Paſſiuum, eſt quod pati ſignificat, & in or finitum, actiui formam r, dempto, reſumere poteſt: vt Amor, amo. Afficior, afficio.

NEVTRVM.

Neutrum, eſt quod in o, vel in m finitum, nec actiuam, nec paſſiuam formam integrè induere poteſt: vt Curro, ambulo, iaceo, ſum. Neutrorum tria ſunt genera.

Neutrum ſubſtant. *Neutrum abſolutum.* Nam aliud Subſtantiuum dicitur: vt Sum, es, eſt, ſumus. &c. Aliud Abſolutum, ſic dictum, quòd ipſum per ſe ſenſum abſoluat.

Atque hoc rurſum duplex eſt. Nam alterum actionem completam in ipſo verbo ſignificat, nec in aliud tranſeuntem: vt Ambio, dormio, pluit, ningit. Alterum verò paſſionem in ipſo completam indicat: vt Palleo, rubeo, albeſco, nigreſco.

Eſt præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ ſignificationis tranſit, ac tertiam perſonam paſſiuæ vocis vſurpat:

vt
Bibo vinum, — Vinum bibitur,
Curro ſtadium, — Stadium curritur,
Viuo vitam, — Vita viuitur.

Sunt denique quæ ſimplicia quidem neutra ſunt, compoſita verò agendi vim concipiunt : vt Eo, adeo : mingo, commingo.

DEPONENT.

Deponens, quod in or finitum, vel actiui ſignificationem habet, vt Loquor verbum : vel neutri, vt Philoſophor.

COMMVNE.

Commune, quòd in or finitum, tam actiuam quàm paſsiuam ſignificationem obtinet : vt Veneror, criminor, conſolor, ſtipulor, ſpeculor, oſculor, adulor, fruſtror, dignor, teſtor, interpretor, amplector, meditor, experior, ementior : multaq; id genus alia, quæ paſsim apud veteres reperias.

DE MODO.

Modi verborum ſex enumerantur.

Indicatiuus.

Indicatiuus, qui ſimpliciter aliquid fieri aut non fieri definit : vt *Probitas laudatur & alget.* Hic modus aliquando per interrogationem vſurpatur : vt *Quis legit hæc?* Aliquando per dubitationem : vt *An in aſtu venit aliud ex alio malum?*

Imperatiuus.

Imperatiuus, quo inter imperandum vtimur. Hic modus futurum non habet, ſed præſens duplex : vt apud Propertium.

Aut ſi es dura nega, ſin es non dura, venito.

Vergil. *Tityre dum redeo, breuis eſt via, paſce capellas :*
Et potum paſtas age Tityre, & inter agendum
Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.

Præteritum autem a ſubiunctiuo mutuatur. Cicero. *Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis tuæ feceris.*

Martialis. *Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec vllum.*
Addideris verbum, cœna parata tibi eſt.

Quin & illa paſsiua, Præceptum ſit, dictum ſit, determinatum ſit, præteriti imperatiui eſſe fatetur Priſcianus.

Hic modus etiam Permiſsiuus dicitur, quòd interdum per hunc permiſsio ſignificetur : vt

Si ſine pace tua, atque inuito numine Troës.
Italiam petiere, luant peccata, nec illos Iuueris auxilio.

Denique aliquando etiam Suppoſitiuus aut Hortatiuus appellatur : vt Vergil. *eamus, & in media arma ruamus.*

Optatiuus.

Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquam, nec refert factáne ſit, an fiat, an ſit facienda : vt *Vtinam bonis literis ſuus detur honos.*

Modus Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, quinque ſeparata eiſdem vocibus tempora habere videntur, vt eſt autor Linacrus, Præterea notandum eſt, Præſens huius modi aſſumere quandoque ſignificationem futuri: vt *Vtinam aliquando tecum loquar*.

Potentialis.

Potentialis, quo poſſe, velle, aut debere fieri aliquid ſignificamus: vt *Expectes eadem à ſummo minimoq́ poëta?* pro potes expectare. *Nō expectes vt ſtatim gratias agat, qui ſanatur inuitus.* pro non debes expectare. *Quis enim rē tam veterē pro certo affirmet?* pro vult affirmare.

Græcorum optandi modus.

Græci hunc modum nunc per Indicatiuum, nunc per Optatiuum modum & particulam ἂν exprimunt.

Subiunctiuus.

Subiunctiuus, qui niſi alteri ſubijciatur orationi, vel alteram ſibi ſubiectam orationem habeat, per ſe ſententiam non abſoluit: vt *Si fueriſ fœlix, multos numerabis amicos:*

Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Nota.

Temporum igitur vocibus hi tres modi per omnia (ſicut dictum eſt) conueniunt: diſcernuntur verò ſignificatu & ſignis. Optatiuus enim ſemper adhæret aduerbio cuipiam optandi: vt *Vtinam veniat aliquando tempus.* Potentialis verò neq; vllum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctiuus autem ſemper aliquam cōiunctionem annexam habet: vt *Si venero. Vt taceas. Quum cœnauero.*

Infinitiuus.

Infinitiuus, qui agere quidem aut pati ſignificat, at citra certā numeri & perſonæ differentiā: vt *Malim probus eſſe, quàm haberi.*

DE TEMPORE.

Tempora ſunt quinque.

Præſens.

Præſens, quo actio nunc geri ſignificatur: vt *Scribo.*

Imperfectum.

Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agendo fuiſſe ſignificatur, non tamen abſolutam tunc temporis fuiſſe actionem. Vergilius. *Hîc templum Iunoni ingens Sydonia Dido*

Condebat. Erat enim adhuc in opere.

Perfectum.

Perfectum, quo præterita abſolutaq; ſignificatur actio. Hoc in paſsiuis, deponentibus, & communibus duplex eſt, & ob id duplici circuitione explicatum. Alterum, quo proximè præteritum exprimitur: vt *Pranſus ſum.* Alterum, quo vlterius præteritum indicatur: vt *Pranſus fui.* Non enim ſi modò pranſus ſis, Pranſus fui, commodè aptéue dixeris.

Pluſquam perfectum.

Pluſquam perfectum, quo actio iam diu præterita ſignificatur.

Futurum.

Futurum, quo res in futuro gerenda ſignificatur. Hic promiſsiuus modus à nonnullis vocatur, quòd videatur aliquid promittere, aut velle facere: vt Ouidius.

Ibimus ô Nymphæ, monſtrataq́ ſaxa petemus.

Exactum.

Huius aliud genus eſt, quod Exactum vocant: vt *Videro, abiero.*

Terentius. *Si te æquo animo ferrè accipiet, negligentem feceris.*

Quod quidem Exactum futurum etiam in ſubiunctiuo modo reperitur.

Plinius. *Ero ſecurior dum legam, ſtatimq́; timebo quum legero.*

DE FIGVRA.

Figura eſt duplex, Simplex, vt Facio: Compoſita, vt calefacio. Verba compoſita, quorum ſimplicia exoleuerunt, ſunt defendo, offendo, aſpicio, conſpicio, adipiſcor, experior, cõperior, expedio, impedio, deleo, imbuo, compello, appello, incendo, accendo, ingruo, congruo, infligo, inſtigo, impleo, compleo, & id genus alia.

Quædam etiam videntur à græcis nata: vt { Impleo, à πλῶ.
{ Percello à κέλλῶ.

DE SPECIE.

Species eſt duplex.

Primitiua. Primitiua, quæ eſt prima verbi poſitio: vt Ferueò.

Deriuatiua. Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: vt Ferueſco.

Deriuatiuorum genera ſunt quinque.

Inchoatiua. Inchoatiua, à Grammaticis appellata (quæ Valla Meditatiua potiùs & Augmentatiua appellat) in ſco deſinunt: vt Labaſco, caleſco, ingemiſco, edormiſco.

Hæc aut inchoationem ſignificant: vt Luceſsit, id eſt, incipit lucere, aut certè gliſcere & intendi: vt apud Vergilium.

Expleri mentem nequit, ardeſcitq́; tuendo. Hoc eſt, magis, magiſq́; ardet. Ex his plæraq́; pro thematibus primarijs vſurpantur: vt *Timeſco, biſco, conticeſco,* id eſt. *Timeo, hio, taceo.*

Frequentatiua. Frequentatiua deſinunt in to, ſo, xo, aut tor: vt Viſito, affecto, ſcriptito, pulſo, viſo, quaſſo, nexo, texo, vexo, ſector, ſcitor, ſciſcitor. Significant autem vel aſsiduitatem quandam vel conatum: vt Dictito. i. frequenter dico. Viſo. i. eo ad videndum.

Appellatiua. Huc pertinent & illa, Vellico, fodico, albico, & ſimilia id genus, quæ à Grammaticis etiam Apparatiua appellari ſolent.

Deſideratiua Deſideratiua finiunt in urio: vt Lecturio, parturio, eſurio, cœnaturio. Hæc ad ſignificationem ſuorum primitiuorum ſtudium atque appetentiam quandam adijciunt: vt Lecturio, id eſt, legere cupio. Cœnaturio, id eſt, cupio cœnare.

Diminutiua. Diminutiua in lo, vel ſſo exeunt: vt Sorbillo, cantillo, pitiſſo. id eſt, parùm ac modicè ſorbeo, canto, bibo.

Imitatiua. Imitatiua, ſunt quæ imitationem ſignificant: vt Patriſſo, Atticiſſo, Platoniſſo. At Latini hac forma non adeò delectati ſunt, vnde pro Græciſſo, Græcor vſi ſunt: vt Cornicor, à cornice: Vulpinor, à vulpe: Bacchor, à Baccho.

DE PERSONA.

Tres ſunt verbi perſonæ. Prima, vt Lego: Secunda, vt Legis: tertia, vt legit.

NVMERVS.

Numeri ſunt item duo: Singularis, vt lego: Pluralis, vt legimus.

DE CONIVGATIONE.

Quandoquidem de coniugandorum verborum ratione in Rudimentis Anglicis traditum eſt, quæ pueri tanquam vngues ſuos exactiſſimè callere debent: proximum fuerit, vt hæ Guilielmi Lilij de præteritis & ſupinis regulæ lucidiſſimæ quidem illæ, compendioſiſſimæque, nec ſanè minus vtiles, pari auiditate imbibantur.

G. L. DE SIMPLICIVM verborum primæ coniugationis communi præterito.

omnia verba qui habent in secunda persona presentibus temporib indi

AS in præſenti, perfectum format in aui: ima

omnia verba

Vt no nas, naui: vocito vocitas, vocitaui.
Deme lauo laui, iuuo iuui, nexoq; nexui,
Et ſeco quod ſecui, neco quod necui, mico verbum
Quod micui, plico quod plicui, frico quod fricui dat.
Sic domo quod domui, tono quod tonui, ſono verbum
Quod ſonui, crepo quod crepui, veto quod vetui dat.
Atque cubo cubui. Rarò hæc formantur in aui.
Do das, ritè dedi, ſto ſtas, formare ſteti vult.

Hypermeter. Hypermeter verſus plus iuſto vna ſyllaba conſtat, ſed collidenda cum prima voce ſequentis verſus, id quod omnium commune eſt.

Secundæ coniugationis commune præteritum.

ES in præſenti, perfectum format ui dans:
Vt nigreo, nigres, nigrui: Iubeo excipe iuſsi.
Sorbeo ſorbui habet, ſorpſi quoq;. Mulceo mulſi.
Luceo vult luxi, ſedeo ſedi, videoq;
Vult vidi, ſed prandeo prandi, ſtrideo ſtridi.
Quatuor his infrà geminatur ſyllaba prima:
Pendeo namque pependi, mordeo vultq; momordi.

Spondeo habere ſpopondi, tondeo vultq; totondi.
Suadeo ſuaſi, rideo riſi, habet ardeo & arſi.
L vel R, ante geo ſi ſtet, geo vertitur in ſi:
Vrgeo vt vrſi, mulgeo mulſi, dat quoque mulxi.
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.
l. compositione
Dat fleo fles, fleui: leo les, leui: indeq; natum: **Leo.**
Deleo deleui, pleo ples, pleui, neo neui.
A maneo manſi formatur, torqueo torſi.
Hæreo vult heſi. Veo fit ui, vt ferueo ferui. **Veo.**
f compositione
Niueo & inde ſatum, poſcit conniueo niui,
Et nixi. Iunge his cieo ciui, vieoq; vieui.

TERTIA CONIVGATIO.

l. coniugatione
Tertia præteritum formabit vt hîc manifeſtum:
Bo fit bi, vt Lambo Lambi, ſcribo excipe ſcripſi: **Bo.**
Et nubo nupſi, antiquum cumbo cubui dat.
Co fit ci, vt vinco vici, vult parco peperci, **Co.**
Et parſi. Dico dixi, duco quoque duxi.
Do fit di, vt mando mandi. Sed ſcindo ſcidi dat. **Do.**
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudiq;.
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepedi.
Iunge cado cecidi, pro verbero cædo cecîdi.
Cedo pro diſcedere, ſiue locum dare, ceſsi. **Cedo.**
Vado, rado, lædo, ludo, diuido, trudo,
Claudo, plaudo, rodo, ex do ſemper faciunt ſi.
Go fit xi, vt iungo iunxi. Sed r ante go, vult ſi: **Go.**
Vt ſpargo ſparſi, lego legi, & ago facit egi.
Dat tango tetigi, pungo punxi, pupugiq;.
Dat frango fregi: cùm ſignat pango paciſci,
Vult pepigi: pro iungo pegi: pro cano panxi.
Ho fit xi, traho ceu traxi docet, & veho vexi. **Ho.**
Lo fit ui, colo ceu colui. Pſallo excipe cum p, **Lo.**
Et ſallo ſine p, nam ſalli format vtrunque.
Dat vello velli, vulſi quoque, fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi, pello pepuliq;.

Mo. Mo fit ui, vomo ceu vomui: ſed emo facit emi.
Como petit compſi, promo prompſi: Adijce demo
Quod format dempſi, ſumo ſumpſi, premo preſsi.

No. No fit ui, ſino ceu ſiui: temno excipe tempſi.
Dat ſterno ſtraui, ſperno ſpreui, lino leui,
Interdum lini & liui, cerno quoque creui.
Gigno, pono, cano genui, poſui, cecini dant.
Po. Po fit pſi, vt ſcalpo ſcalpſi: rumpo excipe rupi.
Et ſtrepo quod format ſtrepui, crepo quod crepui dat.
Quo. Quo fit qui, vt liquo liqui: coquo demito coxi.
Ro. Ro fit ui, ſero ſeu pro planto & ſemino, ſeui,
Quod ſerui melius dat, mutans ſignificatum.
Vult verro verri & verſi, vro vſsi, gero geſsi.
Quæro quæſiui, tero triui, curro cucurri.
So. So velut accerſo, arceſſo, inceſſo, atque laceſſo.
Formabit ſiui: Sed tolle capeſſo capeſsi,
Quodq́; capeſsiui facit, atque Faceſſo faceſsi.
Sic viſo viſi, ſed pinſo pinſui habebit.
Sco. Sco fit ui, vt Paſco paui: vult poſco popoſci.
Vult didici diſco, quexi formare quiniſco.
To. To fit ti, vt verto verti: Sed ſiſto notetur
Pro facio ſtare actiuum, nam iure ſtiti dat.
Sterto ſtertui habet, meto meſſui: ab ecto fit exi.
Vt flecto flexi, pecto dat pexui, haberq́;
Pexi: etiam necto dat nexui, habet quoque nexi.
Dat mitto miſi, petij peto, ſiue petiui.
Vo. Vo fit ui, vt voluo volui: viuo excipe vixi,
Nexo vt nexui habet, ſic texo texui habebit.
Cio. Fit cio ci, vt Facio feci, iacio quoque ieci.
Antiquum lacio lexi, ſpecio quoque ſpexi.
Dio. Fit dio di, vt fodio fodi. Gio, ceu fugio, gi.
Gio. Fit pio pi, vt capio cepi: cupio excipe piui,
Pio. Et rapio rapui, ſapio ſapui, atque ſapiui.
Rio. Fit rio ri, vt Pario peperi. Tio, ſsi, geminans S.

Vt quatio quaſsi, quod vix reperitur in vſu.
Denique ŭo fit ŭi, vt ſtatuo ſtatui: pluo pluui
Format, ſiue plui: Struo ſed ſtruxi, fluo fluxi.

QVARTA CONIVGATIO.

QVarta dat is, iui, monſtrat ſcio, ſcis, tibi ſciui:
Excipias venio dans veni, cambio campſi.
Raucio rauſi, farcio farſi, ſartio ſarſi.
Sepio, ſepſi, ſentio ſenſi, fulcio fulci.
Haurio item hauſi, ſancio ſanxi, vincio vinxi.
Pro ſalto ſalio ſalui, & amicio micui dat.
Parciùs vtemur, cambiui, hauriui, amiciui,
Sepiui, ſanciui, ſarſiui, atque ſaliui.

Verborum quartæ commune præteritum.

Pes procelenſmaticus.

DE COMPOSITORVM.

Verborum præteritis.

s. verbum

PRæteritum dat idem ſimplex & compoſitiuum:
Vt docui edocui monſtrat. Sed ſyllaba ſemper
Quam ſimplex geminat, compoſto non geminatur.
Præterquam tribus his, Præcurro, excurro, repungo:
Atque à do, diſco, ſto, poſco, ritè creatis.
A Plico compoſitum cum ſub, vel nomine, vt iſta:
Supplico, multiplico, gaudent formare plicaui.
Applico, complico, replico, & explico, ŭi vel in aui.
Quamuis vult oleo ſimplex olui, tamen inde
Quoduis compoſitum melius formabit oleui.
Simplicis at formam Redolet ſequitur, ſuboletq́;.
Compoſita à Pungo, formabunt omnia punxi:
Vult vnum pupugi, interdumq́; repungo repunxi.
Natum à do, quando eſt inflexio tertia, vt addo,
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo vel obdo:
Condo, indo, trado, prodo, vendo, didi: at vnum
Abſcondo abſcondi. Natum à ſto, ſtas, ſtiti habebit.
Verba hęc ſimplicia præſentis pręteritiq́;,
Si componantur, vocalem primam in E, mutant:
Damno, lacto, ſacro, fallo, arceo, tracto, fatiſcor,

Plico.

Oleo.

Pungo.

Do.

Sto.

Partio. Partio, carpo, patro, ſcando, ſpargo, parioq́;,
Cuius nata peri, duo comperit & repetit dant.
Cætera ſed perüi, velut hæc, aperire, operire.
A Paſco paui, tantùm compoſita notentur
Paſco. Hæc duo, compeſco, diſpeſco, peſcui habere.
Cætera vt epaſco, ſeruabunt ſimplicis vſum.

Mutantia primam vocalem vbique in I.

Hæc Habeo, lateo, ſalio, ſtatuo, cado, lædo,
Pango dans pegi, cano, quæro, cædo, cecîdi.
Tango, egeo, teneo, taceo, ſapio, rapioq́;,
Si componantur, vocalem primam in I mutant:
Cano. Vt rapio rapui, eripio eripui. A cano natum,
Pręteritum per üi, ceu concino concinui dat.
Placeo. A Placeo ſic diſpliceo, ſed ſimplicis vſum
Hæc duo, complaceo, cum perplaceo benè ſeruant.
Pango. Compoſita à Pango, retinent a quatuor iſta:
Depango, oppango, circumpango, atque repango.
Maneo. A maneo manſi, minüi dant quatuor iſta,
Præmineo, emineo, cum promineo, immineoq́;.
Simplicis at verbi ſeruabunt cætera formam.
Compoſita à ſcalpo, calco, ſalto, a per u mutant:
Scalpo. Id tibi demonſtrant, exculpo, inculco, reſulto.
Claudo. Compoſita à claudo, quatio, lauo, reijciunt a:
Id docet à claudo, occludo, excludo: à quatioq́;
Percutio, excutio: à lauo, prôluo, diluo, nata.

Mutantia primam vocalem vbique in I, præterquam in præterito.

Hæc ſi componas, ago, emo, ſedeo, rego, frango,
Coëmo. *Excipitur.* Et capio, iacio, latio, ſpecio, premo, ſemper
Vocalem primam pręſentis in I ſibi mutant,
Sic facio. Præteriti nunquam, ceu Frango, refringo, refregi:
Lego. A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur:
Namq; ſuum ſimplex perago ſequitur, ſatagoq́;.
Ago. Vtq; ab ago, dego dat degi, cogo coëgi,

A rego, ſic pergo perrexi, vult quoque ſurgo Rego.
Surrexi, media pręſentis ſyllaba adempta.
Nil variat facio, niſi præpoſito præeunte, Facio.
Id docet olfacio cum calfacio, inficioq́;.
A lego nata, re, ſe, per, prę, ſub, trans, pręeunte, Lego.
Præſentis ſeruant vocalem: in i cætera mutant.
De quibus hęc, intelligo, diligo, negligo, tantùm
Præteritum lexi faciunt, reliqua omnia legi.

De ſimplicium verborum Supinis.

NVnc ex præterito diſcas formare Supinum.
Bi ſibi tum format, ſic namque bibi bibitum fit, Bi,
Ci fit ctum, vt vici victum, teſtatur & ici Ci.
Dans ictum, feci factum, ieci quoque iactum.
Di fit ſum, vt vidi viſum: quædam geminant S, Di.
Vt pandi paſſum, ſedi ſeſſum, adde ſcidi quod
Dat ſciſſum, atque fidi fiſſum, fodi quoque foſſum.
Hîc etiam aduertas, quod ſyllaba prima ſupinis,
Quam vult præteritum geminari, non geminatur:
Idq́; totondi dans tonſum docet, atque cecîdi
Quod cæſum, & cecidi quod dat caſum, atque tetendi
Quod tenſum & tentum, tutudi tunſum, atque pepedi,
Quod format peditum: adde dedi, quod iure datum vult.
Gi fit ctum, vt legi lectum, pegi pepigiq́; Gi.
Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoque tactum.
Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.
Li fit ſum, vt Salli, ſtans pro ſale condio, falſum.
Dat pepuli pulſum, ceculi culſum, atque fefelli Li.
Falſum: dat velli vulſum, tuli habet quoque latum.
Mi, ni, pi, qui, tum fiunt, velut hîc manifeſtum: Pi, Qui.
Emi emptum, veni ventum, cecini à cano, cantum. Mi, Ni.
A capio cepi dans captum, à cœpio cœptum,
A rumpo rupi ruptum, liqui quoque lictum.
Ri fit ſum, vt verri verſum: peperi excipe partum. Ri.
Si fit ſum, vt viſi viſum: tamen ſſ, geminato, Si.

Miſi formabit miſſum, fulſi excipe fultum.
Hauſi hauſtum, ſarſi ſartum, farſi quoque fartum.
Vſsi vſtum, geſsi geſtum, torſi duo, tortum
Et torſum, indulſi indultum, indulſumq́; requirit.
Pſi. Pſi fit ptum, vt ſcripſi ſcriptum: campſi excipe campſum.
Ti. Ti fit tum, à ſto namque ſteti, à ſiſtoq́; ſtiti fit
Præterito, commune ſtatum: verti excipe verſum.
Vi. Vi fit tum, vt flaui flatum: paui excipe paſtum.
Dat laui lotum, interdum lautum, atque lauatum.
Potaui potum, interdum facit & potatum.
Sed faui fautum, caui cautum, à ſero ſeui,
Formes ritè ſatum. Liui liniq́; litum dat.
Solui à ſoluo ſolutum, volui à voluo volutum.
Vult ſingultiui ſingultum, venio, venis,
Veniui, venum: ſepeliui ritè ſepultum.
Vi. Quod dat ui, dat itũ, vt domui domitum: excipe quoduis
Verbum in uo, quia ſemper ui, formabit in utum:
Exui vt exutum, à ruo deme rui ruitum dans.
Vult ſecui ſectum, necui nectum, fricuiq́;
Proceleuſmaticus. Frictum, miſcui item miſtum, ac amicui dat amictum.
Torrui habet toſtum, docui doctum, tenuiq́;
Tentum, conſului conſultum, alui altum alitumq́;.
Sic ſalui ſaltum, colui, occului quoque cultum.
Pinſui habet piſtum, rapui raptum, ſeruiq́;
A ſero, vult ſertum, ſic texui habet quoque textum,
Hęc ſed ui mutant in ſum, nam cenſeo cenſum.
Cellui habet celſum, meto meſſui habet quoque meſſum.
Nexui item nexum, ſic pexui habet quoque pexum.
Dat patui paſſum, carui caſſum, caritumq́;.
Xi. Xi fit ctum, vt vinxi vinctum: quinque abijciunt n,
Nam finxi fictum, minxi mictum, inque ſupino,
Dat pinxi pictum, ſtrinxi, rinxi quoque rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, & fluo fluxum.

De compoſitorum verborum Supinis.

COmpoſitum vt ſimplex formatur quodq́; ſupinum,
Quamuis non eadem ſtet ſemper ſyllaba vtriq́;.
Compoſita à tunſum, dempta n, tuſum : à ruitum fit, *Tundo.*
I media dempta, rutum : & à ſaltum quoque ſultum. *Ruo.* *Salio.*
A Sero, quando ſatum format, compoſta ſitum dant. *Sero.*
Hæc, captum, factum, iactum, raptum, a per e mutant,
Et cantum, partum, ſparſum, carptum, quoque fartum.
Verbum Edo compoſitum, non eſtum, ſed facit eſum: *Edo.*
Vnum duntaxat Comedo, formabit vtrunque.
A noſco tantùm duo, cognitum, & agnitum habentur.
Cætera dant notum, nullo eſt iam noſcitum in vſu.

Pręterita verborum in Or.

VErba in or, admittunt ex poſteriore ſupino
Præteritum, verſo u per us, & ſum conſociato
Vel fui : vt à lectu, lectus ſum vel fui. At horum
Nunc eſt deponens, nunc eſt commune notandum.
Nam labor lapſus, patior dat paſſus, & eius *Patior.*
Nata, vt compatior compaſſus, perpetiorq́;
Formans perpeſſus. Fateor quod faſſus, & inde *Fateor.*
Nata, vt confiteor confeſſus, diffiteorq́;
Formans diffeſſus. Gradior dat greſſus, & inde *Gradior.*
Nata, vt digredior digreſſus. Iunge fatiſcor,
Feſſus ſum, menſus ſum metior, vtor & vſus.
Pro texo orditus, pro incepto dat ordior orſus.
Nitor niſus vel nixus ſum, vlciſcor & vltus.
Iraſcor ſimul iratus, reor atque ratus ſum.
Obliuiſcor vult oblitus ſum, fruor optat
Fructus vel fruitus, miſereri iunge miſertus.
Vult tuor & tueor, non tutus, ſed tuitus ſum: *Tuor.*
Quamuis & tutum & tuitum ſit vtrique ſupinum.
A loquor adde loquutus, & à ſequor adde ſequutus. *Loquor.*
Experior facit expertus. Formare paſciſcor
Gaudet pactus ſum, nanciſcor nactus. Apiſcor, *Apiſcor.*
Quod vetus eſt verbum, aptus ſum: vnde adipiſcor adeptus

Iunge queror queſtus, proficiſcor iunge profectus?
Expergiſcor ſum experrectus. Et hæc quoq; commi-
niſcor commentus, naſcor natus, moriorq́;
Mortuus, atque orior; quod præteritum facit ortus.

DE VERBIS GEMINVM
pręteritum mutuantibus.

PRæteritum actiuæ & paſsiuæ vocis habent hęc:
Cœno cœnaui & cœnatus ſum tibi format.
Iuro iuraui & iuratus, potoq; potaui
Et potus, titubo titubaui vel titubatus.
Sic careo carui & caſſus ſum, prandeo prandi
Et pranſus, pateo patui & paſſus, placeoq́;
Dat placui & placitus, ſueſco ſueui atque ſuetus.
Veneo pro vendor, veniui, venditus & ſum.
Nubo nupſi nuptaq́; ſum, mereor meritus ſum,
Vel merui: adde Libet libuit libitum. Et licet adde,
Quod licuit, licitum. Tædet quod tæduit, & dat
Pertæſum: adde pudet, faciens puduit, puditumq́;,
Atque piget, tibi quod format piguit, pigitumq́;.

Verſus hypermetur.

De Neutropaſsiuorum præteritis.

NEutropaſsiuum ſic præteritum tibi format:
Gaudeo gauiſus ſum, fido fiſus, & audeo
Auſus ſum, fio factus, ſoleo ſolitus ſum.
Mœreo ſum mœſtus: ſed Phocæ nomen habetur.

Verſus hypermeter.

DE VERBIS PRAETERITVM
mutuantibus.

QVædam præteritum verba accipiunt aliunde:
Incœptiuum in ſco, ſtans pro primario, adoptat
Præteritum eiuſdem verbi: vult ergo tepeſco
A tepeo tepui, ferueſco à ferueo, ferui.
A video cerno vult vidi: à concutio vult
Præteritum quatio concuſsi, à percutioq;
Percuſsi, ferio: à mingo vult meio minxi.
A Sedeo ſido vult ſedi: à ſuffero tollo

Nigreſco
Flaueſco
Brubeſco
Luceſco }

Suſtuli : & à ſuo ſum fui : & à tulo ritè fero tuli. *Hypermeter.*
A ſto ſiſto ſteti, tantùm pro ſtare, furoq;
Inſaniui, à verbo eiuſdem ſignificati.
Sic poſcunt veſcor, medior, liquor, reminiſcor,
Præteritum à paſcor, medicor, liqueſio, recordor.

De Verbis preterito carentibus.

PRæteritum fugiunt, vergo, ambigo, gliſco, fatiſco,
Polleo, nideo. Ad hæc incœptiua, vt pueraſco:
Et paſsiua, quibus caruere actiua ſupinis:
Vt metuor, timeor. Meditatiua † omnia, præter
Parturio, eſurio, quæ præteritum duo ſeruant.

Sylueſco.
Fruticeſco
Sterileſco
Dieſco.

† Deſideratiua, vt Micturio. ſcripturio. Iturio. Cacaturio.

Verba Supinum rarò admittentia.

HÆc rarò aut nunquam retinebunt verba ſupinum.
Lambo, mico micui, rudo, ſcabo, parco peperci,
Diſpeſco, poſco, diſco, compeſco, quiniſco,
Dego, ango, ſugo, lingo, ningo, ſatagoq;.
Pſallo, volo, nolo, malo, tremo, ſtrideo, ſtrido.
Flaueo, liueo, auet, paueo, conniueo, feruet.
A nuo compoſitum, vt renuo : à cado, vt incido; præter
Occido, quod facit occaſum, recidoq; recaſum.
Reſpuo, linquo, luo, metuo, cluo, frigeo, caluo.
Et ſterto, timeo : ſic luceo, & arceo, cuius
Compoſita ercitum habent. Sic à gruo, vt ingruo natum.
Et quæcunque in ui, formantur neutra ſecundæ:
Exceptis, oleo, doleo, placeo, taceoq;.
Pareo, item & careo, noceo, pateo, lateoq;.
Et valeo, caleo : gaudent hęc namque ſupino.

Linquo ſimplex. Adde Satago, Sido. Sapio.

DE VERBIS DEfectiuis.

SEd nunc vt totum percurras ordine verbum,
Iſtis pauca dabis mutilata & anomala verba:
Quæ quia clauda quidem remanent, nec verſibus apta,
Qui rectis pedibus plenisq; incedere gaudent,

Hiſce ſequens dabitur, quem cernis ſermo ſolutus:

Præſens Indicatiuus, Aio, ais, ait. Plu. Aiunt.
Præteritum imperfectum, Aiebam, aiebas, aiebat. Plur. Aiebamus, aiebatis, aiebant. Imperatiuus, Ai.
Præſens optatiuus, potentialis, & ſubiunctiuus, Aias, aiat.
Auſim. *Salue.* Pluraliter, Aiamus, aiant. Præſens participium, Aiens.
Præſens optatiuus & ſubiunctiuus, Auſim, auſis, auſit.
Pluraliter, Auſint. *Indicat. Saluebis. Imper. Salue, ſalueto. Plur. Saluete. ſaluetote. Infinit. Saluere.*

Aue. Imperatiuus, Aue, aueto. Plu. Auete, auetote.
Cedo. Imperatiuus, Cedo. Pluraliter, Cedite. *Id eſt, Dic, vel porrige.*
Faxo. Futurum, Faxo, faxis, faxit. pro faciam vel fecero. Plu. faxint.

Forem. Imperfectum opt. potent. & ſubiunct. Forem, fores, foret. pro eſſem, eſſes, eſſet. Pluraliter, Forent.
Infinitiuus, Fore, id eſt, futurum eſſe.
Quæſo. Præſens Indicatiuus, Quæſo. Pluraliter, Quæſumus.

Inſit. Inſit ſola vox eſt, Dicit ſeu dixit ſignificans. Plur. Inſiunt. id eſt, dicunt.

Inquio. Præſens indicat. Inquio vel inquam, inquis, inquit. Plu. Inquiunt.
Præterperfectum, Inquiſti, inquit. Futurum, Inquies, inquiet.
Imperatiuus, Inque apud Terentium. Inquito apud Plautum.
Præſens optatiuus, potentialis, & ſubiunctiuus, Inquiat.
Participium, Inquiens. Futurum, Inquies, inquiet.
Indicat. Valebis. Imper. Vale, valeto. Plu. Valete, valetote. Infinit. Valere.

Odi. &c. Hæc quatuor ſequentia, Odi, cœpi, memini, noui, omnes voces præteriti perfecti & pluſquam perfecti omnium modorum integras habent: vt & futuri quoque, quoties a præterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiunt, niſi quod Memini in Imperatiuo ſing. memento. Plur. Mementote habet. Odi, noui & cœpi, carent imperatiuo.

Notabunt præterea pueri, Dor, furo, for, der, fer, à for, ſimplicia non reperiri.

Præterea	Dic,	pro	Dice,	voces eſſe per apocopen conciſas & decurtatas.
	Duc,		Duce,	
	Fer,		Fere,	
	Fac,		Face,	

Denique notabunt, Eo & queo, habere imperfectum Ibam, quibam: in futuro, Ibo. quibo.

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

ET de perſonalibus quidem hactenus dictum eſto, deinceps verò de Imperſonalibus dicendum, quæ nominatiuum certæ perſonæ non recipiunt, ſed mutatur nominatiuus perſonæ in obliquos: vt quod Anglicè perſonaliter dicimus, *I muſt reade Vergil.* Latinè imperſonaliter effertur, Oportet me legere Vergilium.

Imperſonalia cur ſic dicta.

Imperſonalia igitur appellantur, non quòd perſona careant, (habent enim vt videmus, vocem tertiæ perſonæ tam actiuam quàm paſsiuam quàm plurima) ſed quia nullius perſonæ aut numeri certam ſignificationem, niſi ex adiuncto nominis vel pronominis caſu obliquo ſortiantur. Nam Oportet me, primæ perſonæ eſſe videtur, numeriq; ſingularis: Oportet nos, primæ perſonæ pluralis: Oportet te, ſecundæ perſonæ ſingularis: Oportet vos, ſecundæ pluralis: atque itidem de reliquis.

Sunt igitur Imperſonalia duplicia, { Actiuæ vocis, &
Paſsiuæ vocis.

Imperſonalia actiuæ vocis.

Imperſonalia Actiuæ vocis ſunt hæc, & his ſimilia: Eſt

Intereſt,
Refert,
Placet,
Libet,
Pœnitet,

Tædet,
Accidit,
Cõtingit,
Euenit,
Expedit,

Liquet,
Licet,
Solet,
Vacat,
Præſtat,

Reſtat,
Decet,
Oportet,
Poteſt,
Iuuat,

Conſtat,
Cõducit,
Miſeret,
Piget,
Pudet.

Denique nullum ferè verbum eſt tam perſonale, vt non idem imperſonalis formã poſsit induere: nec è diuerſo. Horum tamen quædam perſonaliter vſurpantur: vt *Virtus placet probis. Pecunia omnia poteſt. Ars iuuat egentes.*

Quædam vero ſemper manent imperſonalia: vt Pudet, pœnitet, oportet. Tametſi legere eſt apud Terentium.

Quæ adſolent, quæq; oportent ſigna ad ſalutem eſſe, huic omnia eſſe video.

Coniugantur in tertia perſona.

Coniugantur autem in tertia perſona ſingulari per omnes modos. Liquet non extat præteritum.

Tædet, pertæſum eſt format.

Miſeret & miſereſcit, miſertum eſt.

Inueniuntur etiam in vſu,	Placitum eſt,	præterit. à	Placet.
	Libitum eſt,		Libet.
	Puditum eſt,		Pudet.
	Licitum eſt,		Licet.
	Pigitum eſt,		Piget.

Imperſonalia paſſiuæ vocis.

Imperſonalia paſsiuæ vocis fiunt ab omnibus verbis actiuis & neutris: vt Curritur, Turbatur.

Carent Supinis & Gerundijs.

Imperſonalia Supinis & vocibus Gerundij carent.

DE GERVNDIIS.

GErundi porrò voces participialia vocari poſſunt, quòd ſimilia participijs ſunt: ſicut prouerbialia dicimus, quæ ſunt ſimilia prouerbijs.

Proinde quia parùm videbamus conuenire inter grammaticos, vtrum ad verba an ad participia propius pertinerent, hîc in confinio vtriuſque partis relinquimus, vt vtri velint, ſeſe regno addicant.

Porrò à Nomine caſum, à Verbo agendi vel patiendi, vel neutrius ſignificationem accipiunt.

Et quia temporum nec diſcrimen diſcretis vocibus recipiunt, neque numeros aut perſonas admittunt, ideò nec iuſta verba eſſe poſſunt, nec participia.

Terminationes Gerundi.

Gerundi terminationes ſunt tres,	Di, genitiui caſus.
	Do, datiui & ablatiui,
	Dum, nominatiui & accuſat.

Gerundia autem actiuè maiore ex parte ſignificare, nulli dubium eſt, licet interdum etiam paſsiuè ſignificent. Cuius rei exempla erunt iſta: *Athenas quoque miſſus erudiendi cauſa.* id eſt, vt erudiretur. *Vritq; videndo fœmina.* id eſt, dum videtur. *Satis ad cognoſcendum illuſtria. Ars ad diſcendum facilis.* id eſt, vt cognoſcatur, vt diſcatur.

DE SVPINIS.

Supina.

SVpina quoque meritò participialia verba dicuntur, omniaq; cum gerundij vocibus communia habent. Exeunt autem Prius in um, Poſterius in u: vt Viſum, viſu. Significant autem Prius quidem ferè actiuè, (ſicut in Rudimentis dictum eſt) Poſterius verò paſsiuè.

DE PARTICIPIO.

Participium

PArticipium, eſt pars orationis inflexa caſu, quæ à Nomine genera, caſus, & declinationem: à Verbo Tempora & ſignificationes ab vtroq;: Numerum & figuram accipit.

ACCIDENTIA PARTICIPIO.

Accidentia participiorum.

Accidunt Participio ſeptem,
- Caſus,
- Genus,
- Declinatio,
- Tempus,
- Significatio,
- Numerus,
- Figura.

De genere autem & caſu, & declinatione, idem hîc ſtatuendum, quod ſuprà in Nomine eſt traditum.

TEMPVS.

Tempora participiorum.

Tempora Participiorum ſunt quatuor.

Præſens.

Præſens in ans vel ens: vt Amans, Legens.

Cæterum Iens, participium ab eo, ſimplex rariùs legitur in nominatiuo, ſed euntis, eunti, euntem, eunte, in obliquis.

Compoſita in iens.

Compoſita verò nominatiuum quidem in iens finitum habent, genitiuum autem in euntis: vt Abiens, abeuntis. Rediens, redeuntis præter vnum Ambiens, ambientis. &c.

Hanc formam ſequuntur & horum gerundia: vt Abeundi, abeundo, abeundum. Præter Ambiendi, ambiendo, ambiendum.

Præteritum.

Præteritum verò in
- Tus, vt Doctus.
- Sus, vt Viſus.
- Xus, vt Nexus.

Futurum.

Futurum autem duplex. Alterum quidem in Rus, actiuæ vt plurimùm ſignificationis: Aut neutralis: vt Lecturus curſurus. Alterum verò in dus, paſsiuæ ſignificacionis ſemper: vt Legendus.

SIGNIFICATIO.

Significatio.

Actiuè ſignificant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: vt Docens, docturus. Verberans, verberaturus.

A neutris cadentia, neutraliter ſignificant: vt Currens, curſurus. Dolens, doliturus.

Participia in dus.

A quibuſdam neutris reperiuntur etiam participia in dus: vt Dubitandus, vigilandus, carendus, dolendus.

Paſsiuè ſignificant, quæ à paſsiuis deſcendunt: vt Lectus, legendus. Auditus, audiendus.

Participia paſſ. a neutris.

Fiũt & participia paſsiua ab huiuſmodi neutris, quorũ tertiæ perſonæ paſsiuè vſurpantur: vt *Aratur terra*. Hinc arata & aranda terra.

Participia paſſ. à deponentibus.

Participia formata à deponentibus, imitantur ſignificationẽ ſuorum, verborum: vt Loquens, loquutus, loquuturus: à loquor.

Deponentibus quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in dus: vt

Sequendus, } { Vtendus, } { Obliuiſcendus.
Loquendus, } { Patiendus, } { & alia id genus.

Habent & Deponentia præteriti temporis participia, quæ nunc actiuè, nunc paſsiuè ſignificant: vt

Vergilius. *Nunc oblita mihi tot carmina.*

Terentius. *Meditata ſunt mihi omnia mea incommoda.*

Vergilius. *-mentitaq́ tela Agnoſcant.*

Communium deniq; verborum participia, ipſorū ſignificationem induunt: vt Criminans, criminatus, criminaturus, criminandus.

Imperſonalia carent particip.

Ab Imperſonalibus nulla extant participia, præter Pœnitens, decens, libens, pertæſus, pœnitendus, pudendus.

Participia anomala deducta à verbis præter analog.

Hæc participia præter analogiam à verbis ſuis deducuntur, Pariturus, naſciturus, ſonaturus, arguiturus, luiturus, eruiturus, noſciturus, moriturus, oriturus, oſurus, futurus.

Participia deriuata à nominibus.

Similia participijs ſunt iſta: Tunicatus, togatus, perſonatus, laruatus. Et innumera huius ſortis vocabula, quæ à nominibus, non à verbis deducuntur.

NVMERVS.

Numeri in participijs.

Eſt & numerus in Participijs, vt in Nomine: Singularis, vt Legens, Pluralis, vt Legentes.

DE FIGVRA.

Figura participiorum.

Figura eſt duplex { Simplex, } vt { Spirans.
{ Compoſita, } { Reſpirans.

Participia ſunt nomina participialia.

Participia aliquando degenerant in nomina participialia, vel cùm alium caſum quam ſuum verbum regunt: vt

Abundans lactis. } { Patiens inediæ.
Alieni appetens. } { Fugitans litium.

Vel cùm cōponuntur cum dictionibus, cum quibus ipſorū verba componi non poſſunt: vt Infans, indoctus, innocens, ineptus.

{ Amans, } { Doctus,
Vel cùm comparantur: vt { Amantior, } { Doctior,
{ Amantiſsimus. } { Doctiſsimus.

Vel cùm tempus ſignificare deſinunt: vt

Expectem qui me nunquam viſurus abiſti? Hoc eſt, *qui eo animo diſceßiſti vt me amplius non videres.*

Nullam mentionem fecit cometarum, nil pretermiſſurus, ſi quid explorati haberet. id eſt, *ita affectus, vt non pretermitteret.*

Amandus eſt doctißimus quiſque. i. dignus eſt, vel debet amari.

Vita laudata. i. laudabilis. Eijcienda eſt hæc mollities animi. i. debet eijci.

Participia præsentis temporis, non rarò fiunt substantiua nomina. Modo in masculino genere, vt Oriens, occidens, profluens, confluens. Modò in fœminino: vt Consonans, continens. Modo in neutro: vt Contingens, accidens, antecedens, consequens. Modò in communi generi pro verbalibus in tor vel trix: vt Appetens, diligens, ſitiens, indulgens. Animans, modo fœmininum, modo neutrum reperitur.

Participia præſ. temporis fiunt nomina.

DE ADVERBIO

ADuerbium, eſt pars orationis non flexa, quæ adiecta verbo, ſenſum eius perficit atque explanat. Explanat etiam interdum & nomen: vt *Homo egregie impudens. Ne parum ſis leno. Nimium philoſophus.* Aliquoties & Aduerbium: vt *Parum honeſte ſe gerit.*

Aduerbium.

ACCIDENTIA ADVERBIO.

Aduerbio accidunt, {Significatio, {Species,
Comparatio, } Figura.

Significationis varietas ex verborum circunſtantijs colligenda eſt.

In loco ſignificant: Hic, illîc, iſtîc, intus, foris, vſquam, nuſquam, vbi, vbique, vbicunque, vbilibet, vtrobique, vbiuis, alibi, ibi, alicubi, necubi, ſicubi, inibi, ibidem, inferius, ſuperius.

Aduerbia loci.

Ad locum reſpiciunt, Hùc, illùc, iſtùc, intrò, aliò, quò, aliquò, nequò, quoquò, ſiquò, eò, eódem, quolibet, quóuis, quócunque, foras, horſum, aliorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, deorſum, vtroque, neutrò, quoquouerſum.

Ad locum ſignificantia.

A loco denotant, Hinc, illinc, iſtinc, intus, foras, inde, vnde, aliunde, alicunde, ſicunde, necunde, indidem, vndelibet, vndeuis, vndecunque, ſupernè, infernè, cœlitus, funditus.

A loco ſignificantia.

Denique per locum innuunt, Hâc, illâc, iſtâc, quâcunque, eâ, eâdem, aliâ, aliquâ, ſiquâ, nequâ, quaquâ.

Per locum ſignificantia.

Aduerbia temporis ſunt, Dum, quum, quando, aliquando, quamdiu, dudum, quamdudum, iamdudum, quampridem, iampridem vſque, quouſque, toties, quoties, aliquoties, heri, hodie, cras, pridie, poſtridie, perendie, manè, veſperi, nudiuſtertius, nudiuſquartus, nudiuſquintus, nudiuſſextus, &c. Diû, noctû, interdiû, nunc, iam, nuper, aliâs, olim, item, pridem, tantiſper, pauliſper, parumper, ſæpè, rarò, ſubinde, identidem, plærunque, quotidie, quo-

Temporis Aduerbia.

quotannis, nunquam, vnquam, adhuc, etiam pro adhuc, hactenus, in dies, in horas, vt primum, quum primum, ſimulac, ſimulatque, identidem, plærumq;. *Vſque.* Vſque temporis & loci aduerbium eſt: vt *Vſque ſub obſcurum noctis. Ab Aethiopia eſt vſq; hæc.* Eſt, & vbi pro ſemper aut continue ponitur: vt *Vſque metu micuere ſinus.*

Numeri. Aduerbia Numeri: vt Semel, bis, ter, quater, quinquies, ſepties, vigeſies, trigeſies, quadragies, quinquagies, ſeptuagies, octogies, centies, millies, infinities.

Ordinis. Ordinis ſunt: Inde, deinde, hinc, dehinc, deinceps, nouiſsimò, in primis, poſtremò, primùm, iam primùm, denique, demùm, tandem, ad ſummum.

Interrogandi Aduerbia Interrogandi ſunt, Cur, quamobrem, quare, quomodo, ecquid, quin pro cur non, num, quid ita, quo, vnde, quantum?

Vocandi. Vocandi ſunt, o: heus, eho. & ſi qua ſunt ſimilia.

Negandi. Negandi: vt Haud, no, minime, nequaquã, ne pro non. & ſimilia.

Affirmandi. Affirmandi: vt Etiam, ſic, quidni, ſane, prorſus, nempe, nimirum, certè, profectò, adeò, planè, ſcilicet.

Iurandi. Iurandi: vt Herclè, mehercules, medius fidius, dius fidius, Pol, ædepol, Caſtor, ecaſtor.

Hortandi. Hortandi: vt Age, ſodes, ſultis, amabò, agedum, chódum, eia, agite.

Prohibendi. Prohibendi: vt Ne, non.

Optandi. Optandi: vt Vtinam, ſi, ô, ſi, ô.

Excludendi. Excludendi: vt modò, dummodò, tantummodò, ſolummodò, tantùm, ſolùm, duntaxat, demùm.

Congregandi. Congregandi: vt Simul, vna, pariter, populatim, vniuerſim, coniunctim. &c.

Segregandi. Segregandi: vt Seorſim, Segregatim, egregiè, nominatim, viritim, oppidatim, vicatim, priuatim, ſpeciatim, bifariam, trifariam, omnifariam, plurifariam, oſtiatim.

Diuerſitatis. Diuerſitatis: vt Aliter, ſecus.

Eligendi. Eligendi: vt Potius, potiſsimum, immò, ſatius.

Intendendi. Intendendi: vt Valdè, nimis, nimium, immodicè, impendiò, impenſè, prorſus, penitus, funditus, radicitus, omnino.

Remittendi. Remittendi: vt Vix, ægrè, paulatim, ſenſim, pedetentim.

Concedentis. Concedentis: vt Licit, eſto, demùs, ſit ita, ſit ſanè.

Negatæ ſolitudinis. Negatæ ſolitudinis: vt Non ſolùm, non tantùm, non modò, nedum.

Qualitatis. Qualitatis: vt Doctè, pulchrè, fortiter, grauiter.

Quantitatis. Quantitatis: vt Parùm, minimè, maximè, ſummùm, adſummum, & ſimilia.

Comparandi.
Cōparandi : vt Tam, quàm, magis, minus, maximè, minimè, æquè.

Rei non perfectæ.
Rei non perfectæ : vt Fermè, ferè, propè, propemodum, tantùm, tantùm non, modò non.

Demonſtrandi.
Demonſtrandi : vt En, ecce, ſic. Vt cùm dicimus, *Sic ſcribito.*

Explanandi.
Explanandi : vt id eſt, hoc eſt, quaſi dicas, puta, vtputa, vtpote.

Dubitandi.
Dubitandi : vt Forſan, forſitan, fortaſsis, fortaſſe.

Euentus.
Euentus : vt Fortè, caſu, forte fortuna.

Similitudinis.
Similitudinis : vt Sic, ſicut, ſicuti, ita, item, itidem, tanquam, quaſi, ceu, vti, velut, veluti.

COMPARATIO.

Comparatio.
Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur, & regunt caſus comparatiui & ſuperlatiui : vt Doctè, doctius, illo, doctiſsimè, omnium.

Similiter & quædam alia : vt Benè, melius, optimè. Malè peius, peſsimè. Sæpe, ſæpius, ſæpiſsimè. Nuper, nuperrimè. & ſimilia.

SPECIES.

Species aduerbiorum.
Species eſt duplex. Principalis, quæ ex ſe originem habet : vt *Heri, cras.*

Deriuatiua, eſt eorum quæ nata ſunt aliunde : vt *Furtim, à furor. Strictim, à ſtringo. Humaniter, ab humanus.*

Nomina fiunt aduerbia.
Aliquando neutra adiectiua induunt formam Aduerbiorum, ad græcorum imitationem : vt Recens, pro recenter. Toruū, pro toruè.

FIGVRA.

Figura eſt duplex. Simplex, vt Prudenter : Compoſita, vt Imprudenter.

DE CONIVNCTIONE.

COniunctio, eſt pars orationis, quæ ſententiarum clauſulas aptè connectit.

ACCIDENTIA CONiunctioni.

Coniunctioni accidunt, Figura, Poteſtas, & Ordo.

FIGVRA.

Figura.
Figura eſt duplex. Simplex, vt nam : Compoſita, vt namq.

POTESTAS.

Poteſtas.
Poteſtas, id eſt ſignificatio, eſt varia : Aliæ enim è coniunctionibus Copulatiuæ ſunt : vt Et, ac, que, atque, quoque, etiam, item,

itidem,

itidem, tum & tum.

Tum. Tum, item cum geminatur: vt *Virtutem probat, tum vero diligit.*

Huc ſpectant & his contrariæ: vt Nec, neque, neu, neue.

Hæ quatuor ſuperiores, Et, que, nec, neque, cum geminantur, **Suſpenſiuæ.** Suſpenſiuæ etiam vocantur, quod aliud ſemper expectari faciant: vt *Et fugit, & pugnat. Nec ſapit illa, nec ſentit.*

Diſiunctiuæ. Aliæ diſiunctiuæ: vt Aut, vel, ve, ſeu, ſiue.

Aptè cum geminantur, Suſpenſiuæ etiam vocantur: vt *Vel ſcribit, vel dictat.*

Diſcretiuæ. Aliæ diſcretiuæ: vt Sed, ſedenim, at, aſt, atqui, quidem, autē, quoque, ſcilicet, cæterum, verò, enimuerò, quodſi, verùm, porrò, quin.

Rationales ſeu illatiuæ. Aliæ rationales, ſeu illatiuæ: vt Ergo, ideò, igitur, itaque, idcirco, quare, quamobrem, quocirca, proinde, propterea, ob eam rem, eo. Cicero. *Ergo ſtatim ad te Ariſtocritum miſi.*

Cauſales. Aliæ cauſales, id eſt, quæ rationem præcedentis orationis inferunt: vt Nam namque, enim, etenim, quod quia, quippe, vtpote, ſiquidem, quando, quandoquidem, propterea quod, quoniam, quatenus, & pro quia.

Vergilius. *Audieras & fama fuit*, pro nam, vel quia fuit. Quò pro quia: vt Cicero. *Non quò quicquam deſit, ſed quia valde cupio.*

Ouidius. *Crede mihi benè qui latuit, bene vixit: & intra*
Fortunam debet quiſque manere ſuam. pro *nam vel quia.*

Perfectiuæ. Aliæ perfectiuæ, ſeu abſolutiuæ: vt Vti, quo pro vt.

Ne & vt, pro ne non. Terentius. *Sed patris vim vt queat ferre.*

Ne pro vt non. Cicero. *Opera datur, iudicia ne fiant.*

Continuatiuæ Aliæ continuatiuæ: vt Si, ſin, ni, niſi.

Dubitatiuæ. Aliæ dubitatiuæ: vt Ne, an, anne, num, numquid, vtrum, necne.

Aduerſatiuæ Aliæ aduerſatiuæ: vt Etſi, quanquam, quamuis, licet, tametſi, & aliæ id genus.

Redditiuæ. Aliæ redditiuæ earundē: vt Tamen, attamen, ſedtamē, veruntamē.

Diminutiuæ. Aliæ diminutiuæ: vt Saltem, at, certè, vel: vt *Ne vel latum digitum diſceſſeris.*

Electiuæ. Aliæ Electiuæ: vt Quàm, ac, atque, vt, quando pro Quàm accipiuntur.

Expletiuæ. Expletiuæ: vt Quidem, equidem, nimirum, autem, ſcilicet, quoque, nam, profectò, verò, enimuerò, ſedenim, enim pro certè. Vergilius. *Nam quis te iuuenum confidentiſſime noſtras*

Iuſſit adire domos. Terentius. [illegible] *enim non ſinam.*

[illegible] coniunctiones, [illegible]

Cum.

Præpoſitiones eſſe inueniuntur: vt Cum, quoties caſui iungitur, præpoſitio eſt.

In genere coniunctiones adeò tenui diſcrimine ab aduerbijs diſcernuntur, vt quàm ſæpiſsimè confundantur: vt Quando, proinde, & ſimilia.

ORDO.

Ordo coniunctionum.

Ordo Coniunctionum eſt triplex: nempe

Præpoſitiuus

Præpoſitiuus, earum ſcilicet, quæ in ſententiarũ exordio ponuntur.

Subiunctiuus.

Subiunctiuus, earum ſcilicet, quæ ſecundum in clauſula, vel tertium, vel ad ſummum quartum locum occupant.

Communis.

Communis.

Præpoſitiuæ.

Ex coniunctionibus hæ in primis præponi ſolent: Nam, quare, ac, aſt, atq;, et, aut, vel, nec, neq;, ſi, quin, quatenus, ſin, ſeu, ſiue, ni, niſi.

Subiunctiuæ quæ.

Subiunctiuæ verò ſunt, Quidem quoque, autem, verò, enim.

Encliticæ.

Et tres Enclyticæ: vt Que, ne, ve, ſic dictæ, quod accentum in præcedentem ſyllabam inclinent: vt

Horatius. *Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis;*
Indoctusq́; pilæ, diſciue, trochiue quieſcit. Sunt & aliæ quoq; voces aliquot Enclyticæ: vt Dum, ſis, nam, &c.

Communes.

Communes deniq; dicuntur, quæ indifferenter & præponi & poſtponi poſſunt, quales ſunt reliquæ ferè omnes, præter prædictas: vt Equidem, ergò, igitur, ſaltem, tamen, quanquam. &c.

DE PRÆPOSITIONE.

Præpoſitio, eſt pars orationis indeclinabilis, quæ alijs orationis partibus, vel in Compoſitione, vel in Appoſitione præponitur:

Appoſitione: vt *Chriſtus ſedet ad dextram Patris.*

Compoſitione: vt *Adactum iuramentum adhibendum admonuit.*

Præpoſitiones poſtpoſitæ ſuis caſibus.

Quædam præpoſitiones poſtponi ſuis caſibus inueniuntur: vt

Cum, } vt { Quibuſcum, } { Verſus, } vt { Angliam verſus.
Tenus, } vt { Pube tenus. } { Vſque, } { Ad occidentẽ vſq;.

ACCIDENTIA PRAEPOSITIONI.

Præpoſitioni accidit caſuum regimen, ſiue conſtructio.

Cæterum in iiſdem caſibus mira eſt ſignificationis varietas, quæ non tam regulis, quàm aſsiduo legendi atq; ſcribendi vſu diſcenda eſt.

Exempli cauſa.

Secundum.

Secundum, aliud ſignificat cum dico: *Secundum aurem vulnus ac-*

cepit. id eſt, *iuxta aurem*. Aliud verò hîc: *Secundum Deum parentes amandi ſunt*. id eſt, *proximè poſt Deum*. Aliud in hac oratione. *Secundum quietem ſatis mihi fœlix viſus ſum*. id eſt, *in quiete, vel inter quietem*.

Præpoſitiones Accuſatiuum regentes.

Ex præpoſitionibus iſtæ accuſatiuo caſui adiunguntur.

Ad. *Ad calendas Græcas.*

Apud. Verg. *At benè apud memores veteris ſtat gratia facti.*

Ante. Horatius. *—diciq; beatus*
Ante obitum nemo, ſupremaq; funera debet.

Aduerſus. *Ne Hercules quidem aduerſus duos.*

Cis: *Cis Thameſim ſita eſt Aetona.*

Citra. Vltra. Horat. *Eſt modus in rebus, ſunt certi deniq; fines.*
Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum.

Intra. Ouidius. *Crede mihi, benè qui latuit, benè vixit: & intra*
Fortunam debet quiſque manere ſuam.

Extra. Plin. Maior. *Extra omnem ingenij aleam poſitus Cicero.*

Circum, locale eſt: vt *Circum montem.*

Circa. *Circa forum. Circa viginti annos.*

Circiter, tempus & numerum ſignificat: vt *Circiter horam decimam.*

Cæſar. *Circiter duo millia deſiderati ſunt.*

Contra: *Ne contra ſtimulum calces.*

Erga. *Princeps erga populum clemens.*

Inter. Horatius. *Multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra.*

Infra. Terentius. *Quem ego infra omnes infimum eſſe puto.*

Supra. Saluſtius. *Dux hoſtium cum exercitu ſupra caput eſt.*

Iuxta. Terentius. *Cum lucubrando iuxta ancillas lanam faceret.*

Ob. *Fœda mors ob oculos verſabatur.*

Per. Horatius. *Impiger extremos curris mercator ad Indos,*
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per igneis.

Prope. *Prope vrbem. Prope mortem.*

Præter. Terentius. *Ita fugias ne, præter caſam.*

Propter. *Aliquid mali propter vicinum malum.*

Poſt. Horatius. *O ciues ciues, quærenda pecunia primum eſt.*
Virtus poſt nummos.

Penes. Ouidius. *Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi.*

Trans. Horatius. *Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.*

Præpoſitiones Ablatiuum regentes.

A. Terentius. *A me nulla tibi orta eſt iniuria.*

Ab. Hæc vocalibus præponitur. Mimus. *Ab alio expectes, alteri quid feceris.*

Abs ſolis præponitur t. & q.

Abs. Ter. *Abs quouis homine beneficium accipere, cum opus eſt, gaudeas.*

Abſque. Ter. *Abſque eo eſſet. Abſque pecunia miſerè viuitur.*

Cum. Mimus. *Damnum appellandum eſt, cum mala fama lucrum.*

Clam. *Clam patre.* & Plautus. *Clam patrem.*

Coram. *Coram Senatu res acta eſt.*

De. *Sophiſtæ rixantur de lana caprina.*

E. *Qui falſum teſtimonium dixiſſe conuictus erat, è ſaxo Tarpeio deyciebatur.*

Ex. *Ex malis moribus bonæ leges natæ ſunt.*

Pro. Mimus. *Comes facundus in via, pro vehiculo eſt.*

Præ. Terentius. *Huic aliquid præ manu dederis.*

Sine. Idem. *Sine Cerere & Baccho friget Venus.*

Tenus. Vergilius. *–capuloque tenus ferrum impulit ira.*

Præpoſitiones vtrique caſui ſeruientes.

Hæ quatuor, vtrunque caſum exigunt, ſed diuerſa ferè ſignificatione

Vtriuſque caſus præpoſitiones.

In. Ter. *In tempore veni, quod omnium rerum eſt primum.* ſine motu.

Ouid. *Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.* motum quodammodo innuit.

Verg. *Sub lucem exportant calathis.* i. *paulò ante lucem.*

Idem. *–Naſte vidiſſe ſub antro.*

Super. Vergilius. *Super ripas Tyberis. Fronde ſuper viridi.*

Subter. Verg. *Subter terram. –denſa ſubter teſtudine caſus.*

Sunt & præpoſitiones, quæ nunquam extra compoſitionem inueniuntur, nimirum

Præpoſitiones nunquam extra compoſit. repertæ.

Am, } vt { Ambio, Re, } vt { Recipio,
Di, } vt { Diduco, Se, } vt { Sepono,
Dis, } vt { Diſtraho, Con, } vt { Condono.

Con verò, quoties cum dictione à vocali incipiente componitur, amittit n : vt Coagmento, coëmo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

Interiectio, eſt pars orationis, quæ ſub incondita voce, ſubitò prorumpentem animi affectum demonſtrat. Tot autem ſunt Interiectionum ſignificationes, quot animi perturbati ſunt motus.

Interiectio.

Exultantis : vt Euax, vah. Plaut. *Euax, iurgio tandem vxorem abegi.*

Dolentis : vt Heu, hoi, hei, o ah, Terentius. *I intrò, hoi, hei.*

Vergilius. *O dolor atque decus magnum.*

Timentis: vt Hei, atat. Ter. *Hei, vereor ne quid Andria apportet mali.*

Admirantis: vt Papè. Terentius. *Papè, nouit figum oris.*

Vitantis: vt Apagè, apagèsis. Ter. *Apagèsis, egon' formidolosus?*

Laudantis: vt Euge. Martialis. *Citò, æquiter, euge, beatè.*

Vocantis: vt Eho, oh, io. Terent. *O, qui vocare?*

Deridentis: vt Hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas?*

Ex improuiſo aliquid deprehendentis: vt Atat. Terentius. *Atat, data hercle mihi ſunt verba.*

Exclamantis: vt Oh, proh, proh nefas. Seneca. *Oh paupertas fœlix.*

Imprecantis: vt Malùm, vt malùm. Terent. *Quid hoc (malùm) infœlicitatis eſt.*

Ridentis: vt Ha, ha, he. Terentius. *Ha ha he, defeſſa iam miſera ſum te ridendo.*

Silentium iniungentis: vt Au. Terentius. *Au, ne comparandus hic quidem ad illum eſt.*

Aliæ partes fiunt interiectiones.

Illud hic obſeruandum eſt, nomina quoque & verba quandoque interiectionis loco poni: vt apud Vergilium. *Nauibus infandum amiſſis.* Cicero. *Sed animo re, cura.* Immò quæuis orationis pars, affectum animi inconditum ſignificans, interiectionis vice fungitur.

Atque hæc quidem de octo orationis partium Etymologia, quamlibet craſſa (quod aiunt) Minerua, tradita ſint pueris, tantiſper dum ordinariis in ludo operis ac penſis ſub ferula defunguntur, abundè ſufficere arbitramur. Quod ſi cui tamen adlubeſcit quicquam his altius indagare & peruestigare, hunc ad Grammaticorum euoluenda perſcrutandáque opera relegandum cenſemus. Quorum cùm magnus ſit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, qui vel propter eruditionis ac doctrinæ præſtantiam, vel propter præcipiendi claritatem elegantiamque, Linacro noſtro comparari poſſe videatur, nedum præponi.

DE CONSTRVCTIONE

octo partium orationis.

Atque de octo quidem orationis partibus, earumque formis, quatenus ad Etymologiam attinet, hactenus dictum eſto: deinceps de eiſdem, quatenus ad Syntaxin, quæ Conſtructio dicitur, agemus.

Conſtructio quid ſit.

Eſt igitur Syntaxis, debita partium orationis inter ſe compoſitio connexioque, iuxta rectam Grammatices rationem. Ea verò eſt, quam veterum probatiſſimi, tum in ſcribendo tum in loquendo ſunt vſi.

Cæterum, priuſquam de partium orationis ſtructura ſingulatim pertractemus, quædam in genere de tribus Grammaticæ concordantijs ſunt paucis ediſſerenda.

Concordantia Grammatices.

CONCORDANTIA NOMINATIUI & Verbi.

VErbū perſonale cohæret cū Nominatiuo, numero & perſona: vt *Nunquā ſera eſt ad bonos mores via. Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.*

Prima concordantia.

Nominatiuus primæ vel ſecundę perſonæ rariſſimè exprimitur, niſi cauſa diſcretionis: vt *Vos damnaſtis.* quaſi dicat præterea nemo: aut emphaſis gratia: vt Terentius. *Tu es patronus, tu pater, ſi deſeris tu, perimus:* quaſi dicat præcipuè, & præ alijs tu patronus es. Ouidius. *Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eris.*

In verbis, quorum ſignificatio ad homines tantùm pertinet, tertiæ perſonæ nominatiuus ſæpè ſubauditur: vt Eſt, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, & in ſimilibus: vt Terentius. *Fertur atrocia flagitia deſignaſſe.* Ouidius. *Teque ferunt iræ pœnituiſſe tuæ.*

Non ſemper vox caſualis eſt Verbo nominatiuus, ſed aliquando verbum infinitum: vt *Mentiri non eſt meum.* Plautus. Aliquando oratio: vt Ouid. *Adde quod ingenuas didiciſſe fideliter artes, Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.*

Verbum infinitum nominatiuus verbo.

Aliquando aduerbium cum genitiuo: vt *Partim virorum ceciderunt in bello. Partim ſignorum ſunt combuſta.*

EXCEPTIO PRIMA.

Verba infiniti modi, pro nominatiuo accuſatiuum ante ſe ſtatuunt: vt *Te redijſſe incolumem, gaudeo. Te fabulam agere volo.*

Reſolui poteſt hic modus per quod & vt, ad hunc modum: *Quòd tu redijſti incolumis, gaudeo. Vt tu fabulam agas, volo.*

Accuſatiuum ante verbum infinitum.

Verbum poſt duos nominatiuos, diuerſorum numerorum poſitum cum alterutro conuenire poteſt: vt Terent. *Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.* Ouid. *-quid enim niſi vota ſuperſunt?* Idem. *Pectora percuſſit, pectus quoque robora fiunt.* Vergilius. *-nihil hic niſi carmina deſunt.*

EXCEPTIO SECVNDA.

Impersonalia præcedentem nominatiuum non habent: vt

Tædet me vitæ. Pertæſum eſt coniugij. de quibus ſuo loco.

Nomen multitudinis ſingulare, quandoque verbo plurali iungitur: vt *Pars abiere. Vterque deluduntur dolis.*

CONCORDANTIA SVBſtantiui & Adiectiui.

Secunda concordantia.

ADiectiuum cum Subſtantiuo, genere, numero, & caſu conſentit: vt Iuuenalis. *Rara auis in terris, nigróque ſimillima cygno.*

Ad eundem modum participia & pronomina ſubſtantiuis adnectuntur: vt Ouidius. *Donec eris fælix, multos numerabis amicos.*

Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.

Seneca. *Non hoc primùm pectora vulnus mea ſenſerunt, grauiora tuli.*

Aliquando oratio ſupplet locum ſubſtantiui: vt *Audito regem Doroborniam proficiſci.*

CONCORDANTIA RElatiui & Antecedentis.

Tertia concordantia.

RElatiuum cum Antecedente concordat genere, numero, & perſona: vt *Vir bonus eſt quis? Qui conſulta patrum, qui leges iuráque ſeruat.*

Nec vnica vox ſolum, ſed interdum etiam oratio ponitur pro Antecedente: vt Terentius. *In tempore ad eam veni, quod omnium rerum eſt primum.*

Nota.

Relatiuum inter duo Antecedentia, diuerſorum generum collocatum, nunc cum priore conuenit: vt Val. Maximus. *Senatus aſsiduam ſtationem eo loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur. Non procul ab eo flumine, quod Saliam vocant.*

Cicero. *Propiùs à terra Iouis ſtella fertur, quæ Phaëton dicitur.*

Nunc cum poſteriore: vt *Homines tuentur illum globum, quæ terra dicitur. Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur. In coitu lunæ, quod interlunium vocant.*

Exceptio.

Aliquando relatiuum, aliquando & nomen adiectiuum, reſpondet primitiuo, quod in poſſeſsiuo ſubintelligitur: vt Terent. *Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio præditum.* Ouidius. *noſtros vidiſti flentis ocellos.*

Quoties nullus nominatiuus interſeritur inter relatiuum & verbum, relatiuum erit verbo nominatiuus: vt Boetius. *Fælix qui potuit boni Fontem viſere lucidum.*

At ſi nominatiuus relatiuo & verbo interponatur, relatiuum regetur à verbo, aut ab alia dictione, quæ cum verbo in oratione locatur: vt Ouidius. *Gratia ab officio, quod mora tardat, abeſt.*
Vergilius. *Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo. Cui ſimilem non vidi. Quo dignum te iudicaui. Quo melius nemo ſcribit. Quem videndo obſtupuit. Lego Vergilium, præ quo cæteri poetæ ſordent. &c.*

Caſus Relatiui.

SVBSTANTIVORVM
conſtructio.

QVum duo ſubſtantiua diuerſæ ſignificationis ſic concurrunt, vt poſterius à priore poſſideri quodammodo videatur, tum poſterius in genitiuo ponitur: vt Iuuenalis. *Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Rex pater patriæ. Arma Achillis. Cultor agri.*

Genitiuus ſubſtant.

Proinde hic genitiuus ſæpiſſime in adiectiuum poſſeſſiuum mutatur: vt Patris domus, Paterna domus. Heri filius, Herilis filius. Eſt etiam vbi in datiuum vertitur: vt
Luc. de Cat. *Vrbi pater eſt, vrbiq́ maritus. Herus tibi, mihi pater.*

Variatio ſubſtantiui in adiectiuum.

EXCEPTIO.

Excipiuntur quæ in eodem caſu per Appoſitionem connectuntur: vt Ouid. *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.*
Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.*

Appoſitio.

Adiectiuum in neutro genere abſolutè, hoc eſt, abſq; ſubſtantiuo poſitum, aliquando genitiuum poſtulat: vt *Paululum pecuniæ. Hoc noctis.* Catul. *Non videmus manticæ, quod in tergo eſt.*
Iuuenalis. *Quantum quiſque ſua nummorum ſeruat in arca.*
Tantum habet & fidei.

Ponitur interdum genitiuus tantum, nempe priore ſubſtantiuo per Eclipſim ſubaudito: vt in huiuſmodi locutionibus.
Ter. *Vbi ad Dianæ veneris, ito ad dexteram. Ventum erat ad Veſtæ.* vtrobiq; ſubauditur *templum.* Vergilius. *Hectoris Andromache.* ſubauditur *vxor.* Idem. *Deiphobe Glauci.* ſubauditur *filia.* Terent. *Huius video Byrrhiam.* ſubaudi *ſeruum.*

LAVS VITVPERIVM.

Laus & vituperium rei, varijs modis effertur, at frequentiùs in ablatiuo vel genitiuo: vt *Vir nulla fide.*
Ouidius. *Ingenui vultus puer, ingenuiq́ pudoris.*

OPVS ET VSVS.

Opus & vſus, ablatiuum exigunt: vt Cicero. *Autoritate tua nobis opus eſt.* Gellius. *Pecuniam quæ ſibi nihil eſſet vſus, ab ijs quibus ſciret vſui eſſe, non accepit.*

Opus adie- ctiuè.

Opus autem adiectiue, pro neceſſarius quandoq; poni videtur, varieq; conſtruitur: vt Cicero. *Dux nobis & autor opus eſt.* Idem. *Dicis nummos mihi opus eſſe, ad apparatum triumphi.* Terentius. *Alia quæ opus ſunt, para.* Cicero. *Sulpitij operam intelligo ex tuis literis, tibi multum opus non fuiſſe.*

ADIECTIVORVM constructio. Genitiuus.

Conſtructio adiectiuorum.

ADiectiua quæ deſideriũ, notitiam, memoriam atque ijs contraria ſignificant, genitiuum adſciſcunt: vt Plinius. *Eſt natura hominum nouitatis auida.* Vergilius. *Mens futuri præſcia.* Idem. *Memor eſto breuis æui.* Terentius. *Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis.* Sillius. *Non ſum animi dubius, ſed deuius æqui.* Cicero. *Græcarum literarum rudis.*

Verbalia in ax.

Adiectiua verbalia in ax, etiam in genitiuum feruntur: vt *Audax ingenij.* Ouidius. *Tempus edax rerum.* Seneca. *Virtus eſt vitiorum fugax.* Horatius. *Vtilium ſagax.* Idem. *Propoſiti tenax.* Vergilius. *Tam ficti praviq; tenax, quam nuncia veri.* Plaut. *Pecuniarum potax. &c.*

Ingens præterea adiectiuorum turba, nullis certis regulis obſtricta, caſum patrium poſtulat. Quorum farraginem ſatis quidem amplam congeſſerunt Linacrus & Deſpauterius. Tu verò crebra lectione ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua, aut partitiuè poſita; Interrogatiua quædã & certa numeralia, genitiuo, à quo & genus mutuantur, gaudent: vt Cicero. *Quanquam te Marce fili, annum iam audientem Cratippum, idq; Athenis, abundare oportet præceptis inſtitutiſq; philoſophiæ, propter ſummam & doctoris authoritatem & vrbis, quorum alter te ſcientia augere poteſt, altera exemplis, [illegible] accipe.* Ouidius. *Quiſquis fuit ille Deorum.* Terentius. *An quiſquam hominum eſt æque miſer vt ego.*

Vergi.

Vergilius. *-diuûm promittere nemo Auderet.*

Tres fratrum. Quatuor iudicum. Sapientûm octauus quis fuerit, nondum conſtat. Primus regum Romanorum fuit Romulus.

In alio tamen ſenſu, ablatiuum exigant cum præpoſitione: vt *Primus ab Hercule. Tertius ab Aenea.*

In alio verò ſenſu datiuum: vt Vergil. *-nulli pietate ſecundus.*

Vſurpantur autem & cum his præpoſitionibus: E, de, ex, inter, ante: vt Ouidius. *Eſt deus è vobis alter.*

Nom. varia conſtructio.

Idem. *Solus de ſuperis.* Vergilius. *Primus inter omnes.*

Idem. *Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,*
Laocoon ardens ſumma decurrit ab arce.

Interrogatiuum & eius redditiuum, eiuſdem caſus & temporis erunt: vt *Quarum rerum nulla eſt ſatietas? Diuitiarum.*

Interrogatiuum.

Quid rerum nunc geritur in Anglia? Conſulitur de religione.

Fallit hæc regula, quoties interrogatio fit per cuius, ia, ium: vt *Cuium pecus? Laniorum.* Aut per dictionem variæ ſyntaxeos: vt *Furtíne accuſas, an homicidij, an vtroq;?*

Fallit deniq; cùm per poſſeſsiua, Meus, tuus, ſuus, &c. reſpondendum eſt: vt *Cuius eſt hic codex? Meus.*

Exceptio.

Comparatiua & ſuperlatiua, accepta partitiuè, genitiuum vnde & genus ſortiuntur, exigunt. Comparatiuum autem ad duo, ſuperlatiuum ad plura refertur: vt *Manuum fortior eſt dextera. Digitorum medius eſt longiſsimus.* Accipiuntur autem partitiuè, cùm per e, ex, aut inter, exponuntur: vt *Vergilius poëtarum doctiſsimus.* id eſt, ex poëtis, vel inter poëtas.

Comparatiua & ſuperlatiua.

Comparatiua cùm exponuntur per quàm, ablatiuum abſciſcūt: vt Horatius. *Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.* id eſt, *quàm aurum, quàm virtutes.* Adſciſcunt & alterum ablatiuum qui menſuram exceſſus ſignificat: vt

Comparatiuorum conſtructio.

Cicero. *Quantò doctior es, tantò te geras ſubmiſsius.*

Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, vtrique gradui apponuntur: vt Catul. *Tantò tu peſsimus omnium poëta.*
Quantò tu optimus omnium patronus.

Eraſmus. *Nocturnæ lucubrationes longè periculoſiſsimæ habentur.*

Longè cæteris peritior es, ſed non multò melior tamen.

Iuuenalis. *Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe*
Crimen habet, quantò maior qui peccat, habetur.

Maior & maximus ætate. Maior & maximus natu.

DATIVVS.

Commodum & incommodum.

Adiectiua quibus commodum, incommodum, ſimilitudo, diſſimilitudo, voluptas, ſummiſsio, aut relatio ad aliquid ſignificatur, in datiuum tranſeunt: vt Verg. *Sis bonus ô fœlixq́ tuis.*
Mart. *Turba grauis paci, placidæq́ inimica quieti. Eſt finitimus oratori poëta.*
Ouidius. *Qui color albus erat, nunc eſt contrarius albo.*
Martialis. *Iucundus amicis. Omnibus ſupplex.*
Horatius. *Si facis vt patriæ ſit idoneus, vtilis agro.*

Compoſita cum con.

Huc referuntur adiectiua ex con præpoſitione compoſita: vt Contubernalis, commilito, conſeruus, cognatus. &c.

Similitudo.

Quædam ex his, quæ ſimilitudinem ſignificant, etiam genitiuo gaudent: vt Lucanus. *Quem metuis, par huius erat.*
Terentius. *Patres æquum eſſe cenſent, nos iamiam à pueris, illicò naſci ſenes, neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.*
Idem. *Domini ſimilis es.* Auſonius. *Mens conſcia recti.*
Vergilius. *Præterea regina tui fidiſsima dextra. Occidit ipſa ſua.*

Varia conſtruct. quorundam adiectiuorum.

Communis, alienus, immunis, varijs caſibus ſeruiunt: vt
Cicero. *Commune animantium omnium eſt coniunctionis appetitus, procreandi cauſa. Mors omnibus communis. Hoc mihi tecum commune eſt.*
Saluſt. *Non aliena conſilij.* Seneca. *Alienus ambitioni.*
Cicero. *Non alienus à Sceuolæ ſtudijs.*
Ouidius. *-vobis immunibus huius Eſſe mali dabitur.*
Plinius. *Caprificus omnibus immunis eſt. Immunes ab illis malis ſumus.*

Natus, commodus, incommodus, vtilis, inutilis, vehemens, aptus, interdum etiam accuſatiuo cum præpoſitione adiunguntur: vt Cicero. *Natus ad gloriam.*

In bilis, & dus.

Verbalia in bilis, accepta paſsiuè, vt & participia, ſeu potiùs participialia in dus, datiuo adiecto gaudent: vt
Martialis. *O mihi poſt nullos Iuli memorande ſodales.*
Statius. *-nulli penetrabilis aſtro Lucus erat.*

ACCVSATIVVS.

Menſura.

Magnitudinis menſura, ſubijcitur adiectiuis in accuſatiuo: vt *Gnomon ſeptem pedes longus, vmbram non amplius quatuor pedes longam reddit.* Interdum & in ablatiuo: vt
Columella. *Fons latus pedibus tribus, altus triginta.*
Interdum etiam & genitiuo: vt Colum. *In morem horti areas latas pedum denum, longas pedum quinquagenûm facito.*

ABLATIVVS.

Copia & inopia.

Adiectiua quæ ad copiam, ægeſtatémue pertinent, interdum

ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent: vt
Plautus. *Amor & melle & felle eſt fœcundiſſimus.*
Horat. *Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.*
Vergil. *At feſſæ multa referunt ſe nocte minores. Crura thymo plena.*
Idem. *Quæ regio in terris, noſtri non plena laboris?*
Idem. *Diues opum, diues pictai veſtis & auri.*
Perſius. *O curuæ in terras animæ, & cœleſtium inanes.*
Expers fraudis. Gratiæ beatus.

Nomina diuerſitatis, ablatiuum ſibi cum præpoſitione ſubijciunt: vt Vergilius. *Alter ab illo. Aliud ab hoc Diuerſus ab iſto.* *Diuerſitas.*
Nonnunquam etiam datiuum: vt *Huic diuerſum.*

Adiectiua regunt ablatiuum ſignificantem cauſam: vt *Pallidus ira.* *Cauſa rei.*
Incuruus ſenectute. Liuida armis brachia. Trepidus morte futura.

Forma vel modus rei, adijcitur nominibus in ablatiuo: vt *Facies* *Modus rei.*
miris modis pallida. Nomine Grammaticus, re barbarus.
Cicero. *Sum tibi natura parens, præceptor conſilijs.*
Vergil. *Troianus origine Cæſar. Spe diues, re pauper. Syrus natione.*

Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris, auferendi caſum adiectum volunt: vt *Dignus. &c.*
Terentius. *Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio præditum.*
Verg. *Atq; oculis capti fodere cubilia talpæ.* Idē. *Sorte tua contentus, abi.*

Horum nonnulla genitiuum interdum vendicant: vt
Ouidius. *Militia eſt operis altera digna tui.*
Vergilius. *Deſcendam magnorum haud quaquam indignus auorum.*

PRONOMINVM

conſtructio.

MEi, tui, ſui, noſtri, veſtri, genitiui primitiuorum, ponuntur cum paſſio ſignificatur: vt *Languet deſiderio tui.* *Primitiua pronomina.*
Ouidius. *Parsq; tui latitat corpore clauſa meo. Imago noſtri.*

Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, adijciuntur cùm actio vel poſſeſſio rei denotatur: vt *Fauet deſiderio tuo. Imago noſtra.* id eſt, *quam nos poſſidemus.*

Noſtrûm & veſtrûm genitiui, ſequuntur diſtributiua, partitiua, comparatiua, & ſuperlatiua: vt *Vnuſquiſque veſtrûm. Nemo noſtrûm. Ne cui veſtrûm ſit mirum. Maior veſtrûm. Maximus natu noſtrûm.* *Deriuatiua pronomina.*

Hæc poſſeſſiua, Meus, tuus, ſuus, noſter & veſter, hos genitiuos poſt ſe recipiunt: Ipſius, ſolius, vnius, duorum, trium, &c. omnium, plurium, paucorum, cuiuſq;: & genitiuos participiorum, quæ ad *Poſſeſſiua pronomina.*

genitiuum primitiui in poſſeſsiuo incluſum referuntur: vt *Ex tuo ipſius animo coniecturam feceris.*

Cicero. *Dico mea vnius opera rempublicam eſſe liberatam.*

Idem. *Meum ſolius peccatum corrigi non poteſt.*

Eraſmus. *Noſter duorum euentus oſtendat, vtra gens ſit melior.*

In ſua cuiuſq; laude pręſtantior. Noſtra omnium memoria.

Brutus ad Ciceronem. *Veſtris paucorum reſpondet laudibus.*

Horatius. *-ſcripta Cùm mea nemo legat, vulgo recitare timentis.*

Reciproca. Sui & ſuus, reciproca ſunt, hoc eſt, ſemper reflectuntur ad id quod præceſsit in eadem oratione: vt *Petrus nimium admiratur ſe. Parcit erroribus ſuis.*

Aut annexa per copulam: vt *Magnopere Petrus rogat, ne ſe deſeras.*

Ipſe. Ipſe, ex pronominibus, ſolùm trium perſonarum ſignificationem repræſentat: vt *Ipſe vidi, Ipſe videris, Ipſe dixit.*

Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur: vt *Ipſe ego, Ipſe ille, Ipſe Hercules.*

Idem. Idem etiam omnibus perſonis iungi poteſt: vt *Ego idem adſum.*

Terentius. *Idem has nuptias perge facere.*

Vergilius. *-idem iungat, vulpes, & mulgeat hyrcos.*

Demonſtr. Hæc demonſtratiua, Hîc, ille, iſte, ſic diſtinguuntur.

Hic, mihi proximum demonſtrat Iſte, eum qui apud te eſt.

Ille, eum qui ab vtroque remotus eſt, indicat.

Ille & Iſte. Ille, tum vſurpatur, cùm ob eminentiam rem quampiam demonſtramus: vt *Alexander ille magnus.* Iſte verò ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: vt Terentius. *Iſtum æmulum quoad poteris, ab ea pellito.*

Hic & Ille. Hic & ille, cùm ad duo anteposita referuntur, hic ad poſterius & propius, ille ad prius & remotiùs propriè ac vſitatiſsimè referri debet: vt Colum. *Agricolæ contrarium eſt paſtoris propoſitum: Ille quàm maximè ſubacto & puro ſolo gaudet, hic nouali graminoſoque: ille fructum è terra ſperat, hic è pecore.* Eſt tamen vbi è diuerſo pronomen Hic, ad remotius ſuppoſitum referri inuenias, & Ille ad proximius.

VERBORVM CONSTRVCTIO.

Nominatiuus poſt verbum.

Nominatiuus vtrimque. VErba ſubſtantiua, vt Sum, forem, fio, exiſto: verba vocandi paſsiua, vt nominor, appellor, dicor, vocor, nuncupor, & ijs ſimilia: vt Scribor, ſalutor, habeor, exiſtimor. Item verba geſtus: vt Sedeo, dormio, cubo, incedo, curro, vtrinq; nominatiuum expetunt:

petunt: vt *Deus eſt ſummum bonum. Perpuſilli vocantur nani. Fides religionis noſtrę fundamentum habetur. Malus paſtor dormit ſupinus.* Lactantius. *Homo incedit erectus in cœlum.*

Nota generalis.

Deniq; omnia ferè verba poſt ſe nominatiuum habent adiectiui nominis, quod cum ſuppoſito verbi, caſu, genere, & numero concordat: vt *Rex mandauit primus extirpari hæreſim.*
Pij orant taciti. Boni diſcunt ſeduli.

Infiniti verbi constructio.

Infinitum quoque vtrinque eoſdem caſus habet, præcipuè cùm verba optandi, eiſque ſimilia accedunt: vt
Hypocrita cupit videri iuſtus: Hypocrita cupit ſe videri iuſtum.
Malo diues eſſe, quàm haberi: Malo me diuitem eſſe, quàm haberi.
Claudianus. *Viuitur exiguo melius. -natura beatis*
Omnibus eſſe dedit, ſi quis cognouerit vti.
Martialis. *Nobis non licet eſſe tam diſertis,* vel *diſertos.*
Terentius. *Expedit bonas eſſe vobis.*
Ouidius. *Quo mihi commiſſo non licet eſſe piam.* Quamuis in his poſtremis exemplis ſubaudiuntur accuſatiui ante verba infinita: vt
Nos eſſe diſertos. Vos eſſe bonas. Me eſſe piam.

GENITIVVS POST VERBVM.

Poſſeſſi. &c. Officium.

SVm, genitiuum poſtulat, quoties ſignificat poſſeſsionem, aut ad aliquid pertinere: vt Vergilius. *-pecus eſt Melibœi.*
Cicero. *Adoleſcentis eſt, maiores natu reuereri.*
Vergil. *-regum eſt Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.*

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, ſuum, noſtrum, veſtrum, humanum, belluinum, & ſimilia: vt
Non eſt meum contra authoritatem Senatus dicere.
Terentius. *Eia, haud veſtrum eſt iracundos eſſe. Humanum eſt iraſci.*

Officium.

At hîc ſubintelligi videtur officium, quod aliquando etiam exprimitur: vt Terent. *Tuum eſt officium has benè vt adſimules nuptias.*

Aeſtimandi verba.

Verba æſtimandi, genitiuis gaudent: vt *Plurimi paſſim ſit pecunia. Pudor parui penditur. Nihili, vel pro nihilo habentur literę.*
Horatius. *Pluris opes nunc ſunt, quàm priſci temporis annis.*

Aeſtimo, vel genitiuum, vel ablatiuum adſciſcit: vt
Val. Max. *Non huius te æſtimo. Magno vbique virtus æſtimanda eſt.*

Flocci, nauci, nihili, pili, aſsis, huius, teruntij, his verbis, æſtimo, pendo, facio, peculiariter adijciuntur: vt
Ego illum floccipendo. Nec huius facio, qui me pili æſtimat.
Singularia ſunt illa: *Aequi boni conſulo: Aequi boni facio.* id eſt, *in bonam accipio partem.*

Accuſandi verba. Verba accuſandi, damnandi, monendi, abſoluendi, & conſimilia, genitiuum poſtulant, qui crimen ſignificet: vt

Plaut. *Qui alterum incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet.*

Cicero. *Etiam ſceleris condemnat generum ſuum.*

Ouidius. *Parce tuum vatem ſceleris damnare Cupido.*

Admoneto illum priſtinæ fortunæ. Furti abſolutus eſt.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum, vel cum præpoſitione, vel ſine præpoſitione: vt

Cicero. *Si in me iniquus es iudex, condemnabo eodem ego te crimine.*

Gellius. *Vxorem de pudicitia grauiter accuſauit.*

Cicero. *Putaui ea de re admonendum eſſe te.*

Vterque, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & ſuperlatiuus gradus, non niſi in ablatiuo id genus verbis ſubduntur: vt

Accuſas furti, an ſtupri, an vtroque? ſiue de vtroque? Ambobus, vel *de ambobus? Neutro,* vel *de neutro? De plurimis ſimul accuſaris.*

Satago. &c. Satago, miſereor, miſereſco, genitiuum admittunt: vt

Ter. *Is rerum ſuarum ſatagit.* Verg. *oro miſerere laborum Tantorum, miſerere animi non digna ferentis.* Stat. *Et generis miſereſce tui.*

Miſereor. &c. At miſereor & miſereſco, rarius cum datiuo leguntur: vt

Seneca. *Huic ſuccurro, huic miſereor.*

Boëtius, *Dilige iure bonos, & miſereſce malis.*

Reminiſcor. &c. Reminiſcor, obliuiſcor, memini, genitiuum aut accuſatiuum deſiderant: vt *Datæ fidei reminiſcitur. Proprium eſt ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci ſuorum.*

Terent. *Faciam vt meiq; ac huius diei, ac loci ſemper memineris.*

Plautus. *Omnia quæ curant ſenes, meminerunt.*

Memini de hac re, de armis, de te. id eſt, *mentionem feci.*

Potior, aut genitiuo, aut ablatiuo iungitur: vt

Plautus. *Romani ſignorum & armorum potiti ſunt.*

Vergilius. *Egreſsi optata Troës potiuntur arena.*

DATIVVS POST VERBVM.

Verba acquirendi. Omnia verba acquiſitiuè poſita, adſciſcunt datiuum eius rei, cui aliquid quocunque modo acquiritur: vt

Plautus. *Mihi iſtic nec ſeritur, nec metitur.*

Vergilius. *Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.*

Huic regulæ appendent varij generis verba.

In primis, verba ſignificantia commodum aut incommodum, regunt datiuum: vt Vergil. *Illa ſeges demum votis reſpondet auari*

Agricolæ. Non potes mihi commodare, nec incommodare.
Idem. *-validis incumbite remis. Suam eruditionem tibi acceptam fert.*

Ex his quædam efferuntur etiam cum accuſatiuo: vt
Cicero. *Vnum ſtudetis omnes, vnum ſentitis.*
Plautus. *Si ea memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora eſt.*
Cicero. *In hac ſtudia incumbite. Naturáne plus ad eloquentiam conferat, an doctrina. Feßum quies plurimùm iuuat.*

Verba comparandi.

Verba comparandi, regunt datiuum: vt
Vergil. *-ſic paruis componere magna ſolebam.*
Fratri ſe & opibus & dignatione adæquauit.

Interdum additur ablatiuus cum præpoſitione: vt
Comparo Vergilium cum Homero.

Aliquando accuſatiuum cum præpoſitione Ad: vt
Si ad eum comparatur, nihil eſt.

Verba dandi.

Verba dandi & reddendi, regunt datiuum: vt *Fortuna multis nimium dedit, nulli ſatis. Ingratus eſt, qui gratiam benè merenti non reponit.*

Varia constructio.

Hæc variam habent conſtructionem: *Dono tibi hoc munus: Dono te hoc munere.* Cicero. *Huic rei aliquid temporis impertias.*
Terentius. *Plurima ſalute Parmenonem ſummum ſuum impertit Gnato.*
Aſperſit mihi labem: Aſperſit me labe. Inſtrauit equo penulam: Inſtrauit equum penula. Ouidius. *Vt piget infido conſuluiße viro.* id eſt, *dediße conſilium,* vel etiam *proſpexiße.*
Luc. *Rectoremq́ ratis de cunctis conſulit aſtris.* id eſt, *petit conſilium.*
Conſule ſaluti tuæ. id eſt, *proſpice.*
Terentius. *Peßimè iſtuc in te atque in illum conſulis.* id eſt, *ſtatuis.*
Metuo, timeo, formido tibi, vel *de te.* id eſt, *ſum ſollicitus pro te.*
Metuo, timeo, formido te, vel *à te.* ſcilicet, *ne mihi noceas.*

Verba promittendi.

Verba promittendi ac ſoluendi, regunt datiuum: vt
Cicero. *Hæc tibi promitto, ac recipio ſanctißimè eſſe obſeruaturum.*
Cicero. *Aes alienum mihi numerauit.*

Verba imperandi.

Verba imperandi & nunciandi, datiuum requirunt: vt
Horatius. *Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuiq́.*
Idem. *Quid de quoque viro, & cui dicas, ſæpè videto.*

Dicimus tempero, moderor tibi, & te. Refero tibi & ad te.
Item. *Refero ad Senatum.* id eſt, propono, ſcribo. Mitto tibi & ad te. Do tibi literas, vt ad aliquem feras. Do ad te literas, id eſt, mitto vt legas.

Verba fidendi.

Verba fidendi, datiuum regunt: vt Hor. *[illegible] committere [illegible]. Nil niſi lene decet. Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.*

Verba obſequendi.

Verba obſequendi & repugnandi, datiuum regunt: vt *Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arant, nauigant, ædificant virtuti omnia parent. Ipſum hunc orabo, huic ſupplicabo.* Perſius. *-venienti occurrite morbo. -ignauis precibus fortuna repugnat.* At ex his quædam cum alijs caſibus copulantur: *Ad amorem nihil potuit accedere. Hoc acceßit meis malis. Illud conſtat omnibus,* ſeu inter *omnes.* Terentius. *Hæc fratri mecum non conueniunt.* Iuuenalis. *-ſæuis inter ſe conuenit vrſis. Auſculto tibi.* id eſt, *obedio. Auſculto te.* id eſt, *audio. Adamas dißidet magneti,* ſeu *cum magnete. Certat cum illo.* & Græcanicè, *illi.* Noli *pugnare duobus.* id eſt, *contra duos.* Vergilius. *-tu dic mecum quo pignore certes.*

Verba minandi.

Verba minandi & iraſcendi, regunt datiuum: vt *Vtriq; mortem minatus eſt.* Terent. *Adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeat.*

Sum, cum compoſitis, præter poſſum, exigit datiuum: vt *Rex plus eſt reipublicæ ornamento. Mihi nec obeſt, nec prodeſt.* Horatius. *Multa petentibus deſunt multa.*

Datiuum poſtulant verba compoſita cum his præpoſitionibus.

verba compoſita.

Præ. Cicero. *Ego meis maioribus virtute pręluxi.* Sed *pręeo,* prouinco, præcedo, præcurro, præuertor, accuſatiuo iunguntur.

Ad. *Albo gallo ne manum admoliaris.*

Con. *Conducit hoc tuæ laudi. Conuixit nobis.*

Sub. Terent. *Subolet iam vxori, quod ego machinor.*

Ante. Cicero. *Iniquißimam pacem, iuſtißimo bello antefero.*

Poſt. *Poſthabeo poſtpono famæ pecuniam.*
Vergilius. *Poſtpoſui tamen illorum mea ſeria ludo.*
Terentius dixit: *Qui ſuum commodum poſt habuit pro meo commodo.*

Ob. Terentius. *Quum nemini obtrudi poteſt, itur ad me.*

In. *Impendet omnibus periculum.*

Inter. Cicero: *Ille huic negotio non interfuit modò, ſed etiam pręfuit.*

Varia constructio.

Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium caſum: vt Quintil. *Præſtat ingenio alius alium. Multos virorum anteit ſapientia.* Terent. *In amore hæc inſunt vitia.* Plinius. *Interdico tibi aqua & igni.*

Eſt pro habeo, datiuum exigit: vt Perſius. *Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno.* Vergilius. *Eſt mihi namque domi pater, eſt iniuſta nouerca.*

Suppetit.

Huic confine eſt ſuppetit: vt Horatius. *Pauper enim non eſt, cui rerum ſuppetit vſus.*

Sum cum multis alijs, geminum adſciſcit datiuum: vt

Exitio eſt auidis mare nautis. Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio vertis.

Nemo ſibi Mimos accipere debet fauori.

Eſt vbi hic datiuus, tibi, aut ſibi, aut etiam mihi, nulla neceſsitatis, at feſtiuitatis potiùs cauſa additur: vt

Ego tibi hoc effectum dabo.

Terentius. *Expedi mihi hoc negotium. Suo ſibi hunc iugulo gladio.*

ACCIDENTIBVS POST VERBVM.

Verba tranſitiua.

VErba tranſitiua cuiuſcunque generis, ſiue actiui, ſiue communis, ſiue deponentis, exigunt accuſatiuum: vt

Horatius. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt.* Idem. *Nec retinent patulę commiſſa fideliter aures.* Vergilius. *In primis venerare Deos.*

Aper agros depopulatur.

Neutra tranſitiua.

Quin etiam verba quamlibet alioqui intranſitiua atq; abſoluta, accuſatiuum admittunt cognatæ ſignificationis: vt

Cicero. *Tertiam ætatem hominum viuebat Neſtor.*

Vergilius. *-longam incomitata videtur Ire viam.*

Plautus. *Duram ſeruit ſeruitutem.*

Hunc accuſatiuum mutant authores non rarò in ablatiuum: vt

Plautus. *Diu videor vita viuere. Ire recta via.*

Suetonius. *Morte obijt repentina.*

Sunt quæ figuratè accuſatiuum habent: vt

Vergilius. *-nec vox hominem ſonat, ô Dea certè.*

Iuuenalis. *Qui Curios ſimulant, & bacchanalia viuunt.*

Horatius. *Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hyrcum.*

DVO ACCVSATIVI.

Verba rogandi.

Verba rogandi, docendi, veſtiendi, duplicem regunt accuſatiuum: vt Vergilius. *Tu modò poſce Deum veniam. Dedocebo te iſtos mores.*

Ridiculum eſt te me admonere iſtud.

Terentius. *Induit ſe calceos, quos prius exuerat.*

Rogandi verba, interdum mutant alterum accuſatiuum in ablatiuum: vt Vergilius. *Ipſum obteſtemur, veniamq́ oremus ab ipſo.*

Terentius. *Suſpitionem iſtam ex illis quęre.*

Veſtiendi verba, interdum mutant alterum accuſatiuum in ablatiuum vel datiuum: vt *Induo te tunica,* vel *tibi tunicam.*

ABLATIVVS POST VERBVM.

QVoduis verbum admittit ablatiuum ſignificantem inſtrumentum, aut cauſam, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM.

vt. *Dæmona non armis, ſed morte ſubegit Ieſus.*

Horatius. *Naturam expellas furca licet, vſq; recurret.*

Vergilius. *Hi iaculis, illi certant defendere ſaxis.*

CASVS.

Terentius. *Gaudeo (ita me dij ament) gnati cauſa.*

Vehementer ira excanduit.

Horatius. *Inuidus alterius rebus, macreſcit opimis.*

MODVS ACTIONIS.

vt *Mira celeritate rem peregit.*

Iuuenalis. *Inuigilate viri, tacito nam tempora greſſu*
Diffugiunt, nulloq; ſona conuertitur annus.

Ouidius. *Dum vires anniq; ſinunt, tolerate laborem:*
Iam veniet tacito curua ſenecta pede.

Exceptio. Ablatiuo cauſæ & modi actionis, aliquando additur præpoſitio: vt *Baccharis prę ebrietate. Summa cum humanitate tractauit hominem.*

Nomen precij. Quibuslibet verbis ſubijcitur nomen precij in ablatiuo caſu: vt *Teruntio, ſeu vitioſa nuce, non emerim.*

Liuius. *Multo ſanguine ac vulneribus ea victoria ſtetit.*

Vili. &c. Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur ſæpè ſine ſubſtantiuis: vt

Terentius. *Redime te captum quàm queas minimo. Vili venit triticum.*

Seneca. *Conſtat paruo fames, magno faſtidium.*

Exceptio. Excipiuntur hi genitiui ſine ſubſtantiuis poſiti: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantilibet, quanticunq;: vt Cicero. *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non vendo pluris quàm alij, fortaſſe etiam minoris.* Ouidius. *Vix Priamus tanti, totaq; Troia fuit.*

Sin addantur ſubſtantiua, in ablatiuo efferuntur: vt

Aul. Gellius. *Tanta mercede docuit, quanta hactenus nemo.*

Minori precio vendidi, quàm emi.

Valeo. Valeo, etiam interdum cum accuſatiuo iunctum reperitur: vt Varro. *Denarij dicti, quod denos æris valebant: quinarij, quod quinos.*

Verba abundandi. Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuerſa, ablatiuo gaudent: vt Terentius. *Amore abundas Antipho.*

Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem.

Saluſtius. *Sylla omnes ſuos diuitijs expleuit.* Terentius. *Hoc te crimine expedi.* Cicero. *Homines nequißimi, quibus te onerant mendacijs?*

Vergilius. *Ego hoc te faſce leuabo.*

Saluſtius. *Aliquem familiarem ſuo ſermone participauit.*

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: vt Vergil. *Quam diues niuei pecoris, quam lactis abundans.* Terentius. *Quaſi tu huius indigeas patris. Quid eſt quod in hac cauſa defenſionis egeat?* Vergilius. *Implentur veteris Bacchi, pinguisq; ferinæ.* Idem. *Poſtquam dextera fuit cædis ſaturata.* Cicero. *Omnes mihi labores leues fuere, præterquam tui carendum, quod erat. Paternum ſeruum ſui participauit conſilij.*

Fungor.

Fungor, fruor, vtor, & ſimilia, ablatiuo iunguntur. Cicero. *Qui adipiſci veram gloriam volunt, iuſtitiæ fungantur officijs. Optimum eſt aliena frui inſania. In re mala animo ſi bono vtare, iuuat.* Vergilius. *Aſpice venturo lætentur vt omnia ſeclo.* Cæſar. *Qui ſua victoria tam inſolenter gloriarentur.* Horatius. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Veſcor carnibus.* Vergilius. *-haud equidem tali me dignor honore.* Terentius. *Vt malis gaudeat alienis.* Plautus. *Exemplorum multitudine ſuperſedendum eſt.* Macrobius. *Regni cum ſocietate munerauit.* Plautus. *Communicabo te ſemper menſa mea.*

Proſequor.

Proſequor te amore, laude, honore, &c. i. amo, laudo, honoro.

Afficio.

Afficio te gaudeo, ſupplicio, dolore, &c. id eſt, exhilaro, punio, contriſto.

Mereor.

Mereor, cum aduerbijs, Benè, malè, meliùs, peiùs, optimè, peſſimè, ablatiuo adhæret cum præpoſitione De: vt *De me nunquã benè meritus es. Eraſmus de lingua Latina optimè meritus eſt. Catilina peßimè de republica meruit.*

Verba accipiendi.

Quædam accipiendi, diſtandi, & auferendi verba, ablatiuum cum præpoſitione optant: vt *Iſtuc ex multis iampridem audiueram.* Luc. *A trepido vix abſtinet ira magiſtro. Naſci à principibus fortuitum eſt. Procul abeſt ab vrbe Imperator.*

Vertitur hic ablatiuus aliquando in datiuum: vt Horatius. *Viuere ſi rectè neſcis, diſcede peritis.* Ouidius. *Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.* Vergilius. *Heu fuge nate Dea, teq; his ait eripe flammis.*

Verba comparandi.

Verbis quæ vim comparationis obtinent, adijcitur ablatiuus ſignificans menſuram exceſſus: vt *Deforme exiſtimabat, quos dignitate preſtaret, ab ijs virtutibus ſuperari.*

Ablat. abſolutus.

Quibuſlibet verbis additur ablatiuus abſolutè ſumptus: vt *Imperante Auguſto, natus eſt Chriſtus: Imperante Tiberio, crucifixus.*

Iuuenalis. *Credo pudicitiam Saturno rege moratam In terris.*
Nil deſperandum Chriſto duce, & auſpice Chriſto.
Iam Maria audito Chriſtum veniſſe, cucurrit.

Synecdoche. Verbis quibuſdam additur auferendi caſus per Synecdochen, & poëticè accuſatiuus: vt *Aegrotat animo magis quàm corpore. Candet dentes. Rubet capillos.*

Quædam tamen efferuntur in gignendi caſu: vt *Abſurdè facis, qui angas te animi. Exanimatus pendet animi. Deſipiebam mentis.*
Plaut. *Diſcrutior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.*

Diuerſi caſus. Eidem verbo diuerſi caſus, diuerſæ rationis apponi poſſunt: vt *Dedit mihi veſtem pignori, te præſente, propria manu.*

Paſsiuis additur ablatiuus agentis, ſed Antecedente præpoſitione, interdum & datiuus: vt Hor. *-laudatur ab his, culpatur ab illis.*
Cicero. *Honeſta bonis viris, non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentiùs datiuis gaudent: vt
Vergilius. *Nulla tuarum audita mihi, nec viſa ſororum.*
Horatius. *Oblitusq; meorum, obliuiſcendus & illis.*

Cæteri caſus manent in paſsiuis, qui fuerunt actiuorum: vt *Accuſaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me iſtos mores. Priuaberis magiſtratu.*

Conſtruct. neutropaſs. Vapulo, væneo, liceo, exulo, fio, neutropaſsiua, paſsiuam conſtructionem habent: vt *A pręceptore vapulabis. Malo à ciue ſpoliari, quàm ab hoſte vænire. Quid fiet ab illo? Virtus paruo precio licet omnibus. Cur à conuiuijs exulat philoſophia?*

Quibuſdam tùm verbis tùm adiectiuis, familiariter ſubijciuntur verba infinita: vt Vergilius. *-iuuat vſque morari, Et conferre gradum.*
Ouidius. *Dicere quæ puduit, ſcribere iuſsit amor.*
Martialis. *Vis fieri diues Pontice? nil cupias.*
Vergilius. *-& erat tum dignus amari.*
Horatius. *Audax omnia perpeti. Gens humana ruit per vetitum nefas.*

Ponuntur interdum figuratè & abſolutè verba infinita: vt *Hæccine fieri flagitia?* ſubauditur decet, oportet, par eſt, æquum eſt: aut aliquid ſimile. Vergil. *Criminibus terrere nouis, hinc ſpargere voces*
In vulgum ambiguas, & quærere conſcius arma. id eſt, *terrebat, ſpargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

Gerundia. GErundia ſiue Gerũdiuæ voces, & ſupina, regunt caſus ſuorum verborum: vt Cicero. *Efferor ſtudio videndi parentes.*

Ouid.

Ouidius. *Vtendum eſt ætate, cito pede pręterit ætas.*

Vergil. *-ſcitatum oracula Phœbi Mittimus.*

Gerundia in di, pendent à quibuſdam, tum ſubſtantiuis, tum adiectiuis: vt Vergilius. *Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?* *Di.*

Idem. *Cecropias innatus apes, amor vrget habendi.*

Idem. *Aeneas celſa in puppi iam certus eundi.*

Poëticè infinitiuus modus loco gerundij ponitur: vt *Nota.*

Vergilius. *-ſtudium quibus arua tueri. Peritus medicari.*

Interdum non inuenuſtè adijcitur gerundij vocibus etiam genitiuus pluralis: vt *Quum illorum videndi gratia me in forum contuliſſem.*

Terentius. *Date creſcendi copiam nouarum. Conceſſa eſt diripiendi pomorum atque obſoniorum licentia.*

Gerundia in do, pendent ab his præpoſitionibus, A, ab, abs, de, e, ex, cum, in, pro: vt Cicero. *Ignaui à diſcendo citò deterrentur. Amor & amicitia, vtrunque ab amando dictum eſt.* *Do.*

Cicero. *Ex defendendo, quàm ex accuſando, vberior gloria comparatur.*

Conſultatur de tranſeundo in Galliam.

Quintilianus. *Rectè ſcribendi ratio cum loquendo coniuncta eſt.*

Plautus. *Pro vapulando ab hoſte mercedem petam.*

Ponuntur & abſque præpoſitione: vt

Vergil. *-alitur vitium, creſcitq; tegendo. Scribendo diſces ſcribere.*

Gerundia in dum, pendent ab his præpoſitionibus: Inter, ante, ad, ob, propter: vt *Inter cœnandum hilares eſſe.* *Dum.*

Vergilius. *-ante domandum Ingentes tollent animos.*

Cicero. *Locus ad agendum ampliſſimus.*

Idem. *Ob abſoluendum munus ne acceperis. Veni propter te ridimendum.*

Cum ſignificatur neceſsitas, ponuntur citra præpoſitionem, addito verbo eſt. Iuuen. *Orandum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano.*

Vigilandum eſt ei, qui cupit vincere.

Vertuntur Gerundi voces in nomina adiectiua: vt *Gerundia in nomina vertuntur.*

Vergilius. *Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.*

Ad accuſandos homines duci pręmio, proximum latrocinio eſt.

Cur adeò delectaris criminibus inferendis?

DE SVPINIS. VM.

PRius Supinum actiuè ſignificat, & ſequitur verbum aut participium ſignificans motum ad locum, vt *Vm.*

Ouidius. *Spectatum veniunt, veniunt ſpectentur vt ipſæ.*

Milites ſunt miſſi ſpeculatum arcem.

Illa verò, Do vænum, do filiam nuptum, latentem habent motum: At hoc ſupinum in neutropaſsiuis, & cum infinito iri, paſsiuè ſignificat; vt Plautus. *Coctum ego, non vapulatum dudum conductus ſum.* Terent. *Poſtquam audierat non datum iri vxorem filio.*

Poëticè dicunt, *Eo viſere. Vado videre.*

Nota. Ponitur & abſolutè cum verbo eſt: vt Terentius. *Actum eſt, ilicet, periſti.*
Ouidius. *Itum eſt in viſcera terræ. Ceſſatum eſt ſatis.*

v. Poſterius ſupinum paſsiuè ſignificat, & ſequitur nomina adiectiua: vt *Sum extra noxam, ſed non eſt facilè purgatu.*
Quod factu fœdum eſt, idem eſt & dictu turpe.
Qui pecunia non mouetur, hunc dignum ſpectatu arbitramur.

In iſtis verò, *Surgit cubitu, Redit venatu*: Cubitu & venatu, nomina potiùs cenſenda videntur, quàm ſupina.

DE TEMPORE ET Loco.

Tempus.

Pars temporis. QVæ ſignificant partem temporis, in ablatiuo frequentiùs vſurpantur, in accuſatiuo rarò: vt *Nemo mortalium omnibus horis ſapit. Nocte latent mendæ. Id tempus creatus eſt conſul.*

Quanquam hîc eclipſis videtur eſſe præpoſitionis per, vel ſub.

Duratio temporis. Quæ autem durationem temporis & continuationem denotant, in accuſatiuo, interdum & in ablatiuo efferuntur: vt
Vergilius. *Hic iam ter centum totos regnabitur annos.*
Idem. *Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.*
Idem. *Hîc tamen hac mecum poteris requieſcere nocte.*
Suetonius. *Imperauit triennio & decem menſibus, octoq́; diebus.*
Dicimus etiam, *In paucis diebus. De die. De nocte. Promitto in diem. Commodo in menſem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos ſtudui. Puer id ætatis. Non plus triduum, aut triduo. Tertio, vel ad tertium calendas,* vel *calendarum.*

SPACIVM LOCI.

Spacium loci. Spacium loci, in accuſatiuo effertur, interdum & in ablatiuo: vt
Vergilius. *Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)*
Treis pateat cœli ſpacium non amplius vlnas.

Iam mille paſſus proceſſeram. Abeſt bidui. ſubintelligitur ſpacium vel ſpacio, itinere vel iter. *Abeſt ab vrbe quingentis millibus paſſuum.*

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua, & nomina maiorum locorum, adduntur ferè cum præpoſitione verbis ſignificantibus motum aut actionem in loco, ad locum, à loco, aut per locum: vt *In foro verſatur. Mæruit ſub rege in Gallia.* Verg. *-ad templum non æquæ Palladis ibant Iliades.*
Saluſt. *Legantur in Hiſpaniam maiores natu nobiles.*
E Sicilia decedens, Rhodum veni. Per mare ibis ad Indos.

Loca propria.

Omne verbum admittit genitiuum proprij nominis loci, in quo fit actio, modò primæ vel ſecundæ declinationis & ſingularis numeri ſit: vt Iuuen. *Quid Romæ faciam? mentiri neſcio.*
Terentius. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.*

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli, propriorum ſequuntur formam: vt Terent. *Domi, belliq́ ſimul viximus.*
Cicero. *Parua ſunt arma foris, niſi eſt conſilium domi.*

Domi.

Domi, non alios ſecum patitur genitiuos, quàm Meæ, tuæ, ſuæ, noſtræ, veſtræ, alienæ: vt *Veſcor domi meæ, non alienæ.*

Verùm ſi proprium loci nomen pluralis duntaxat numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo aut in ablatiuo ponitur: vt *Colchus an Aſſyrius, Thebis nutritus, an Argis?* Sueton. *Lentulum Getulicus Tyburi genitum ſcribit.* Liuius. *Neglectum Anxuri pręſidium.*
Cicero. *Cum vna ſola legione fuit Carthagini.*
Horatius. *Romæ Tybur amo ventoſus, Tybure Romam.*
Cicero. *Quum tu Narbone menſas hoſpitum conuomeres.*
Idem. *Commendo tibi domum eius, quæ eſt Sycione.*

Sic vtimur ruri vel rure in ablatiuo: vt *Ruri ferè ſe continet.*
Perſius. *-rure paterno Eſt tibi far modicum.*

AD LOCVM.

Ad locum.

Verbis ſignificantibus motum ad locum, apponitur proprium loci in accuſatiuo: vt *Conceſſi Cantabrigiam, ad capiendum ingenij cultum. Eo Londinum ad merces emendas.*

Ad hunc modum vtimur Rus & Domus: vt *Ego rus ibo.*
Vergilius. *Ite domum ſaturæ, venit Heſperus, ite capellæ.*

A LOCO PER LOCVM.

A loco.

Verbis ſignificantibus motum à loco, aut per locum, adijcitur proprium loci in ablatiuo: vt *Niſi ante Roma profectus eſſes, nunc eam relinqueres. Eboraco (ſiue per Eboracum) ſum facturus iter.*

Ad eundem modum vſurpantur Domus & Rus: vt *Nuper exijt domo.* Terentius. *Timeo ne pater rure redierit.*

IMPERSONALIVM conſtructio.

Genitiuus.

HÆc tria imperſonalia, Intereſt, refert, & eſt, quibuſlibet genitiuis annectuntur, præter hos ablatiuos fœmininos, meâ, tuâ, ſuâ, noſtrâ, veſtrâ, & cuiâ: vt *Intereſt magiſtratus tueri bonos, animaduertere in malos.*

Refert multùm Chriſtianæ Reipublicæ, Epiſcopos doctos & pios eſſe.

Prudentis eſt multa diſſimulare. Tua refert teipſum noſſe.

Cicero. *Ea cædes crimini potiſſimùm datur ei, cuia interfuit, non ei, cuia nihil interfuit.*

Adijciuntur & illi genitiui, Tanti, quanti, magni, parui, quanticunque, tantidem: vt *Magni refert quibuſcum vixeris. Tanti refert honeſta agere. Veſtra parui intereſt.* Et, *Intereſt ad laudem meam.*

DATIVVS.

In datiuum feruntur hæc Imperſonalia: Accidit certum eſt, contingit, conſtat, confert, competit, conducit, conuenit, placet, diſplicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obeſt, prodeſt, præſtat, patet, ſtat, reſtat, benefit, malefit, ſatisfit, ſupereſt, ſufficit, vacat pro ocium eſt: vt *Conuenit mihi tecum.*

Saluſtius. *Emori per virtutem mihi præſtat, quàm per dedecus viuere.*

Ouidius. *Non vacat exiguis rebus adeſſe Ioui.*

Terentius. *Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.*

A nouerca malefit priuignis. A Deo nobis benefit.

Vergilius. *Stat mihi caſus renouare omnes.* id eſt, *ſtatutum eſt.*

ACCVSATIVVS.

Hæc imperſonalia accuſandi caſum exigunt: Iuuat, decet cum compoſitis, delectat, oportet: vt *Me iuuat ire per altum.*

Vxorem ædes curare decet. Dedecet viros muliebriter rixari.

Cato. *Patrem familias vendacem, non emacem eſſe oportet.*

His verò, attinet, pertinet, ſpectat, propriè additur præpoſitio Ad: vt *Mène vis dicere, quod ad te attinet? Spectat ad omnes benè viuere.*

Quintilianus. *Pertinet in vtramq́; partem.*

Accuſatiuus cum Genitiuo.

His imperſonalibus ſubijcitur accuſatiuus cum genitiuo; Pœnitet, tædet, miſeret, miſereſcit, pudet, piget: vt

Cicero. *Si ad centeſimum vixiſſet annum, ſenectutis eum ſuæ non pœniteret. Tædet animam meam vitæ meæ. Aliorum te miſeret. Tui nec miſeret, nec pudet. Fratris me quidem piget, pudetq́;.*

Imperſonalia fiunt perſonalia.

Nonnulla imperſonalia remigrant aliquando in perſonalia: vt
Vergilius. *Non omnes arbuſta iuuant, humileſq; myricæ.*
Ouidius. *Namque decent animos mollia regna tuos.*
Seneca. *Agricolam arbor ad frugem producta, delectat. Nemo miſerorum commiſereſcit. Te non pudet iſtud? Non te hæc pudent?*

Cœpit &c.

Cœpit, incipit, deſinit, debet, ſolet, & poteſt, imperſonalibus iuncta, imperſonalium formam induunt: vt
Quintilianus. *Vbi primum cœperat non conuenire, quæſtio oriebatur.*
Idem. *Tædere ſolet auaros impendij. Deſinit illum ſtudij tædere.*
Sacerdotem inſcitiæ pudere debet.
Quintilianus. *Peruenire ad ſummum, niſi ex principijs, non poteſt.*

Verbum imperſonale paſsiuæ vocis, ſimilem cum perſonalibus paſsiuis caſum obtinet: vt, Cæſar. *Ab hoſtibus conſtanter pugnatur.* Qui quidem caſus interdum non exprimitur: vt
Vergilius. *— ſtrato diſcumbitur oſtro.*

Verbum imperſonale paſsiuæ vocis, pro ſingulis perſonis vtriuſque numeri indifferenter accipi poteſt: vt *Statur*, id eſt, *ſto, ſtas, ſtat. Stamus, ſtatis, ſtant.* Videlicet ex vi adiuncti obliqui: vt *Statur à me*: id eſt, *ſto. Statur ab illis*: id eſt, *ſtant.*

PARTICIPII

conſtructio.

Participiorum conſtructio.

Participia regunt caſus verborum à quibus deriuantur: vt Vergil. *— duplices tendens ad ſydera palmas, Talia voce refert.*
Idem. *Vbera lacte domum referent diſtenta capellæ.*
Diligendus ab omnibus.
Quamuis in his vſitatior eſt datiuus: vt
Terentius. *Reſtat Chremes, qui mihi exorandus eſt.*

GENITIVVS.

Genitiuus.

Participiorum voces, cum fiunt nomina, genitiuum poſtulant: vt Saluſt. *Alieni appetens. Sui profuſus. Cupientiſsimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.*

ACCVSATIVVS.

Accuſatiuus.

Exoſus, peroſus, pertæſus, actiuè ſignificant, & in accuſatiuum feruntur: vt *Immundam ſegnitiem peroſæ.*
Aſtronomus exoſus ad vnum mulieres.
Suetonius. *Pertæſus ignauiam ſuam.*

Exoſus & peroſus, etiam cum datiui caſu leguntur, videlicet paſsiuè ſignificantia: vt *Germani Romanis peroſi ſunt.* *Exoſus Deo & ſanctis.*

ABLATIVVS.

Ablatiuus.

Natus, prognatus, ſatus, cretus, creatus, ortus, editus, in ablatiuum feruntur: vt Terent. *Bona bonis prognata parentibus.*
Vergilius. *—ſate ſanguine diuûm.* Idem. *—quo ſanguine cretus?*
Ouidius. *Venus orta mari, mare præſtat eunti. Terra editus.*

ADVERBII CONSTRVCTIO.

Nominatiuus.

Aduerbiorum conſtructio.

EN & Ecce, demonſtrantis aduerbia, nominatiuo frequentius adiunguntur, accuſatiuo rarius: vt
Vergilius. *En Priamus, ſunt hîc etiam ſua præmia laudi.*
Cicero. *Ecce tibi ſtatus noſter.*
Vergilius. *—en quatuor aras.*
Ecce duas tibi Daphni, duo altaria Phœbo.

En & ecce, exprobrantis, ſoli accuſatiuo nectuntur: vt *En animum & mentem.* Iuuenalis. *En habitum.* Ter. *Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam Aduerbia loci, temporis, & quantitatis, genitiuum poſt ſe recipiunt.

Loci.

Loci: vt Vbi, vbinam, nuſquam, eo, longè, quò, vbiuis, huccine: vt *Vbi gentium? Quò terrarum abijt? Nuſquam loci inuenitur. Eò impudentiæ ventum eſt.*

Temporis.

Temporis: vt Nunc, tunc, tum, interea, pridie, poſtridiè: vt *Nihil tunc temporis ampliùs quàm flere poteram. Pridiè eius diei pugnam inierunt. Pridiè calendarum, ſeu calendas.*

Quantitatis.

Quantitatis: vt Parum, ſatis, abunde, &c. vt *Satis loquentiæ, ſapientiæ parùm. Abundè fabularum audiuimus.*

Inſtar.

Inſtar, æquiparationem, menſuram, aut ſimilitudinem ſignificat: vt Verg. *Inſtar montis equum diuina Palladis arte Ædificant. Mittitur Philippus ſolus, in quo inſtar omnium auxiliorum erat.*
Ouidius. *Sed ſcelus hoc meriti pondus & inſtar habet.*

Hîc apponitur interdum præpoſitio ad: vt *Vallis ad inſtar caſtrorum clauditur. P. R. è parua origine, ad tantæ magnitudinis inſtar emicuit.*

Genitiuus feſtiuitatis.

Terentius. *Ah minimè gentium, non faciam.* Hic genitiuus gentium, feſtiuitatis cauſa additur.

DATIVVS.

Quædam datiuum admittunt nominum vnde deducta ſunt: vt *Venit obuiam illi.* Nam obuius illi dicitur. *Canit ſimiliter huic.* Et, *Sibi inutiliter viuit. Propinquiùs tibi ſedet, quàm mihi.*

Sunt & hi datiui aduerbiales, Tempori, luci veſperi: vt *Tempori venit, quod omnium rerum eſt primum. Luci occidit hominem. Vidi ad vos afferri veſperi.*

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accuſandi caſum admittunt præpoſitionis, vnde ſunt profecta: vt *Caſtra propiùs vrbem mouentur.* Saluſtius. *Proximè Hiſpaniam ſunt Mauri.*

Cedo.

Cedo, flagitantis exhiberi, accuſatiuum regit: vt Terentius, *Cedo quemuis arbitrum.*

ABLATIVVS.

Aduerbia diuerſitatis, aliter, ſecus: & illa duo, ante, poſt, cum ablatiuo non rarò inueniuntur: vt *Multò aliter. Paulò ſecus. Multò ante, Longè ſecius.* Verg. *longo pòſt tempore venit. Paulò pòſt.* Niſi & ipſa aduerbia potiùs cenſenda ſunt.

Nota.

Aduerbia comparatiui & ſuperlatiui gradus, admittunt caſus comparatiuis & ſuperlatiuis aſſuetos ſubſeruire, ſicut antè præceptum eſt: vt *Acceſſit propiùs illo. Optimè omnium dixit.* Cicero. *Legimus propiùs ad Deos, & propiùs à terris.* Liuius. *Paulò plus trecenta vehicula ſunt amiſſa.* Idem. *Hominum eo die cæſa plus duo millia.*

Plus.

Plus, nominatiuo, genitiuo, accuſatiuo, & ablatiuo iunctum reperitur: vt Liuius. *Plus quàm quinquaginta hominum ceciderunt. Aberat acies paulò plus quingentos paſſus.* Terentius. *Dies triginta, aut plus eo, in naue fui.*

Quibus verborum modis, quæ congruant aduerbia.

Nota.

Vbi, poſtquam, & quum, temporis aduerbia, interdum indicatiuis, interdum verò ſubiunctiuis verbis apponuntur: vt Vergil. *Hæc vbi dicta dedit.* Ter. *Vbi nos lauerimus, ſi voles, lauato.* Vergilius. *Cùm faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.* Idem. *Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurem Vellit.* Hic prius aduerbium, poſterius coniunctio eſſe videtur.

Donec.

Donec, pro quamdiu, indicatiuo gaudet: vt Ouidius. *Donec eram ſoſpes.*

Pro quouſq; nunc indicatiuum, nunc ſubiunctiuum exigit: vt Vergilius. *Cogere donec oues ſtabulis, numerumq́; referre Iuſſit.* Columella. *Donec ea aqua quam adiecerit, decocta ſit.* Ouidius. *Donec eris felix, multos numerabis amicos.*

Dum. Dum, de re præſenti, non perfecta, aut pro quamdiu, fatendi modum poſcit: vt Terent. *Dum apparatur virgo in conclaui.* Idem. *Ego te meum dici tantiſper volo, dum quod te dignum eſt, facis.*

Dum pro dummodo, aliâs potentiali, aliâs ſubiunctiuo nectitur: vt *Dum proſim tibi. Dum ne ab hoc me falli comperiam.*

Dum pro donec, ſubiunctiuo tantùm: vt Vergilius. *Tertia dum Latio regnantem viderit æſtas.*

Quoad, pro Quamdiu, vel Indicatiuis, vel Subiunctiuis: pro Donec ſubiunctiuis ſolis adhibetur: vt *Quoad expectes contubernalem?* Cicero. *Quoad poſſem & liceret, ab eius latere nunquam diſcederem. Omnia integra ſeruabo, quoad exercitus huc mittatur.*

Simulac. Simulac, ſimulatque, indicatiuo & ſubiunctiuo adhærent: vt *Simulac belli patiens erat.* Verg. *-ſimulatque adoleuerit ætas.*

Quemadmodum. Quemadmodum, vt, vtcunque, ſicut, vtrunque modum admittunt: vt Eraſmus. *Vt ſalutabis, ita & reſalutaberis.* Horatius. *Vt ſementem feceris, ita & metes.* Vt pro poſtquam, indicatiuo iungitur: vt, *Vt ventum eſt in vrbem.*

Quaſi. &c. Quaſi, ceu, tanquam, perinde, acſi, haud, ſecus, acſi, quum proprium habent verbum, ſubiunctiuo apponuntur: vt *Tanquam feceris ipſe aliquid.* Terent. *Quaſi non norimus nos inter nos.* Aliâs copulant conſimiles caſus: vt *Noui hominem tanquam te. Arridet mihi, quaſi amico.*

Ne. Ne, prohibendi, vel imperatiuis, vel ſubiunctiuis præponitur: vt Vergilius. *-ne ſæui magna ſacerdos.* Terentius. *Hic, nebulo magnus eſt, ne metuas.*

Ne, pro non, cæteris modis inſeruit.

Aduerbia præpoſitionum formam induunt. Aduerbia, accedente caſu, tranſeunt in præpoſitiones: vt Iuuenalis. *Cantabit vacuus coram latrone viator.*

DE CONIVNCTIONVM conſtructione.

Coniunctionum conſtructio. Coniunctiones copulatiuæ & diſiunctiuæ, cum his quatuor, quam, niſi, præterquam, an, ſimiles omninò caſus nectunt: vt *Socrates docuit Xenophontem & Platonem. Vtinam calidus eſſes, aut frigidus.*

gidus. *Albus an ater homo ſit, neſcio. Eſt minor natu quàm tu. Nemini placet, niſi (vel preter quam) ſibi.* Excepto ſi caſualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, vel aliud poſcat: vt *Emi librum centuſſi & pluris, Vixi Romæ & Venetijs.*

Horatius. *-in Meti deſcendant iudicis aures, Et patris & noſtras.*

Coniunctiones copulatiuæ & diſiunctiuæ, aliquoties ſimiles modos & tempora conglutinant: vt

Recto ſtat corpore, deſpicitq; terras.

Aliquoties autem ſimiles modos, ſed diuerſa tempora: vt

Terentius. *Niſi me lactaſſes amantem, & vana ſpe produceres.*

Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare poſſum.

Etſi, tametſi, etiamſi, quanquam, in principio orationis indicatiuos modos, in medio ſubiunctiuos ſæpiùs poſtulant. *Etſi.*

Quamuis & licet, ſubiunctiuos frequentiùs: vt

Etſi nihil noui afferebatur. Quanquam animus meminiſſe horret.

Vergilius. *Quamuis Elyſios miretur Grecia campos.*

Ouidius. *Ipſe licet venias muſis comitatus Homere,*
Nil tamen attuleris, ibis Homere foras.

Ni, niſi, ſi, quidem, quod, quia, quàm, poſtquam, poſteaquàm, vbi pro poſtquam, nunquam, priuſquam, & indicatiuis, & ſubiunctiuis adhærent: vt *Quòd redieris incolumis, gaudeo. Caſtigo te non quòd odio habeam, ſed quòd amem. Aliud honeſtum iudicas, quàm philoſophi ſtatuant.* *Ni, niſi. &c.*

Plinius. *Grauiùs accuſas, quàm patitur tua conſuetudo.*

Si, vtrique modo iungitur. Etſi pro quamuis, ſubiunctiuo tantùm: vt Terentius. *Redeam? non ſi me obſecret.* *Si.*

Si quis, tantum indicatiuo: vt *Si quis adeſt.*

Quando, quandoquidem, quoniam, indicatiuo iunguntur: vt *Quando.*

Verg. *Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba.*

Quoniam mihi non credis, ipſe facito periculum.

Quippe, cùm proprium habet verbum, gaudet indicatiuo: vt *Quippe.*

Danda eſt huic venia, quippe ægrotat.

Si addideris Qui, vtrunque admittit modum: vt

Non eſt huic danda venia, quippe qui iam bis peierauit. ſiue *peierauerit.*

Qui, cùm habet vim cauſalem, ſubiunctiuum poſtulat: vt *Qui.*

Stultus es, qui huic credas.

Cum pro quamuis, pro quandoquidem vel quoniam, ſubiunctiuis ſemper adhæret: vt *Cum.*

Cicero. *Nos cùm precipi nihil poſſe dicamus, tamen alijs de rebus diſſere*

ſolem-

ſolemus. Vergil. *Cùm ſis officijs Gradiue virilibus aptus.*

Cum & Tum Cum & Tum: item Tum geminatum, ſimiles modos copulant. Eſt autem in Cum, quiddam minus, atque ideò in priore clauſulæ parte ſtatuitur: In Tum quiddam maius, ac proinde in poſteriore clauſulæ parte collocatur: vt
Amplectitur cùm eruditos omnes, tùm in primis Marcellum.
Odit tùm literas, tùm virtutem.

Ne, an, num. Ne, an, num, interrogandi particulæ, indicatiuum amant: vt Vergilius. *-ſuperátne & veſcitur aura Aetherea?*

Vt. At cùm accipiuntur dubitatiuè aut indefinitè, ſubiunctiuum poſtulant: vt *Viſe num redierit. Nihil refert feceriſne, an perſuaſeris.*

Vt, cauſalis ſeu perfectiua coniunctio, & vt pro ne non, poſt verba timoris, nunc potentiali, nunc ſubiunctiuo iungitur: vt
Terentius. *Filium perduxere illuc ſecum, vt vnà eſſet, meum.*
Idem. *Te oro Daue vt redeat iam in viam.*
Idem. *Metuo vt ſubſtet hoſpes.* id eſt, *ne non ſubſtet.*

Vt concedentis, ſeu poſitum pro quanquam, & vt pro vtpote, ſubiunctiuo ſeruit: vt,
Vt omnia contingant quæ volo, leuari non poſſum.
Non eſt tibi fidendum, vt qui toties fefelleris. Vt qui ſolus relictus fueris.

Vt pro poſtquam, pro quemadmodum, vel ſicut, & interrogatiuum, indicatiuis nectitur: vt,
Cicero. *Vt ab vrbe diſceſſi, nullum intermiſi diem, quin ſcriberem.*
Terentius. *Tu tamen has nuptias perge facere, vt facis.*
Idem. *Credo vt eſt dementia.* Vergil. *Vt valet? Vt meminit noſtri?*

Quanquam de hoc in Aduerbij quoq; conſtructione, paulò ſuprà eſt dictum.

PRÆPOSITIONVM conſtructio.

Præpoſitionum conſtructio. PRæpoſitio ſubaudita, interdum facit vt addatur ablatiuus: vt *Habeo te loco parentis.* id eſt, *in loco.* *Apparuit illi humana ſpecie.* id eſt, *ſub humana ſpecie.* *Diſceſſit magiſtratu.* id eſt, *à magiſtratu.*

Præpoſitio in compoſitione, eundem nonnunquam caſum regit, quem & extra compoſitionem regebat: vt
Verg. *Nec poſſe Italia Teucrorum auertere regẽ. Preterea te inſalutatum.*

Idem. *-emoti procumbunt cardine poſtes.* Idem. *Detrudunt naues ſcopulo.*

Verba Compoſita cum a, ab, ad, con, de, e, ex, in, nonnunquam repetunt eaſdem præpoſitiones cum ſuo caſu extra compoſitionem, idq́; eleganter: vt *Abſtinuerunt à viris.*

Verba compoſita cum a, ab, &c.

Terentius. *Amicos aduocabo ad hanc rem. Cum legibus conferemus.*

Cicero. *Detrahere de tua fama nunquam cogitaui. Cum ex inſidijs euaſeris.*

Terentius. *Poſtquam exceſſit ex Ephebis.*

In rempublicam cogitatione curaq́; incumbe.

In pro erga, contra, & ad, accuſatiuum habet: vt

In pro erga, &c.

Vergilius. *Accipit in Teucros animum mentemq́; benignam.*

Idem. *Quid meus Aeneas in te committere tantum.*
Quid Troës potuere?

Idem. *Quò te Meripedes? aut quò via ducit in vrbem?*

Item In, accuſatiuo iungitur, quoties diuiſio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore ſignificatur: vt

Vergilius. *Eſtq́; locus parteis vbi ſe via findit in ambas.*

Ouidius. *Verſa eſt in cineres ſoſpite Troia viro. -amor mihi creſcit in horas.*

In, cùm ſignificatur actus in loco, ablatiuum poſtulat: vt

Ouidius. *Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum.*

Sub pro ad, per, & ante, accuſatiuo innititur: vt

Sub.

Sub vmbram properemus.

Liu. *Legati fere ſub id tempus ad res repetendas miſſi.* id eſt. *per id tempus.*

Vergi. *-ſub noctem cura recurſat.* id eſt. *paulò ante noctē,* vel, *inſtante nocte.*

Aliâs ablatiuum admittit: vt

Quicquid ſub terra eſt, in apricum proferet ætas.

Vergilius. *-ſub nocte ſilenti.* id eſt, *in nocte ſilenti.*

Super pro vltra, accuſatiuo iungitur: vt

Super.

Vergilius. *ſuper Garamantas & Indos Proferet imperium.*

Super, pro de & in, ablatiuo: vt Tacitus. *Multus ſuper ea re variúſque rumor.* Vergilius. *Fronde ſuper viridi.*

Subter, vno ſignificatu vtriq; caſui apud authores iungitur: vt

Subter.

Liuius. *Pugnatum eſt ſuper ſubterq́; terras.*

Vergilius. *-omnes Ferre libet ſubter denſa teſtudine caſus.*

Tenus, gaudet ablatiuo & ſingulari & plurali: vt *Pube tenus. Pectoribus tenus.* At genitiuo tantùm plurali: vt *Crurum tenus.*

Tenus.

Præpoſitiones, cùm caſum amittunt, migrant in aduerbia: vt

Præpoſ. migrant in aduerbia.

Vergilius. *-longo pòſt tempore venit.*

Idem. *Ponè ſubit coniux, ferimur per opaca locorum.*

Idem. *-coram quem quæritis adſum Troius Aeneas.*

INTERIECTIONVM
conſtructio.

INteriectiones non raró abſolutè & ſine caſu ponuntur: vt Vergilius. *Spem gregis (ab) ſilice in nuda connixa reliquit.* Terentius. *Quæ malùm dementia?*

O. O exclamantis, nominatiuo, accuſatiuo, & vocatiuo iungitur: vt *O feſtus dies hominis.* Vergil. *O fortunatos nimium, bona ſi ſua norint Agricolas.* Idem. *O formoſe puer, nimium ne crede colori.*

Heu, pro. Heu & pro, nunc nominatiuo, nunc accuſatiuo adhærent: vt *Heu pietas.* Vergil. *Heu priſca fides.* Idem. *Heu ſtirpem inuiſam.* Terentius. *Prò Iupiter, tu homo adiges me ad inſaniam.* Idem. *Prò Deûm atque hominum fidem. Prò ſancte Iupiter.* apud Plaut.

Hei & veh. Hei & veh, datiuo apponuntur: vt Ouidius. *Hei mihi, quod nullis amor eſt medicabilis herbis.* Terentius. *Veh miſero mihi, quanta de ſpe decidi?*

DE FIGVRIS.

Figuræ quid ſit. Figura, eſt nouata arte aliqua dicendi forma. Cuius duo tantùm genera, Dictionis ſcilicet, & Conſtructionis hoc loco trademus.

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictionis ſunt ſex,
- Prótheſis,
- Aphæreſis,
- Epentheſis,
- Syncope,
- Paragoge,
- Apócope.

Prótheſis. Prótheſis, eſt appoſitio literæ vel ſyllabæ ad principium dictionis: vt *Gnatus,* pro *natus. Tetuli,* pro *tuli.*

Aphæreſis. Aphæreſis, eſt ablatio literæ vel ſyllabæ à principio dictionis: vt *Ruit,* pro *eruit. Temnere,* pro *contemnere.*

Epentheſis. Epentheſis, eſt interpoſitio literæ vel ſyllabæ in medio dictionis: vt *Relliquias, relligio,* addita l. *Induperatorem,* pro *Imperatorem.*

Syncope. Syncope, eſt ablatio literæ vel ſyllabæ è medio dictionis: vt *Abijt, petijt, dixti, repoſtum. &c.*

Paragoge. Paragoge, eſt appoſitio literæ vel ſyllabæ ad finem dictionis: vt

Dicier, pro *dici*.

Apócope, eſt ablatio literæ vel ſyllabæ à fine dictionis: vt *Peculi*, pro *peculij*. *Dixtin'*, pro *dixtine*. *Ingeni*, pro *ingenij*.

Apócope.

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ conſtructionis ſunt octo: Appoſitio, Euocatio, Syllepsſis, Prolepſis, Zeugma, Syntheſis, Antiptôſis, Synecdoche.

APPOSITIO.

APpoſitio, eſt duorum ſubſtantiuorum eiuſdem caſus, quorum altero declaratur alterum, continuata ſiue immediata coniunctio: vt *Flumen Rhenus*. Poteſt autem Appoſitio plurium ſubſtantiuorum eſſe: vt *Marcus Tullius Cicero*.

Appoſitio quid ſit.

Interdum apud authores in diuerſis caſibus pronuntur ſubſtantiua, perinde quaſi ad diuerſa pertinerent: vt *Vrbs Patauij*, apud Vergilium. *Vrbs Antiochiæ*, apud Ciceronem.

In Appoſitione, ſubſtantiua non ſemper eiuſdem generis aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum ſubſtantiuorum caret numero ſingulari, aut eſt nomen collectiuum, diuerſorum numerorum eſſe poſſunt: vt *Vrbs Athenæ*.

Ouidius. *In me turba ruunt luxurioſa proci.*

Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.*

Triplici nomine fit Appoſitio.

Reſtringendæ generalitatis gratia: vt *Vrbs Roma*. *Animal equus*.
Tollendæ æquiuocationis cauſa: vt *Taurus mons Aſiæ*. *Lupus piſcis*.
Et ad proprietatem attribuendam: vt *Eraſmus vir exactiſſimo iudicio*. *Nireus adoleſcens inſigni forma*. *Timotheus homo incredibili fortuna*.

Appoſitio triplex.

EVOCATIO.

CVm prima vel ſecunda perſona immediatè ad ſe euocat tertiam, ambæ fiunt primæ vel ſecundæ perſonæ: vt *Ego pauper laboro*. *Tu diues ludis*. Eſt ergò Euocatio, immediata tertiæ perſonæ ad primam vel ſecundam reductio.

Euocatio.

Obſeruandum verò eſt, verbum ſemper conuenire cum perſona euocante: vt *Ego pauper laboro*. *Tu diues ludis*.

Nam in Euocatione quatuor ſunt notanda: Perſona Euocans, quæ ſemper eſt prima vel ſecunda: Euocata, quæ ſemper eſt tertia: verbum, quod ſemper eſt primæ vel ſecundæ perſonæ: & Abſentia coniunctionis.

In Euocatione perſona vocans & euocata, aliquando ſunt diuerſorum numerorum: vtpote vel cùm perſona euocata caret numero ſingu-

Euocatio varia.

ſingulari : vt *Ego tuæ delitiæ iſtuc veniam.* Aut cùm eſt nomen collectiuum : vt *Magna pars ſtudioſorum amœnitates quærimus.* hìc ſubauditur *nos.* Aut deniq; cùm eſt nomen diſtributiuum : vt *In magnis læſi rebus vterque ſumus.* ſubintelligitur *nos.*

Duplex autem eſt Euocatio, Explicita, vbi tam perſona euocans, quam euocata exprimitur : & Implicita, vbi perſona euocans ſubintelligitur : vt *Sum pius Aeneas.* ſubintelligitur *Ego.* *Populus ſuperamur ab vno.* ſubauditur *nos.*

SYLLEPSIS.

Syllepſis.

Syllepſis, ſeu Conceptio, eſt comprehenſio indignioris ſub digniore, à σὺμ, con, & λύβω ſumo.

Duplex autem eſt Conceptio : Perſonarum ſcilicet, quoties perſona concipitur cum perſona: & Generum, quoties genus indignius cum genere digniore concipitur. Cuius declarandæ rei gratia, hæc quæ ſequuntur, obſeruabis.

Copulatum per coniunctionem, Et, nec, neque, & cum pro Et acceptum, eſt pluralis numeri : ac proinde verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, exigit plurale. Quod quidem verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, genere & perſona cum digniore ſuppoſito ac ſubſtantiuo quadrabit : vt *Quin tu & ſoror facitis?*
Ego & mater miſeri perimus. Tu & vxor qui adfuiſtis, teſtes eſtote.

Conceptio Perſonarum.

Dignior perſona.

Dignior enim eſt perſona prima quàm ſecunda aut tertia, & dignior ſecunda quàm tertia : vt *Ego & pater ſumus in tuto.*
Tu atque frater eſtis in periculo. Neque ego, neque tu ſapimus.
Vergilius. –*diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.*
Idem. –*Remus cum fratre Quirino Iura dabant.*

Cum.

Cum tamen ſingulare verbum magis amat : vt
Tu quid ego & populus mecum deſideret, audi.

Conceptio Generum.

Dignius genus.

Dignius etiam eſt maſculinum genus quàm fœmininum aut neutrum, & dignius fœmininum quàm neutrum : vt
Rex & regina beati. Chalybs & aurum ſunt in fornace probati.
Hinc per vim leges, & plebiſcita coactæ.

Exceptio.

At cùm ſubſtantiua res inanimatas ſignificant, adiectiuum aut relatiuum vſitatiùs in neutro genere ponitur : vt
Vergilius. –*cùm Daphnidis arcum*

Fregiſti & calamos, quæ tu peruerſe Menalca.
Et cùm vidiſti puero donata, dolebas.
Saluſtius. *Ira & ægritudo permiſta ſunt.*
Idem. *Huic bella ciuilia, cædes, & diſcordia ciuilis, grata fuerunt.*
Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.

Conceptio duplex.

Porrò Conceptio aliâs directa eſt, nempe cùm concipiens. i. dignius, & conceptum, id eſt indignius, copulantur per Et, vel atq;, vel que: aliâs indirecta, cùm copulantur per Cum: vt *Ego cum fratre ſumus candidi*. Vbi vtraq; conceptio eſt indirecta.

Syllepſis implicita.

Eſt etiam quædam Conceptio Generum implicita, nempe quando nec genus concipiens, nec genus conceptum explicantur: ſed de mare atq; fœmina perinde loquimur, ac de ſolo mare: vt ſi dicam, Vterq; eſt formoſus: loquens de ſponſo & ſponſa. Sic Ouid. *Impliciti laqueis nudus vterq; iacet:* loquens de Marte & Venere, reti implicitis à Vulcano.

PROLEPSIS.

Prolepſis.

Prolepſis ſeu præſumptio, eſt pronunciatio quędam rerum ſummaria. Fit autem quum congregatio ſiue totum, cum verbo vel adiectiuo aptè cohæret: deinde partes totius ad idem verbum vel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant: vt *Duæ aquilæ volauerunt: hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hîc congregatio ſiue totum, *Duæ aquilæ*, cum verbo *volauerunt*, per omnia concordant: cum quo partes, *hæc & illa*, ad idem verbum relatæ, in numero non concordant.

Congregatio ſiue totum, eſt dictio pluralis numeri: vt *Duæ aquilæ*, aut plurali æquiualens: vt *Corydon & Thyrſis*.

Nota.

Nam copulatum æquiualet plurali: vt Vergilius.

Compulerantq; greges Corydon & Thyrſis in vnum:
Thyrſis oues Corydon diſtentas lacte capellas.

Aut congregatio eſt nomen collectiuum: vt *Populus viuit, alÿ in penuria, alÿ in delitÿs.*

Quinque in Prolepſi neceſſaria.

Sulpitius & Aldus, quinque dicunt in Prolepſi eſſe neceſſaria: Congregationem, vt in priore exemplo, *duæ aquilæ*: Verbum, vt *volauerunt*: Partes, vt *hæc & illa*: Partium determinationem, vt *ab oriente & occidente*: & ordinem, videlicet, quod totum præcedat, partes ſequantur.

Prolepſis duplex.

Duplex autem eſt Prolepſis. Explicita, vbi omnia exprimuntur, quæ in Prolepſi eſſe oportet: vt *Equi concurrunt, hic à dextra, ille à ſiniſtra Hippodromi.* & Implicita, in qua aliquid tacetur: vt

Ouidius. *Alter in alterius iactantes lumina vultus,*
Quærebant taciti noſter vbi eſſet amor.

Deeſt altera partium cum determinatione, videlicet, *Et alter in alterius*. Et, *Alter alterius onera portate.* vbi deeſt *vos* : & altera pars cum determinatione : videlicet, *Et alter alterius.*

Terentius. *Curemus æquam vterq; partem.* hîc totum *vos*, ſubintelligitur, & partes, *alter & alter*, includuntur in diſtributiuo *vterque.*

Diomedes Prolepſim dicit eſſe, quoties id quod poſterius geſtum eſt, antè deſcribimus : vt

Vergilius. *-Lauiniaq; venit Littora.*

Lauinium enim nondum erat, quum Æneas veniret in Italiam.

Dicitur verò Prolepſis, à πρὸ quod eſt ante, & λήβω ſumo.

ZEGMA.

Zeugma.

ZEugma, eſt vnius verbi vel adiectiui viciniori reſpondentis, ad diuerſa ſuppoſita reductio : ad vnum quidem expreſſe, ad alterum verò per ſupplementum : vt Cicero. *Nihil te nocturnum præſidium palatij, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concurſus bonorum omniū, nihil hic munitiſſimus habendi ſenatus locus, nihil horum ora vultuſq; mouerunt?* Hic *Mouerunt*, expreſsè reducitur ad *ora vultuſq;* : at ad cætera per ſupplementum. Subintelligendum eſt enim, præſidium mouit, vigiliæ mouerunt, timor populi mouit, bonorum concurſus mouit, habendi ſenatus locus mouit. Attamen quando eſt comparatio vel ſimilitudo, verbum vel adiectiuum conuenit cum remotiore : vt *Ego melius quàm tu ſcribo. Ego ſicut fœnum arui. Hoc ille ita prudenter atq; ego feciſſet.*

Item per niſi : vt Terentius. *Talem filium nulla niſi tu pareret.*

Licet poëtæ interdum aliter loqui ſoleant : vt

Ouidius. *Quid niſi ſecretæ læſerunt Phyllida ſyluæ?*

De quibus in concordantia Verbi & Nominatiui ſuprà eſt dictum: vt Cicero. *Quare vt arbitror, prius hic te nos, quàm iſtic tu nos videbis.*

Tribus modis fit Zeugma. In perſona : vt *Ego & tu ſtudes.*

In genere : vt *Maritus & vxor eſt irata.*

In numero : vt *-hic illius arma, Hic currus fuit.*

Zeugma triplex.

Ponitur aliquando verbum vel adiectiuum in principio, & tum vocatur Protozeugma : vt *Dormio ego & tu.* Quandoq; in medio, vocaturq; Meſozeugma : vt *Ego dormio & tu.* Quandóque in fine, & vocatur Hypozeugma : vt *Ego & tu dormis.*

Requiruntur autem in Zeugmate quatuor : Duo ſubſtantiua, vt *Rex & Regina* : Coniunctio, quæ vel copulatiua, vel diſiunctiua, vel etiam expletiua eſſe poteſt: vt Et, vel, &c. verbum vel adiectiuum: vt *Ira geſt*: & quod verbum vel adiectiuum viciniori ſuppoſito reſpondeat. Fit etiam quoddam Zeugmatis genus per aduerbia: vt *Cubas vbi ego. Cœnas quando nos.*

Quando verbum ad duo ſuppoſita reducitur, & cum vtroque conuenit, eſt Zeugma, vt dicunt Locutionis, non Conſtructionis vt *Ioannes fuit piſcator & Petrus.*

Dicitur autem Zeugma, quaſi copulatum à Græco verbo ζευγνύω vel ζεύγνυμι, quod eſt copulo.

SYNTHESIS.

Synthesis.

Synthesis, eſt oratio congrua ſenſu, non voce: vt Vergilius. *Pars in fruſta ſecant. Gens armati.*

Fit autem Syntheſis nunc in genere tantùm, idq́; aut ſexus diſcernendi cauſa: vt *Anſer facta. Elephantus grauida.* aut ſupplementi gratia: vt *Præneſte ſub ipſa.* ſubauditur *Vrbe.*

Centauro in magna. ſubintelligitur *naui.*

Nunc in numero tantùm: vt *Turba ruunt. Aperite aliquis oſtium.*

Nunc verò in genere & numero ſimul: vt *Pars merſi tenuere ratem.* Vergilius. *Hæc manus ob patriam pugnando vulnera paſſi.*

Dicitur autem Syntheſis, à σὺν quod eſt con, & θέσις poſitio: quia eſt compoſitio, id eſt, conſtructio facta gratia ſignificationis.

ANTIPTOSIS.

Antiptôſis.

Antiptôſis, ab ἀντὶ quod eſt pro, & πτῶσις caſus, eſt poſitio caſus pro caſu, idque interdum non inuenuſtè: vt Vergilius. *Vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt.* Terentius. *Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas. Sermonem quem audiſtis, non eſt meus. Eius non venit in mentem.* pro id.

Quanquam hîc *venit*, impersonaliter potiùs vſurpari exiſtimandum eſt. *Ariſtotelis libri ſunt omne genus elegantia referti.* pro omnis generis. Sic *id genus, quod genus, &c. Idne eſtis autores mihi?* pro *eius.*

Interdum autem fit durior Antiptôſis: vt *Salue primus omnium parens patriæ appellate.* pro *prime. Habet duos gladios, quibus altero te occiſurum minatur, altero villicum.* pro *quorum altero.*

SYNECDOCHE.

Synecdoche.

Synecdoche, eſt cum id quod partis eſt, attribuitur toti: vt *Aethiops albus dentes.* Hîc album, quod ſolis dentibus conuenit, toti attribuitur Aethiopi.

Nota.

Per Synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquam proprietatem ſignificantia: item verba paſſiua & neutralia, ſignificantia aliquam

quam paſsionem, poſſunt regere accuſatiuum aut ablatiuum, ſignificantem locum in quo eſt proprietas aut paſsio: vt *Aeger pedes, vel pedibus. Saucius frontem, vel fronte. Doleo caput, vel capite. Redimitus tempora lauro. Truncatus membra bipenni.*

Effuſas laniata comas, contuſaq́; pectus.

Nam illæ Græcę phraſes ſunt: *Excepto quod non ſimul eſſes. Cætera lætus. Cætera ſimilis, vno differunt.*

Dicitur autem Synecdoche, à σὺμ quod eſt con, & ἐκδέχομαι ſuſcipio, videlicet, quod totum cum ſua parte capiatur.

Si cui lubet figuratæ conſtructionis elegantias pernoſcere, legat Thomam Linacrum de Eclipſi, Pleonaſmo & Enallage, deq́; alijs figuris eruditè, dilucidè, ac copioſè diſſerentem.

DE PROSODIA.

Proſodia quid ſit.

PRoſodia, eſt quæ rectam vocum pronunciationem tradit, Latinè accentus dicitur.

Diuiditur autem Proſodia, in
- Tonum,
- Spiritum,
- Tempus.

Tonus, eſt lex vel nota, qua ſyllaba in dictione eleuatur vel deprimitur.

Eſt autem tonus triplex,
- Acutus,
- Grauis,
- Circumflexus.

Tonus acutus.

Tonus acutus, eſt virgula obliqua, aſcendens in dexteram, ſic, ´

Grauis.

Grauis, eſt virgula obliqua deſcendens in dexteram, ad hunc modum, `.

Circumflexus.

Circumflexus, eſt quiddam ex vtriſq; conflatum, hac figura, ^.

Apoſtrophus quid.

Huc addatur etiam Apoſtrophus, qui eſt quædam circuli pars in ſummo literæ appoſita, quam ſic pinges, ’.

Hac nota vltimam dictionis vocalem deeſſe oſtenditur: vt *Tanton' me crimine dignum dixiſti?* pro *tantóne.*

Spiritus.

Spiritus duo ſunt, Aſper, & Leuis.

Aſper, quo aſpirata profertur ſyllaba: vt *Homo, honor.*

Leuis, quo citra aſpirationem ſyllaba profertur: vt *Amo, onus.*

TONORVM REGVLA. I.

Monoſyllaba.

MOnoſyllaba dictio breuis, aut poſitione longa, acuitur: vt *Mél, fél, párs, páx.* Natura longa circumflectitur: vt *Spês, flôs, ſôl.*

ſôl, thûs, rûs.

REGVLA. II.

Diſſyllaba.

In diſſyllaba dictione, ſi prior longa fuerit natura, poſterior breuis, prior circumflectitur: vt *Lunâ, Mûſa.* In cæteris acuitur: vt *Cítus, látus, ſólers, ſátur.*

REGVLA. III.

Polyſyllaba.

Dictio polyſyllaba, ſi penultimam habet longam, acuit eandem: vt *Libértus, penátes.* Sin breuem habet penultimam acuit antepenultimam: vt *Dóminus, póntifex.*

Exceptio.

Excipiuntur compoſita à facio: vt *Benefácis, malefácis, calefácit frigefácit.*

At ſi penultima longa fuerit natura, & vltima breuis, circumflectitur penultima: vt *Românus, amâtor.*

Compoſita à fis, fit, vltimam acuunt: vt *Madefis, calefit, benefit, ſatisfit.*

APPENDIX.

Nota. Accentuum confuſio.

Quia hodie propter hominum imperitiam, circumflexus ab acuto vix prolatione diſcernitur, Grammatici circumflexum cum acuto confuderunt.

REGVLA. IIII.

Quæ tonos perturbant.

Quinque ſunt, quæ tonorum regulas perturbant.

DIFFERENTIA.

Differentia.

Differentia tonum tranſponit: vt Vná aduerbium, vltimam acuit, ne videatur eſſe nomen. Sic eó, alió, aliquó, continuó, ſeduló, porró, forté, quá, ſiquá, aliquá, nequá, illó, falſó, citó, feré, plané, & id genus alia: putá pro ſicut, poné pro poſt, corám, circúm, aliás, palám, ergó coniunctio, ſed ergô pro cauſa, circumflectitur: vt

Ergô.

Vergilius. *illius ergô Venimus.* Hæc igitur omnia ſicut Græca acutiſona, in fine quidem ſententiarum acuuntur, in conſequentia verò grauantur.

Sic differentiæ cauſa antepenultima ſuſpenditur in his, Déinde, próinde, périnde, alíquando, síquando, néquando, húcuſque, à longè, dé longè, déinceps, dúntaxat, déorſum, quápropter, quinimo, enímuerò, propémodum, ádmodum, áffabrè, intereá loci, nihilóminus, paulóminus, cum non ſunt orationes diuerſæ, vti ſunt Pube ‿ tenus, crurum ‿ tenus: non enim compoſita ſunt, velut hactenus, quatenus, & eius generis reliqua.

TRANSPOSITIO.

Tranſpoſitio. Tranſpoſitio tonum inuertit, id quod vſu venit in præpoſitionibus, quæ poſtpoſitæ grauantur: vt Vergilius. *Tranſtra per & remos. Te penes imperium.*

ATTRACTIO.

Attractio. Attractio tonum mutat, cùm poſt vocabulum aliquod ſequitur coniunctio inclinatiua: vt Quæ, ne, ue. Attrahunt enim hæ particulæ accentum ſyllabæ præcedenti, eámque acuunt: vt *Luminàque lauriſque Dei*. Sic, Dum, ſis, nam, pareſca.

Vbi autem eſt manifeſta compoſitio, non variatur tonus: vt Dénique, úticque, ítaque, úndique, híccine, & huiuſmodi.

Vbique & vbîuis. Vbîque tamen temporis ſui tonum ſeruat, & vbîuis.

CONCISIO.

Conciſio. Conciſio transfert tonum, cùm dictiones per ſyncopen aut apocopen caſtrantur. Tunc enim tonum retinent integræ dictionis: vt Vergili, Valeri, Mercuri: pro Vergilij, Valerij, Mercurij.

Nomina & pronomina ſyncopata. Sic quædam nomina & pronomina ſyncopata, circumflectunt vltimam: vt Arpinâs, Rauennâs, noſtrâs, veſtrâs, cuiâs: ab Arpinâtis, Rauennâtis, noſtrâtis, &c. Sic Donec, à donecum. Sic hûc, illûc, iſtûc, adhûc, &c. pro hucce, illucce, &c. Et compoſita à dic, duc, fac: vt benedic, reduc, calefac.

IDIOMA.

Idioma. IDioma, hoc eſt linguæ proprietas, tonum variat, adeò vt ſi dictiones Græcæ integrè ad nos veniant, ſeruent tonum ſuum: vt Symóis, periphas, penultimam acuunt, at facta Latina, antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam.

Quæ autē prorſus Latina fiunt, Latinum quoque tonum ſeruant: vt Geórgica, Bucólica, antepenultima acuta, licet apud Græcos in vltima tonum habeant.

Sic & comœdia, tragœdia, ſóphia, ſymphónia, tonum recipiunt in antepenultima, licet in ſua lingua habeant in penultima.

Nota. Porrò ſi ignoretur propriùs peregrinæ vocis tonus, tutiſsimum fuerit iuxta Latinum accentum illam enunciare.

Syllabæ communes in proſa oratione ſemper corripiuntur: vt Tenebris, Cáthedra, Mediocris.

DE CARMINVM RATIONE

HActenus de Tonis & Spiritibus, deinceps de ſyllabarum tempore, & carminis ratione pauca adijciemus.

Tempus, eſt ſyllabę pronũciandę menſura. *Tempus.*

Syllaba breuis, vnius eſt temporis, longa verò duorum. *Syllaba.*

Tempus breue ſic notatur, u.

Longum autem ſic, – : vt – u Terra.

Ex ſyllabis iuſto ordine diſpoſitis, fiunt pedes.

Eſt autem Pes, duarum ſyllabarum pluriúmue conſtitutio, ex certa temporum obſeruatione. *Pes.*

Pedum alij diſſyllabi, alij triſſyllabi.

De tetraſyllabis autem non multum attinet ad hoc noſtrum inſtitutum diſſerere. *Diuiſio pedum.*

Diſſyllabi ſunt,	Spondæus,	vt	– –	*Virtus.*
	Pyrrhychius,		u u	*Deus.*
	Trochæus,		– u	*Panis.*
	Iambus,		u –	*Amans.*
Triſyllabi octo,	Moloſſus,	vt	– – –	*Magnates.*
	Tribrachus,		u u u	*Dominus.*
	Dactylus,		– u u	*Scribere.*
	Anapæſtus,		u u –	*Pietas.*
	Bacchius,		u – –	*Honeſtas.*
	Antibacchius		– – u	*Audire.*
	Amphimacer,		– u –	*Charitas.*
	Amphibrachus,		u – u	*Venire.*

Porrò pedes iuſto numero atq; ordine concinnati, Carmen conſtituunt.

Eſt enim Carmē, oratio iuſto atq; legitimo pedũ numero conſtricta. *Carmen.*

Carmen compoſituro, in primis diſcendum eſt, pedibus ipſum ritè metiri, quam Scanſionem vocant.

Eſt autem Scanſio, legitima carminis in ſingulos pedes commenſuratio. *Scanſio.*

SCANTIONI ACCIDENTIA.

Scanſioni accidunt, Synalœpha, Eclipſis, Synæreſis, Diæreſis, & Cæſura.

Synalœpha. Synalœpha, eſt eliſio quædam vocalis ante alteram in diuerſis dictionibus: vt *Sera nimis vit' eſt craſtina, viu' hodie.*

Fit autem interdum in his dictionibus: vt Dij, dijs, ijdem, ijſdem, deinde, deinceps, ſemianimis, ſemihomo, ſemiuſtus, deeſt, deero, deerit, & ſimilia.

At heu & ô nunquam intercipiuntur.

Eclipſis. Eclipſis, eſt quoties m, cum ſua vocali perimitur, proxima dictione à vocali exorſa: vt

Monſt' horrend' inform' ingens, cui lumen ademptum. pro *monſtrum, horrendum, informe, &c.*

Synæreſis. Synæreſis, eſt duarum ſyllabarum in vnam contractio: vt Vergilius. *Seu lento fuerint aluaria vimine texta.* pro *aluearia.*

Dieræſis. Dieræſis, eſt vbi ex vna ſyllaba diſſecta, fiunt duæ: vt

– – ∪ ∪ – – – – ∪ ∪ – ∪ ∪

Ouidius. *Debuerant fuſos euoluiſſe ſuos.* pro *euoluiſſe.*

Cæſura. Cæſura, eſt quum poſt pedem abſolutum ſyllaba breuis in fine dictionis extenditur.

CAESVRAE SPECIES SVNT.

Triemimeris Triemimeris, ex pede & ſyllaba: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – – ∪ ∪ – –

Vergilius. *Pectoribus inhians, ſpirantia conſulit exta.*

Penthemimeris. Penthemimeris, ex duobus pedibus & ſyllaba: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – – – ∪ ∪ – –

Vergilius. *Omnia vincit amor, & nos credamus amori.*

Hepthemimeris. Hepthemimeris, ex tribus pedibus & ſyllaba: vt

– – – – – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – –

Idem. *Oſtentans artem pariter, arcumq́ ſonantem.*

Enneêmimeris. Enneëmimeris, conſtat ex quatuor pedibus & ſyllaba: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – – – ∪ ∪ – –

Idem. *Ille latus niueum molli fultus hyacintho.*

DE GENERIBVS CARMINVM.

Carminum genera, de quibus nos hoc loco potiſſimum tractare decreuimus, ſunt Heroicum, Elegiacum, Aſclepiadæum, Sapphicum Phaleucium, Iambicum.

CARMEN HEROICVM.

Hexametrum Carmen Heroicum, quod idem Hexametrum dicitur, conſtat pedibus numero quidem ſex, genere vero duobus, dactylo & ſpondæo. Quintus locus dactylum, ſextus ſpondæum peculiariter ſibi vendicat. Reliqui hunc vel illum, prout volumus:

-UU - UU- UU- -UU -U

vt Vergilius. *Tytire tu patulæ recubans ſub tegmine fagi.*

Reperitur aliquando ſpondæus etiam in quinto loco: vt

-U U- UU- -- UU ----

Idem. *Chara Deûm ſoboles magnum Iouis incrementum.*

Vltima cuiuſque verſus ſyllaba habetur communis. *Nota.*

CARMEN ELEGIACVM.

Carmen Elegiacum, quod & Pentametri nomen habet, è duplici conſtat Penthemimeri, quarum prior duos pedes, dactylicos, ſpondaicos, vel alterutros comprehendit, cum ſyllaba longa: altera etiam duos pedes, ſed, omnino dactylicos, cum ſyllaba item longa. *Pentametrum.*

- - -U - - - UU - -U U-U U-

Ouidius. *Res eſt ſolliciti plena timoris amor.* U U -UU -

CARMEN ASCLEPIADAEVM.

Carmen Aſclepiadæum, conſtat ex penthemimeri, hoc eſt, ſpondæo & dactylo, & ſyllaba longa, & duobus deinde dactylis: vt *Aſclepiadeum.*

Horatius. *Mœcenas atauis ædite regibus.* --- UU- -UU -UU

SAPPICVM.

Carmen Sapphicum, conſtat ex trochæo, ſpondeo, dactylo, & duobus demùm trochæis: vt *Sapphicum carmen.*

Horatius. *Iam ſatis terris niuis atque diræ.* -U- -- UU -U --

In hoc tamen carminis genere, poſt tres verſus additur Adonicum, quod conſtat ex dactylo & ſpondæo: vt *Adonicum.*

Horatius. *Integer vitæ, ſcelerisq; purus,* -U- -- UU-U --
Non eget Mauri iaculis nec arcu, -U- -- UU-U --
Nec venenatis grauida ſagittis, -U- -- UU-U --
Fuſce pharetra. -U U--

PHALEVCIVM SIVE ENDECASYLLABVM.

Carmen Phaleucium, ſiue Endecaſyllabum, conſtat ex ſpondeo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt *Phaleucium.*

Quoquo diffugias pauens Mabili, -- -UU- U- U-U
Noſtrum non poteris latere naſum.

IAMBICVM ARCHILOCHIVM.

Legitimus verſus Iambicus, è ſolis conſtat Iambis: vt *Carmen Iambicum.*

Suis & ipſa Roma viribus ruit. U- U- U- U- U- U-

Recipit tamen interdum in locis imparibus pro Iambo tribrachum, ſpondæum, dactylum, anapæſtum: atque in paribus tribrachum, ſpondæum rariùs.

Hoc carmen in duo genera deducitur, Dimetrum, & Trimetrum, ſiue Senarium.

DIMETRVM.

Carmen dimetrum. Dimetrum, conſtat ex quatuor pedibus: vt

O carminum dulces notæ, – – ∪ – – – ∪ –
Quas ore pulchra melleo – – ∪ – – – ∪ –
Fundis, lyræq; ſuccinis. – – ∪ – – – ∪ –

TRIMETRVM SIVE SENARIVM.

Trimetrum. Trimetrum, ſenis conſtat pedibus: vt

Qui nos damnant, ſunt hiſtriones maximi. – – – – – – – ∪ – – – ∪ –

– ∪∪ – ∪∪ – – – – – ∪ –
Iuuenalis. *Nam Curios ſimulant, viuunt Bacchanalia.*

DE QVANTITATE
primarum ſyllabarum.

Quantitas ſyllabarum. PRimarum ſyllabarum quantitas, octo modis cognoſcitur.

Poſitione,	Compoſitione,
Vocali ante vocalem,	Præpoſitione,
Diphthongo,	Regula,
Deriuatione,	Exemplo, ſeu authoritate,

POSITIO REGVLA. I.

I. Vocalis ante duas conſonantes, aut duplicem in eadem dictione, vbique poſitura longa eſt: vt *Ventus, axis, patrizo.*

II. Quod ſi conſonans priorem dictionem claudat, ſequente item à conſonante inchoante, vocalis præcedens etiam poſitione longa erit: vt *Maior ſum, quàm cui poſsit fortuna nocere.*

Syllabæ ior, ſum, quàm, & ſit, poſitione longæ ſunt.

At ſi prior dictio in vocalem breuem exeat, ſequente à duabus conſonantibus incipiente, interdum, ſed rariùs, producitur: Verg. *Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos.*

III. Vocalis breuis ante mutam, ſequente liquida, cõmunis redditur:

vt *Patris*, *volucris*. Longa verò non mutatur: vt *Arātrum, ſimulāchrum.*

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante alteram in eadem dictione, vbique breuis eſt: vt Dĕus, mĕus, tŭus, pĭus.

Excipias genitiuos in īus, ſecundam pronominis formam habentes: vt Vnîus, illîus, &c. vbi i, communis reperitur, licet in alterĭus ſemper ſit breuis, in alīus ſemper longa.

Excipiendi ſunt etiam genitiui & datiui quintæ declinationis, vbi e, inter geminum i, longa fit: vt Faciēi, alioqui non: vt Rĕi, ſpĕi, fidĕi.

Fi in fie.

Fi etiam in fio, longa eſt, niſi ſequantur E & R ſimul: vt Fĭerem, Fĭeri.

Iuuenalis. *Sic fiunt octo mariti.* – – – – ∪ ∪ – –
Idem. *Quod fieri non poſſe putes.* – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ –

Ohe Interiectio, priorem ſyllabam ancipitem habet.

REGVLA. II.

Vocalis ante alteram in Græcis dictionibus ſubinde longa fit: vt Dicite Pīerides. Reſpice Lāerten. Et in poſſeſsiuis: vt Aenēia nutrix. Rhodopēius, Orphēa.

REGVLA. III.

Diphthongus.

Omnis diphthongus apud Latinos longa eſt: vt Aūrum, nēuter, muſæ, niſi ſequente vocali: vt Præire, præuſtus, præamplus.

DERIVATIO. REGVLA. IIII.

Deriuatio.

Deriuatiua eandem cum primitiuis quantitatem ſortiuntur: vt ămator, ămicus, ămabilis, prima breui ab ămo. Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt.

Cuius generis ſunt,

Vox vōcis, à vŏco.
Lex lēgis, à lĕgo.
Rex rēgis, à rĕgo.
Sēdes & ſedile, à Sĕdeo.
Iūmentum, à iŭuo.
Fōmes & Fōmentum, à Fŏueo.

Iūcundus, à iŭuo.
Iūnior, à iŭuenis.
Mōbilis, à mŏueo.
Hūmanus, ab hŏmo.
Vōmer, à vŏmo.
Pēdor, à pĕdo.

Sunt & contrà, quæ à longis deducta, corripiuntur: qualia

ſunt,
Dux dŭcis, à dūco.
Dĭcax, maledĭcus, & id genus multa, à dīco.
Fĭdes, à Fīo.

ărena, ăriſta, ab āreo.
Pŏſui, à pōno.
Gĕnui, à gīgno.

Frăgor, Frăgilis, à frāngo.
Nŏto, as, à nōtu.

Năto, as, à nātu.
Dĭſertus, à diſſero.
Sŏpor, à Sōpio.

Et alia nonnulla ex vtroq; genere, quæ relinquuntur ſtudioſis inter legendum obſeruanda.

COMPOSITIO REGVLA. V.

Compoſita.

Compoſita ſimplicium quantitatem ſequuntur: vt

Pŏtens, Impŏtens. — Sōlor, Conſōlor. — Lĕgo, is, Perlĕgo. — Lēgo, as, Allēgo.

Excipiuntur tamen hæc breuia à longis enata: vt

Innŭba, Pronŭba, à nūbo. — Deiĕro, Peiĕro, à iūro.

PRAEPOSITIO REGVLA. VI.

VI.

Ex præpoſitionibus hæ vbiq; producuntur: A, de, præ, ſe, e, niſi vocali ſequente: vt *Vnda dehiſcens.* *-ſudibúſue præuſtis.* apud Vergilium. e.

Pro.

Pro quoque longa eſt, præterquam in iſtis: Prŏcella, prŏfugus, prŏternus, prŏnepos, prŏpago pro ſtirpe, prŏfanus, prŏfiteor, prŏfundus, prŏficiſcor, prŏfari, prŏpero, prŏfugio, prŏfecto. fugitive

[illegible]

Procuro, profundo, propello, propulſo, propago, as, primam ſyllabam habent ancipitem. to sollicit to refuse

Prŏpheta & prŏpino, Græca ſunt per o paruum, & proinde primam breuem habent.

Di, etiam producitur, niſi in Dĭrimo, & Dĭſertus. to [illegible] & fight

Reliquæ præpoſitiones, ſi poſitio ſinat, corripiuntur. Cuiuſmodi ſunt, Ad, ob, ab, ſub, re, in, &c.

REGVLA. CANON. I.

Omne præteritum diſſyllabum priorem habet longam: vt Lēgi, ēmi. Excipias tamen Fĭdi à findo, bĭbi, dĕdi, ſcĭdi, ſtĕti, ſtĭti.

ner =
promontary of Sisily ·
7· hils in Rome ·
ngeth · 6

5· [illegible]
7· Sibils ~~priests~~ priests
8· & Citie in Latium

CANON. II.

Primam præteriti geminantia, primam itidem breuem habent: vt
Pĕpendi, Tĕtendi, Tŏtondi, Mŏmordi,
Pĕpedi, Tŭtudi, Fĕfelli, Tĕtigi,
Pŭpugi, & fountayn · 9
Dĭdici,
Cĕcĭdi, à cado. 10· Sonne of [illegible]
Cĕcīdi, à cædo. Neptune emercu

Quin & ſupinum diſſyllabum priorem quoq; producit: vt
vero Mōtum, Lātum, Lōtum, mi Cērtum,
Excipe
Quĭtum, Sĭtum, Lĭtum, Ĭtum,
Rŭtum, Rătum, a reor. Dătum, Sătum. a seui

Et cĭtum, à cieo, es: nam cītum à cio, cis, quartæ, priorem habet longam.

Exemplum, ſeu authoritas.

Quarum verò ſyllabarum quantitas, ſub prædictas rationes non cadit, à poëtarum vſu, exemplo atque authoritate petenda eſt, certiſsima omnium regula. Diſcant ergò pueri obſeruare ex poëtis cōmunes primarum ſyllabarum quantitates, cuius ſortis ſunt, Britannus, bithynus, cacus, 1 coſyra, 2 crathys, 3 pachinus, 4 palatinm, 5 pelion, 6 criticus, 7 cūretes, Diana, 8 fidene, gradiuus, mars hynnulus, 9 pyrene, rubigo, Rutilius, Hymen, Italus, liquor, liquidus, lycas, 10 Orion, rudo, Sychæus, Sycanius: & ſimilia. Sicillian · a dog ingendered of a wolfe

Quæ primam habeant communem.

DE MEDIIS SYLLABIS.

Mediæ ſyllabæ partim eadem ratione qua primæ, partim etiam ex incrementis genitiui, atque coniugationis analogia cognoſci poſſunt.

De incrementis genitiui nominum polyſyllabarum, ſuprà in generibus nominum abundè dictum arbitramur, vnde petere licebit, ſi quid de hac re hæſitaueris. Cætera frequens lectio, & optiæmorum poëtarum obſeruatio, facilè ſuppeditabunt.

Coniugationis analogiam ex imbibitis Rudimentis pueri didicerunt, nempe A, indicem primæ coniugationis, longam eſſe natura, præterquam in do, & eius compoſitis, quando huius ſunt coniugationis: vt

Coniugationum analogia.

Dămus, Circundămus, } { Dăbis, Circundăbis, } { Dăre, Circundăre.

Præterea ſyllabas rimus & ritis, in præterito perfecto modi ſubiunctiui, vbiq; pro breuibus habendas animaduertant, in futuro autem in oratione proſa longas eſſe debere, in carmine verò indifferentes reperiri, quemadmodum contendit Aldus: vt Præterito, Amauérimus, amauéritis: Futuro, Amauerîmus, amauerîtis.

Mediarum ſyllabarum variatio.

Eſt & vbi mediæ ſyllabæ variant apud Poëtas, vt in his quæ ſubiunximus: Connubium, Ficedula, Malea, Pharſalia, Bathauus, Sydonius, & ſimilia. auis · common · Theſsaly

Adiectiua in inus.

ecret

Adiectiua in inus Latina, penultimam producunt: vt Clandeſtînus, mediaſtînus, parietînus, matutînus, veſpertînus, repentînus. Lubber · cōtinuall

Præter hæc ſequentia,
Diútĭnus,
old Craſtĭnus,
Priſtĭnus,
after to morow Perendĭnus,
of this yeare Hornotĭnus,
late Serótĭnus,
Oleagĭnus,
Fagĭnus,
Cedrĭnus,
Carbasĭnus. saile

Et reliqua materialia, ſiue à metallorum nominibus formata in *inus*, qualia ſunt permulta à Græcis vocibus deducta in ινος: vt Chryſtallĭnus, myrrhĭnus, hyacinthĭnus, adamantĭnus, &c.

Cætera fœliciùs docebit vſus, & poëtarum obſeruatio, quàm vllæ Grammaticorum regulæ, quas ſine vllo aut modo aut fine de mediarum ſyllabarum quantitate tradere ſolent.

Quare illis prætermiſsis, ad vltimarum ſyllabarum quantitates aperiendas iam accingamur.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

Vltimæ ſyllabæ.

QVanquam vltimæ Syllabæ ipſum literarum numerum aut æquant, aut etiam ſuperant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere.

Primùm, A finita, producuntur: vt Amā, contrā, ergā. Excipias Pută, ită, quiă.

Item nominatiuos, & omnes caſus in a, cuiuſcunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, prẹter vocatiuos in a, à græcis in as: vt ô Aeneā, ô Aeneā, ô Thomā & ablatiuū primę declinationis: vt ab hac Muſā.

Numeralia in ginta, à finalem habent communem, ſed frequentiùs longam; vt Trigintā, quadragintā.

In b, d, t, deſinentia, breuia ſunt: vt ăb, ăd, capŭt. B, D, T.

In c deſinentia, producuntur: vt āc, ſic, & hîc aduerbium. Sed tria in c, ſemper contrahuntur: Lăc, nĕc, donĕc. Duo ſunt communia: fac, & pronomen hīc, & neutrum hoc, modò non ſit ablatiui caſus. C.

E finita, breuia ſunt: vt Marĕ, penĕ, legĕ, ſcribĕ. E.

Excipendæ ſunt omnes voces quintæ inflexionis in e: vt Diē, fidē, vnà cum aduerbijs inde enatis: vt Hodiē, quotidiē, pridiē, poſtridiē, qua rē, qua de rē, ea rē, & ſi qua ſunt ſimilia. Et ſecundæ item perſonæ ſingulares imperatiuorum actiuorum ſecundæ coniugationis: vt Docē, mouē, manē, cauē.

Producuntur etiam monoſyllaba in e: vt Mē, tē, cē, præter Quĕ, nĕ, uĕ, coniunctiones enclyticas. *In E monoſyllaba.*

Quin & aduerbia quoque in e, ab adiectiuis deducta, e longum habent: vt Pulchrē, doctē, valdē pro valide. Quibus accedunt Fermē, ferē. Benĕ, tamen & malĕ, corripiuntur omnino. *Aduerbia.*

Poſtremò, quæ à Græcis per η ſcribuntur, natura producuntur, cuiuſcunque fuerint caſus, generis, aut numeri: vt Lethē, a riuer. Anchisē, cetē, tempē. whales.

I finita, longa ſunt: vt Dominī, magiſtrī, amarī, docerī. I.

Præter Mihi, tibi, ſibi, vbi, ibi, quæ ſunt communia.

Niſi verò & quaſi, corripiuntur. Cuius etiam ſortis ſunt datiui & vocatiui græcorum, quorum genitiuus ſingularis in Os breue exit: vt Huic Palladĭ, Phyllidĭ, Minoidĭ. Vocatiuo ô Amaryllĭ, Alexĭ, Daphnĭ.

hannibal.

L finita, corripiuntur; vt Animăl, Annibăl, mĕl, pugĭl, ~~ſŏl~~ sal, conſŭl. Præter nīl contractum à nihil. Et Hebræa quædam in el: vt Michaēl, Gabriēl, Raphaēl, Daniēl. L.

N finita, producuntur: vt Pæān, Hymēn, quīn, Xenophōn, nōn, dæmōn. N.

vir

Excipe Forsăn, forſităn, ăn, tamĕn, attamĕn, veruntamĕn.

Corripitur & In cum compoſitis: vt Exĭn, ſubĭn, deĭn, proĭn. afterward In.

Accedunt his & voces illæ, quæ per apocopen caſtrantur: vt Mĕn? Vidĕn? Audĭn? Nemŏn?

Nomina item in en, quorum genitiuus ĭnis correptum habet: vt Carmĕn, crimĕn, pectĕn, tribicĕn. ĭnis. En.

Græca etiam in on, per o paruum, cuiuſcunque fuerint caſus: vt Nomi- On.

Nominat. Iliŏn, peliŏn. Accuſatiuo Caucaſŏn, pylŏn.

In. Quædam etiam in *In* : vt Alexĭn. In Yn : vt Ity̆n.

An. In An quoque à Nominatiuis in A : vt

Nominatiuo	Accuſatiuo
Iphigenia,	Iphigeniăn.
Ægina,	Æginăn.

Nam in An, à Nominatiuis in as, producuntur : vt

Nominatiuo	Accuſatiuo
Æneas,	Æneān.
Marſyas,	Marſyān.

O finita. O finita, communia ſunt : vt Amo, virgo, porro, docendo, legendo, eundo, & aliæ gerundij voces in do. Præter obliquos in O, qui ſemper producuntur : vt Huic Dominō, ſeruō. Ab hoc templō, damnō.

Et aduerbia ab adiectiuis deriuata : vt Tantō, quantō, liquidō, falsō, primō, manifeſtō. &c.

Præter ſedulò, mutuò, crebrò, ſerò, quæ ſunt communia.

Cæterum modŏ & quomodŏ, ſemper corripiuntur.

Cito quoque, vt & ambo, duo, ego atq; homo, vix leguntur producta.

Monoſyllaba tamen in O, producuntur : vt Dō, ſtō : vt & ergō pro cauſa.

Item Græca per ω cuiuſcunque fuerint caſus : vt Hæc Sapphō, Didō. Huius Androgeō, Apollō. Hunc Athō, Apollō.

R. R finita, corripiuntur : vt Cæsăr, torculăr, pĕr, vĭr, vxŏr, turtŭr.

[illegible] Cor ſemel apud Ouidium productum legitur : vt

–∪ ∪– ∪∪– – –∪∪–∪∪ ––
Molle meum leuibus cor eſt violabile telis.

Producuntur etiam Fār, lār, nār, vēr, fūr, cūr.

Pār quoq; cum compoſitis : vt Compār, impār, diſpār.

Græca quædam in Er, quæ illis in ηρ deſinunt : vt Aēr, cratēr, charactēr, æthēr, ſotēr.

Præter patĕr & matĕr, quæ apud Latinos vltimā breuem habent.

S. S, finita, pares cum numero vocalium habent terminationes, nempe, As, es, is, os, us.

As. Primò, as finita, producuntur : vt Amās, muſās, maieſtās, bonitās.

Præter Græca, quorum genitiuus ſingularis in dos exit: vt Archăs, Pallăs. Genitiuo Archadŏs, Palladŏs.

Et preter Accuſatiuos plurales nominum creſcentium : vt Heros, Heroos. Phyllis, Phyllidos. Accuſat. pluralis, Heroăs, Phyllidăs.

Es. Es finita, longa ſunt : vt Anchiſēs, ſedēs, docēs, patrēs.

Excipiuntur nomina in es, tertiæ inflexionis, quæ penultimam genitiui creſcentis corripiunt: vt Milĕs, ſegĕs, diues.

Sed ariēs, abiēs, pariēs, Cerēs, & ~~pēs, vna cum compoſitis: vt Præpēs, bipēs, tripēs, quadrupēs~~, longa ſunt.

Et Es quoq; à ſum, vnà cum compoſitis corripitur: vt Potĕs, adĕs, prodĕs, obĕs.

Quibus penĕs adiungi poteſt, vnà cum neutris ac nominatiuis pluralibus Græcorũ: vt Hyppomanĕs, cacoëthĕs, Cyclôpĕs, Naiadĕs.

Is finita, breuia ſunt: vt Parĭs, panĭs, triſtĭs, hilarĭs. Is.

Excipe obliquos plurales in is, qui producuntur: vt Muſis, menſis à menſa, dominīs, templīs.

Item queīs, pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui creſcentis: vt Samnīs, Salamīs. Genitiuo Samnîtis, Salaminis.

Adde huc quæ in eis diphthongum deſinunt, ſiue Græca, ſiue Latina, cuiuſcunque fuerint numeri aut caſus: vt Symoeīs, pyroeīs, parteīs, omneīs.

Et monoſyllaba item omnia: vt Vīs, līs: præter ĭs & quĭs Nominatiuos, & Bĭs apud Ouidium.

Iſtis accedunt ſecundæ perſonæ ſingulares verborum in is, quorum ſecundæ perſonæ plurales deſinunt in îtis, penultima producta, vnà cum futuris ſubiunctiui in ris: vt Audīs, velīs, dederīs. Pluraliter, Audîtis, velîtis, dederîtis.

Os finita, producuntur: vt Honōs, nepōs, dominōs, ſeruōs. Os.

Præter compŏs, impŏs, & ŏs oſsis. Et græca per o paruum: vt Delŏs, chaŏs, Palladŏs, Phyllidŏs.

Vs finita, corripiuntur: vt Famulŭs, regiŭs, tempŭs, amamŭs. Vs.

Excipiuntur producentia penultimam genitiui creſcentis:

vt {Salūs, Tellūs,} Genitiuo {Salûtis. Tellûris.

Longæ ſunt etiam omnes voces quartæ inflexionis in us, præter nominatiuum & vocatiuum ſingulares: vt Huius manūs, hæ manūs, has manūs, ô manūs. His accedunt etiam monoſyllaba: vt Crūs, thūs, mūs, ſūs. &c.

Et Græca itē per ους diphthongum, cuiuſcunq; fuerint caſus: vt Hic Panthūs, Melampūs. Huius Sapphūs, Cliūs.

Atque pijs cunctis venerandum nomen Iēſus.

Poſtremò, V finita, producũtur omnia: vt Manū, genū, amatū, diū. V.

Finis Grammatices.

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI, AD CHRISTIANVM LVBECENSEM DE ratione ſtudij, Epiſtola parænetica.

CVm te incredibili quodam ardore literarũ flagrare minimè dubitarem, Chriſtiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus eſſe putaui, ſed eius, quam ingreſſus eſſes viæ, duce modò ac tanquam indice, id quod mei officij eſſe iudicaui, videlicet, vt tibi homini non modò multis modis copulatiſsimo, verũ etiam iucundiſsimo, veſtigia quibus ipſe à puero eſſem ingreſſus, commonſtrarem. Quæ ſi tu pari cura accipies, atque ego dicturus ſum, futurum confido, vt neq; me monuiſſe, neque te paruiſſe pœnituerit. Prima igitur cura ſit, vt præceptorem tibi deligas quàm eruditiſsimum. Neque enim fieri poteſt, vt is rectè quemquam erudiat, qui ſit ipſe ineruditus: quem ſimulatq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, vt ille patris in te, tu filij viciſsim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipſa honeſti ratio nos debet adhortari, (quod non minus debeamus his, à quibus rectè viuendi rationem, quam à quibus viuendi initia ſumpſimus) tum mutua iſta beneuolentia tantum ad diſcendum habet momenti, vt fruſtrà ſis literarum præceptorem habiturus, niſi habueris & amicum. Deinde, vt te illi & attentum & aſsiduum præbeas. Contentione enim immodica nonnunquam obruuntur ingenia diſcentium: aſsiduitas verò & mediocritate ſua perdurat, & quotidianis incrementis maiorẽ opinione aceruum accumulat. Satietate cum omnibus in rebus, tum in literis nihil pernicioſius. Laxanda eſt igitur aliquoties illa literarum contentio: Intermiſcendi luſus, ſed liberales, ſed literis digni, & ab his non minus abhorrentes: immò medijs ipſis ſtudijs perpetua quędam voluptas intermiſcenda eſt, vt ludum potiùs diſcendi, quàm laborem exiſtimemus. Nihil enim perdiu fieri poteſt, quod non agentem aliqua voluptate remuneretur. Optima quæq; ſtatim ac primùm diſce. Extremæ eſt dementiæ diſcere dediſcenda. Quod in curando ſtomacho ſolent præcipere medici, idem tibi in ingenijs ſeruandum puta.

1
ræceptor
ruditiſsimus

Cane

Caue ne aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, vtroque enim iuxtà offenditur. Ebrardum, Catholicontem, Brachilogum cæteroſque id genus, quos percenſere neq; poſſum, neque operæ precium eſt, ijs relinquito, quos barbariem immenſo labore diſcere iuuat. Initio, non quam multa, ſed quàm bona, & quam benè percipias refert. Sed iam rationem accipe, qua poſsis non ſolum rectius, ſed etiam faciliùs diſcere. Hoc enim in homine artifice præſtare ſolet artis ratio, vt tantundem operis cum rectiùs expeditiuſque, tum leuiùs etiam efficiat. Diem tanquam in operas partire, id quod à Plinio ſecundo, & à Pio Pontifice Max. viris omnium memoria præſtantiſsimis factitatum legimus. Principio, quod caput eſt, præceptorem interpretantem non attentus modò, ſed & auidus auſcultato, non contentus impigrè ſequi diſſerentem, aliquoties præuolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipuè etiam literis mandabis, fideliſsimis vocum cuſtodibus: quibus rurſus ita confidas caue, vt diues ille ridiculus apud Senecam, qui ſic animum induxerat, vt ſe tenere crederet, quicquid ſeruorum quiſquam meminiſſet. Noli committere vt codices habeas eruditos, ipſe ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum alijs retracta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacitè cogitationi tribuere memento, quàm vnam D. Aurelius, tum ingenio, tum memoriæ in primis conducere ſcripſit. Conflictatio quoq;, & tanquam palæſtra ingeniorum, neruos animi præcipuè tum oſtendit, tum excitat, tum adauget. Nec ſciſcitare ſi quid dubitas, nec caſtigari ſi quid errabis, ſit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempeſtiua ſtudia fugito, nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora muſis amica eſt, apta ſtudijs. Pranſus, aut lude aut deambula, aut hilaris confabulare. Quid quod inter iſta quoque ſtudijs locus eſſe poteſt? Cibi, non quantum libidini, ſed quantum valetudini ſatis ſit, ſumito. Sub cœnam pauliſper inambula, cœnatus idem facito. Sub ſomnum exquiſiti quippiam, ac dignum memoria legito, de eo cogitantem ſopor opprimat, id experrectus à teipſo repoſcas. Plinianum illud animo ſemper inſideat tuo: Omne perire tempus, quod ſtudio non impertias. Cogita iuuenta nihil eſſe fugacius, quæ vbi auolarit ſemel redit nunquam. Sed iam hortator eſſe incipio, indicem pollicitus. Tu ſuauiſsime Chriſtiane, hanc formam, aut ſi quam poteris meliorem, ſequere, ac benè vale.

Calniſius Sabinus lege Senecam epiſtola.27. ad Lucillum.

DE MODO REPETENDÆ LECTIONIS, EODEM

Eraſmo Authore.

Quibuſdam, prima ac vnica ferè cura eſt, ſtatim ad verbum ediſcere: quod equidem non probo: eſt enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorſum enim attinet pſitaci more, verba non intellecta reddere? Commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam continuò relege, ita vt vniuerſam ſententiam paulò altius animo infigas. Deinde à calce rurſus ad caput redibis, & ſingula verba excutere incipies, ea duntaxat inquirens, quæ ad Grammaticam curā attinent, videlicet, ſi quod verbū obſcurum, aut ancipitis deriuationis, ſi heteroclitæ coniugationis, quod ſupinum, quod præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam conſtructionem, quid ſignificet, & huiuſmodi nonnulla.

Caluiſium Sa-
binum lege Se-
necam epiſto-
la 27. ad Lu-
cillium.

Hoc vbi egeris, rurſum de integro percurrito, ea iam potiſsimùm inquirens, quæ ad artificium Rhetoricum ſpectant. Si quid venuſtius, ſi quid elegantius, ſi quid concinnius dictum videbitur, annotabis indice, aut aſteriſco appoſito. Verborum compoſitionem inſpicies, orationis decora ſcrutabere, authoris conſilium indagabis, qua quicq; ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit vehementiùs, caue præter caſam (quod aiunt) fugias. Fige pedem, ac abs teipſo rationem exige, quare tantopere ſis ea oratione delectatus, cur non ex cæteris quoq; parem cœperis voluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut compoſitionis harmonia, aut (ne omnia perſequar) ſimili quapiam cauſa commotum fuiſſe.

Quod ſi aliquod adagium, ſi qua ſententia, ſi quod prouerbium vetus, ſi qua hiſtoria, ſi qua fabula, ſi qua ſimilitudo non inepta, ſi quid breuiter acutè, aut alioqui ingenioſè dictum eſſe vedebitur, id tanquam theſaurum quendam animo diligenter reponendum, ducito ad vſum & ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quartò iterare. Nam hoc habent eruditorum virorum ſummo ingenio, ſummis vigilijs elucubrata ſcripta, vt millies relecta, magis magiſque placeant, ſemperque admiratori ſuo nouum miraculum oſtendant. Id quod tibi in tabula tua ſæpenumerò, nec ſine cauſa laudata euenire ſolet, quod antea non animad-

uerti

uertiſſes, idem tibi multo amplius in bonis authoribus eueniet. Releges igitur quarto, ac quæ ad philoſophiam, maxime verò Ethicen referri poſſe videantur, circumſpicies, ſi quod exemplum quod moribus accommodari poſsit. Quid autem eſt, ex quo non vel exemplum viuendi, vel imago quædam, vel occaſio ſumi queat? Nam in aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxtà videmus. Hæc ſi facies, iam vel ediſceris, quanquam aliud egiſti. Tum demùm ſi libet, ad ediſcendi laborem accedito, qui tum aut nullus erit, aut certè perquàm exiguus. Quid deinde? Reſtat vt cum ſtudioſis congrediaris, tuas annotationes in medium proferas, viciſsimque illorum audias. Alia laudabis, alia reprehendes, tua partim defendes, partim caſtigari permittes. Poſtremò, quod in alijs laudaſti, tuis in ſcriptis imitari conaberis.

Secreta ſtudia à doctis laudantur, at ita, vt poſtea è latebris in arenam prodeamus, viriumque noſtrarum periculum faciamus. Id quod ſapientiſsime à Socrate eſt dictum. Experiamur, vtrum partus ingeniorum vitales ſint, nimirum obſtetricum induſtriam imitati. Quare alternatim vtriſq; vtetur, qui non vulgariter volet euadere doctus. Vale.

MAGISTER DISCIPVLOS ad ſtudia literarum cohortans.

Vos ad ſe pueri primis inuitat ab annis,
Atque ſua Chriſtus voce venire iubet.
Præmiáque oſtendit vobis venientibus ampla,
Sic vos, ô pueri curat, amátque Deus.
Vos igitur læti properate, occurrite Chriſto,
Prima ſit hæc Chriſtum noſcere cura Deum.
Sed tamen vt Dominum poſsis cognoſcere Chriſtum,
Ingenuas artes diſcito parue puer.
Hoc illi gratum officium eſt, hoc gaudet honore,
Infantum fieri notior ore cupit.
Quare nobiſcum ſtudium ad commune venite,
Ad Chriſtum monſtrat nam ſchola noſtra viam.